

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΚΗΣ • ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ • ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΚΩΣΤΑΡΑ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΚΡΗ • ΜΑΡΙΑ ΞΕΣΤΕΡΝΟΥ • ΛΟΥΚΙΑ ΟΡΦΑΝΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΥΤΤΕΡΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ - ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

(Σχεδιασμός Κειμένων)

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής/τρια / Αξιολογητής/τρια

Οικονόμου Κωνσταντίνος

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής/τρια

Μιχαλοπούλου Αικατερίνη

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογητής/τρια

Χατζηκυριάκου Ευθυμία

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Αναγνώστου Αλέξανδρος Σταύρος

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Συρίγος Ευάγγελος

Πτυχιούχος Γραφιστικής

**Υπεύθυνος/η του μαθήματος/
γνωστικού αντικειμένου στο πλαίσιο
της Πράξης**

Βασιλική Βαρτζιώτη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ, μέλος της Επιστημονικής
Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΚΗΣ • ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ • ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΚΩΣΤΑΡΑ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΜΑΚΡΗ • ΜΑΡΙΑ ΞΕΣΤΕΡΝΟΥ
ΛΟΥΚΙΑ ΟΡΦΑΝΟΥ • ΘΕΟΔΩΡΑ ΠΥΤΤΕΡΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

(Σχεδιασμός Κειμένων)

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ

Επιστημονική υπεύθυνη: **Μαρία Ξέστερνου**
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου

Ειδήμων γνωστικού αντικειμένου: **Παναγιώτης Γάκης**
Επίκουρος Καθηγητής επί θητεία Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας,
Παν/μιο Πελοποννήσου

Συγγραφική ομάδα: **Παναγιώτης Γάκης**
Επίκουρος Καθηγητής επί θητεία Εφαρμοσμένης Γλωσσολογίας, Τμήμα Φιλολογίας,
Παν/μιο Πελοποννήσου
Θεόδωρος Κόκκινος
Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση, διδάσκων στην Γ/βάθμια εκπ/ση
(Δρ Διδακτικής φιλολογικών μαθημάτων)
Ευφροσύνη Κωσταρά
Φιλολόγος, μέλος ΕΔΙΠ, Παν/μιο Πατρών (Δρ Νεοελληνικής Φιλολογίας – Θεατρολογίας)
Βασιλική Μακρή
Φιλολόγος, διδάσκουσα στην Γ/βάθμια εκπ/ση (Δρ Γλωσσολογίας)
Μαρία Ξέστερνου
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου
Λουκία Ορφανού
Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση (ΜΔΕ)
Θεοδώρα Πυττερού
Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση (ΜΔΕ)

Παιδαγωγική επικύρωση αντικειμένου: **Μαρία Ξέστερνου**
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου

Σύμβουλοι παρακολούθησης σε παιδαγωγικά θέματα: **Θεόδωρος Κόκκινος**
Φιλολόγος στη δημόσια Β/βάθμια εκπ/ση, διδάσκων στην Γ/βάθμια εκπ/ση
(Δρ Διδακτικής φιλολογικών μαθημάτων)
Βασίλειος Μανουσάκης
Διδάσκων στην Τ/βάθμια Εκπαίδευση (Δημιουργική γραφή), σε παιδαγωγικά θέματα μέλος
ΕΕΠ, Πανεπιστήμιο Πατρών (Δρ Αγγλικής Φιλολογίας)

Συντονισμός ομάδας σχεδιασμού και ανάπτυξης: **Ευφροσύνη Κωσταρά**

Συντονισμός και επιμέλεια έκδοσης: **Γεώργιος Μπίκος**
Μαρία Ξέστερνου

Γλωσσική-φιλολογική επιμέλεια: **Δήμητρα Ιωαννίδη**
Συμεών Νικολιδάκης

Επιστημονική υπεύθυνη ψηφιακού εμπλουτισμού, παιδαγωγική τεκμηρίωση: **Μαρία Ξέστερνου**
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Εφαρμογών Λογισμικού στα φιλολογικά μαθήματα,
Τμήμα Φιλολογίας, Παν/μιο Πελοποννήσου

Ψηφιακός εμπλουτισμός-τεχνική ανάπτυξη: **Αναστασία Τσεσμελή**
Εικαστικός, Εκπαιδευτικός στη Β/βάθμια Εκπ/ση

Επικύρωση ψηφιακού αντικειμένου: **Λουκία Ορφανού**
Επιμορφώτρια Β' Επιπέδου ΤΠΕ

Κριτικοί αναγνώστες: **Βασίλειος Μπαζάνης**, Εκπαιδευτικός Β/βάθμιας εκπ/σης
Γεώργιος Μπίκος, Σύμβουλος Εκπαίδευσης

Σελιδοποίηση-γραφιστική επιμέλεια: **Αδαμαντία Μετζάκη**
Εμμανουήλ Πάλλας

Εικονογράφηση: **Μαρίνα Γιαλαμά**

Σχεδίαση εξωφύλλου: **24γράμματα**

Το Βιβλίο Δραστηριοτήτων / Τετράδιο Εργασιών (Σχεδιασμός κειμένων) περιλαμβάνει ασκήσεις και δραστηριότητες που αφορούν τους πόρους σχεδιασμού κειμένων, τη μετεπικοινωνιακή επίγνωση και τις επικοινωνιακές δράσεις ολιστικού χαρακτήρα. Ειδικότερα, οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες του συγκεκριμένου Τετραδίου στοχεύουν στην εμπέδωση γλωσσικών φαινομένων, γραμματικών κανόνων και αρχών, λεξιλογικών πεδίων και κειμενικών δομικών σχημάτων από τους μαθητές και τις μαθήτριες, μέσω συστηματικής πρακτικής εξάσκησης.

Στο πλαίσιο αυτού του σχεδιασμού προσφέρονται για διδασκαλία έντεκα (11) συνολικά Ενότητες (κατ' αντιστοιχία με αυτές του βασικού βιβλίου), χωρισμένες σε υποενότητες που αντιστοιχούν στα βασικά πεδία του Προγράμματος Σπουδών. Οι τίτλοι των υποενότητων έγινε προσπάθεια να είναι πιο φιλικόι προς τους μαθητές και τις μαθήτριες και να αποφευχθεί, όπου ήταν εφικτό, η χρήση μεταγλώσσας. Ειδικότερα:

Η **Α' Ενότητα**, με τίτλο «**Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα**», εστιάζει στους «πόρους σχεδιασμού κειμένων» και χωρίζεται, ακολουθώντας τη διάταξη των Ενότητων του βασικού βιβλίου, σε 4 υποενότητες: Α1. «Ο κόσμος των κειμένων» (*Γραμματική των κειμενικών τύπων*), Α2. «Τα μυστικά συστατικά των κειμένων» (*Γραμματική της λέξης και της πρότασης*), Α3. «Λεξιλόγιο» και Α4. «Σημειωτικοί τρόποι».

Η **Β' Ενότητα**, με τίτλο «**Εμβαθύνοντας στα κείμενα**», εστιάζει στη «μετεπικοινωνιακή επίγνωση» και αφορά *Γραμματική και λεξιλόγιο σε κειμενικό και πραγματολογικό πλαίσιο*, περιλαμβάνοντας κείμενα με τα διδασκόμενα γραμματικά φαινόμενα, ασκήσεις και δραστηριότητες σχετικές με τη λειτουργία των γραμματικών δομών και του λεξιλογίου σε κειμενικό πλαίσιο, καθώς και επικοινωνιακές δραστηριότητες ολιστικού χαρακτήρα.

Στο τέλος του Τετραδίου ενσωματώνεται **Παράρτημα**, το οποίο περιλαμβάνει στοιχεία θεωρίας: για τους κειμενικούς τύπους και τα χαρακτηριστικά τους, για τις γραμματικές δομές και φαινόμενα, για τους σημειωτικούς τρόπους, όπως προβλέπει το Πρόγραμμα Σπουδών για την α' τάξη. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/-τριες έχουν τη δυνατότητα να επεξεργάζονται και να εξετάζουν το φαινόμενο που διδάσκονται, μέσω των εποπτικών πινάκων και της παράθεσης κλιτικών παραδειγμάτων.

Το Τετράδιο Εργασιών (Σχεδιασμός κειμένων) έχει τη μορφή φακέλου εκπαιδευτικού υλικού, με ποικιλία κειμένων και δραστηριοτήτων, από τα οποία ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει τα κατάλληλα για τους/τις μαθητές/-τριές του/της, χωρίς να εμποδίζεται να χρησιμοποιήσει και εκπαιδευτικό υλικό εκτός βιβλίων, το οποίο ο ίδιος/η ίδια κρίνει κατάλληλο. Δίνεται, επίσης, η δυνατότητα μεταβολής της σειράς παρουσίασης του διδακτικού περιεχομένου και εφαρμογής διαφοροποιημένης διδασκαλίας, με διαφοροποίηση ως προς το περιεχόμενο, τη διαδικασία και το αποτέλεσμα (παραγόμενα έργα), στοχεύοντας σε όλους τους τύπους μάθησης και στην ενεργό συμμετοχή όλων των μαθητών/-τριών. Για την ευχερέστερη διάκρισή τους, οι ατομικές δραστηριότητες είναι διατυπωμένες σε β' ενικό πρόσωπο, ενώ οι ομαδικές σε β' πληθυντικό.

Όπως και στο Βιβλίο Μαθητή/-τριας, επιδιώχθηκε να υπάρχει ποικιλία κειμένων, να έρθει ο μαθητής/-τρια σε επαφή με αυθεντικά κείμενα του καθημερινού λόγου ή του διαδικτύου, να γνωρίσει διάφορους κειμενικούς τύπους και κειμενικά είδη. Επιπλέον, στόχος ήταν η δημιουργία δραστηριοτήτων διαβαθμισμένης δυσκολίας, με εστίαση στη διαθεματικότητα και στους πολυγραμματισμούς, τις οποίες ο/η εκπαιδευτικός, στο πλαίσιο της ανοικτότητας του Προγράμματος Σπουδών, μπορεί να επιλέξει να υλοποιήσει, ανάλογα με τις ανάγκες και τις δυνατότητες της τάξης του/της, την υλικοτεχνική υποδομή του σχολείου κ.λπ. ή να συμπληρώσει με δικές του/της.

- 07 1η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Από τον ku-gu-so στον ινφλουένσερ:
Ταξίδι στον μαγικό κόσμο των λέξεων»
- 13 2η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Έναν μύθο θα σας πω...
- Παράδοση, ήθη και έθιμα»
- 20 3η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Εγώ και οι άλλοι - Η αξία της φιλίας»
- 27 4η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Άνθρωπος και κοινωνία
- από το ατομικό στο συλλογικό»
- 34 5η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Οικογένεια: Χθες και σήμερα»
- 40 6η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Περιβάλλον... ώρα μηδέν.
Η αντίστροφη μέτρηση έχει αρχίσει;»
- 49 7η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Όλα για την υγεία»
- 57 8η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Ζώα: οι άγνωστοι *συν-κάτοικοι*»
- 65 9η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Πρότυπα ψυχαγωγίας»
- 74 10η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Το μέσο είναι το μήνυμα;
- Σύγχρονες μορφές επικοινωνίας»
- 82 11η ΕΝΟΤΗΤΑ**
«Το άναμμα μιας φλόγας...
Παρελθόν, παρόν και μέλλον της εκπαίδευσης»

**«Από τον ku-ru-so
στον ινφλουένσερ:
Ταξίδι στον μαγικό κόσμο
των λέξεων»**

01

[Πηγή: Freepik]

Μορφές
επικοινωνίας
στην τάξη

- ▶ Ποια μορφή επικοινωνίας παρουσιάζεται στην εικόνα;
- ▶ Ποιους άλλους κώδικες επικοινωνίας γνωρίζεις;

A. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

A1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Μάθετε μια ξένη γλώσσα μέσω συνομιλίας!»

Αν θέλετε να μάθετε καλά μια γλώσσα, χρησιμοποιήστε την! Αφήστε την παλιά δικαιολογία ότι δεν έχετε κανέναν, για να σας βοηθήσει να εξασκηθείτε στα ολλανδικά ή τα πορτογαλικά σας. Βρείτε έναν συνομιλητή ή μια συνομιλήτρια και θα μπορέσετε να βελτιώσετε τις δεξιότητές σας δωρεάν. Η συνομιλία ή γλωσσική ανταλλαγή είναι κάτι πολύ απλό: εάν μιλάτε γαλλικά και θέλετε να φρεσκάρете τα ελληνικά σας, για παράδειγμα, θα πρέπει να βρείτε έναν Έλληνα ή μια Ελληνίδα που μαθαίνει γαλλικά μέσα από ομάδες στο Facebook ή σε διάφορες άλλες διαδικτυακές πλατφόρμες. Αν υποθεθεί ότι συναντιέστε για μία ώρα, θα πρέπει να μοιράζετε τον χρόνο σας 50/50 - μισή ώρα με γαλλικά και μισή ώρα με ελληνικά.

Διαβάστε μερικές συμβουλές για μια επιτυχημένη γλωσσική ανταλλαγή:

1. Δείτε αν τα προγράμματά σας ταιριάζουν και αποφασίστε πόσο συχνά θέλετε να συναντιέστε.
2. Να θυμάστε ότι ο συνομιλητής ή η συνομιλήτριά σας δεν είναι ούτε δάσκαλος ούτε δασκάλα και ίσως να μην μπορεί να απαντήσει σε δύσκολες ερωτήσεις γραμματικής.
3. Πάρτε το σοβαρά! Να γράφετε τις νέες λέξεις και να τις ξαναδιαβάζετε πριν από την επόμενη συνάντησή σας.
4. Μη φοβάστε να κάνετε λάθη. Κάντε τον συνομιλητή ή τη συνομιλήτριά σας να καταλάβει

πόσο πολύ θέλετε να σας διορθώνει. Συνήθως, είναι καλύτερη η μέση λύση. Μη διορθώνετε και το παραμικρό λάθος του συνομιλητή ή της συνομιλήτριάς σας, καθώς αυτό μπορεί να είναι αποθαρρυντικό, αλλά μην αγνοείτε τα σοβαρά λάθη. Για παράδειγμα, μπορείτε να επαναλάβετε αυτό που είπε με τη σωστή διατύπωση.

[Πηγή: *Ευρωπαϊκή Δικτυακή Πύλη Νεολαίας* της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο πομπός, ποιος ο δέκτης και ποιο το μέσο στο οποίο δημοσιεύεται το κείμενο αυτό;
2. **α.** Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος, σύμφωνα με το κείμενο, για να μάθει κανείς μια ξένη γλώσσα;
β. Εσύ πώς μαθαίνεις ξένες γλώσσες;
3. Σε ποια έγκλιση βρίσκονται τα περισσότερα ρήματα του κειμένου;
α. Οριστική
β. Υποτακτική
γ. Προστακτική
Για ποιον λόγο προτιμάται αυτή η έγκλιση;
4. Σε ποιον βασικό κειμενικό τύπο ανήκει το συγκεκριμένο κείμενο; Να επιλέξεις από τα παρακάτω και να αιτιολογήσεις την επιλογή σου:
α. περιγραφικό
β. αφηγηματικό
γ. εξηγητικό
δ. επιχειρηματολογικό
ε. διαδικαστικό (οδηγίες, κανόνες)
5. Σκέψου δημιουργικά και δώσε έναν άλλο τίτλο στο κείμενο.

Κείμενο 2

«Λόγος και γραφή: οι αιτίες της γραφής»

Θα δούμε πιο λεπτομερειακά το φαινόμενο της γραφής, που είναι τόσο σημαντικό για τη ζωή μας. Θα πρέπει να ξαναθυμηθούμε αυτό που έχουμε ήδη πει: γλώσσα και γραφή, προφορικός και γραπτός λόγος δεν είναι το ίδιο πράγμα. Τα γράμματα είναι εικόνες (σημάδια πάνω στο χαρτί) του λόγου. Ο λόγος είναι ανεξάρτητος από τη γραφή. Θυμηθείτε τους «αγράμματους» ανθρώπους ή το μικρό παιδί που μιλά και επικοινωνεί, χωρίς να ξέρει ακόμα να γράφει.

Αλλά γιατί, τότε και πώς χρειάστηκε να βρουν οι άνθρωποι έναν τρόπο να καταγράφουν τον λόγο; Το γιατί δεν είναι δύσκολο να το φανταστεί κανείς. «Τα λόγια πετούν», έλεγαν οι αρχαίοι Έλληνες. «Τα γράμματα μένουν», έλεγαν οι Ρωμαίοι. Η ανακάλυψη της γραφής δεν μπορεί παρά να ξεκίνησε από την ανάγκη να αποκτήσει ο λόγος (και ό,τι μεταφέρουμε ως πληροφορία, ως μήνυμα με τον λόγο) μια μονιμότητα. Με τη γραφή τα λόγια δεν «πετούν» και δε χάνονται μόλις τα εκφωνήσει ο ομιλητής, δηλαδή μόλις τα πει ή μόλις φύγουν από τη μνήμη του ακροατή. Αυτή τη μονιμότητα που δίνει στον λόγο η γραφή την αποδίδουν χαρακτηριστικά οι εκφράσεις που χρησιμοποιούμε για τη μοίρα. Η μοίρα του καθενός μας είναι το «γραπτό» μας, «ό,τι γράφει δεν ξεγράφει». Η «μοίρα» μας δεν είναι λόγια που «πετούν» και χάνονται, αλλά «γράμματα» που μένουν και δεν αλλάζουν.

Προφορικός -
Γραπτός Λόγος:
Εννοιολογικός
Χάρτης

[Πηγή: Χριστίδης, Α.-Φ. (2005). *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ. Διαθέσιμο και στον ιστότοπο του ΚΕΓ, *Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα* (2012)]

Δραστηριότητες

1. α. Ποιες είναι οι διαφορές προφορικού και γραπτού λόγου, σύμφωνα με όσα αναφέρονται στο κείμενο;
β. Μπορείς να αναφέρεις και άλλες διαφορές;
2. Σε ποια χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) βρίσκονται τα περισσότερα ρήματα του κειμένου και γιατί;
3. Ποιος είναι ο ρόλος της ερωτηματικής πρότασης στην αρχή της δεύτερης παραγράφου; Απάντησε, επιλέγοντας τη σωστή από τις τρεις ακόλουθες απαντήσεις. Στη συνέχεια, αιτιολόγησέ την με αποσπάσματα του κειμένου:
α. Η ερωτηματική πρόταση χρησιμοποιείται, για να εκφράσει την αβεβαιότητα του συγγραφέα σχετικά με το θέμα και να δείξει ότι δεν γνωρίζει την απάντηση.
β. Η ερωτηματική πρόταση λειτουργεί ως εισαγωγή, για να προκαλέσει το ενδιαφέρον του/της αναγνώστη/-στριας και να θέσει τα βασικά ερωτήματα που θα απαντηθούν στη συνέχεια.
γ. Η ερωτηματική πρόταση εισάγει μια σειρά υποθέσεων που θα εξεταστούν λεπτομερώς αργότερα στο κείμενο, χωρίς να παρέχεται κάποια απάντηση.
4. Για ποιον σκοπό πιστεύεις ότι δημιουργήθηκε το κείμενο αυτό;
α. για να πληροφορήσει β. για να πείσει γ. για να περιγράψει κάτι
δ. για να αφηγηθεί μια ιστορία ε. για να μεταδώσει οδηγίες

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

1. Στις ακόλουθες λέξεις από τα Κείμενα 1 και 2 να διακρίνεις τα μικρότερα μέρη που έχουν κάποια σημασία ή γραμματικό ρόλο (π.χ. κατάληξη). Συμπλήρωσε τον ακόλουθο πίνακα:

Σύνθεση-
Ετυμολογία:
Ινφραγράφημα

Λέξεις	Θέμα (σημασιολογικό μόρφημα)	Κατάληξη (γραμματικό μόρφημα)
λόγος	λόγ-	-ος
θέλετε		
λάθος		
ξέρει		

2. Εντόπισε τα προθήματα στις ακόλουθες λέξεις: *συνομιλία, καταγράφουν, εκφωνήσει, ξεγράφει*. Σε ποια μέρη του λόγου ανήκουν;
3. Γράψε προθήματα στη λέξη *λόγος* και αναζήτησε τη σημασία των νέων παράγωγων λέξεων. Χρησιμοποίησε και το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

Πρόθημα	Αρχική λέξη	Παράγωγη λέξη	Συνώνυμο
δια-	λόγος	διάλογος	συζήτηση
	λόγος		
	λόγος		
	λόγος		
	λόγος		

4. Αναγνώρισε τα μορφήματα στις παρακάτω λέξεις: *μονιμότητα, προφορικός, πετούν, χάνονται*.
5. «Τα λόγια πετούν, τα γραπτά μένουν»: Αντικατάστησε τη μεταφορική έκφραση με κυριολεκτική. Ποια από τις δυο μορφές έκφρασης σου αρέσει και γιατί;

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Παράγωγες Λέξεις: γλώσσα

1. Εντόπισε τις ακόλουθες λέξεις των Κειμένων 1 και 2 και βρες τα **συνώνυμά** τους: *γλώσσα, συνομιλία, δικαιολογία, ανεξάρτητος, αγράμματος, μονιμότητα.*
2. Βρες τα **αντώνυμα** των ακόλουθων λέξεων των Κειμένων 1 και 2: *συχνά, σοβαρά, επόμενη, αποθαρρυντικό, σημαντικό, ανεξάρτητος, αγράμματος, μνήμη.*

Οδηγίες:

Για να βρεις **συνώνυμα** και **αντώνυμα** μιας λέξης, πάντα να κοιτάζεις τα συμφραζόμενα, δηλαδή τις λέξεις που την περιβάλλουν στο κείμενο. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις και το Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

3. Ένας γλωσσολόγος γράφει για τη γλώσσα: «Τι είναι γλώσσα; Ο πολύς κόσμος διατυπώνει προτάσεις όπως:
 - 1) η *γλώσσα* είναι ένα από τα πολυτιμότερα αγαθά του ανθρώπου
 - 2) δεν καταλαβαίνω τι *γλώσσα* μιλάει αυτός ο τουρίστας
 - 3) οι Πόντιοι έχουν δική τους *γλώσσα*
 - 4) η *γλώσσα* του Παπαδιαμάντη,
 χωρίς να συνειδητοποιεί ότι η λέξη *γλώσσα* χρησιμοποιείται με τέσσερις διαφορετικές σημασίες».

[Πηγή: Χαραλαμπίκης, Χρ. (1986). Η έννοια της γλώσσας. *Διαβάζω 144 (Αφιέρωμα στη Γλωσσολογία)*, σ. 6-12]

α. Ποιες είναι αυτές οι διαφορετικές σημασίες της λέξης *γλώσσα* στις τέσσερις (4) παραπάνω φράσεις; Βρες τη σημασία που πιστεύεις ότι ταιριάζει σε καθεμιά και γράψε δίπλα τον αριθμό της:

α) μια συγκεκριμένη εθνική γλώσσα: β) διάλεκτος: γ) ανθρώπινος λόγος με τα συγκεκριμένα γνωρίσματά του: δ) ιδιόλεκτος (ο ιδιαίτερος ατομικός τρόπος με τον οποίο ένας ομιλητής/-τρια χρησιμοποιεί τη γλώσσα):

β. «Τι να τα κάμω τα φλουριά και τα πολλά τα γρόσια, κοντά στη γνώσι την καλή και τη **γλυκειά(ν) τη γλώσσα**».

[Πηγή: Αρχείο Παροιμιών και Λαϊκών Παραδόσεων Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών (1937), σ. 219, αρ. 934]

Ποια είναι η σημασία της λέξης **γλώσσα** στην παραπάνω παροιμία;

.....
.....

4. **Ομαδική εργασία:** Δημιουργήστε ένα διάγραμμα (ιεραρχικό ή σε μορφή αράχνης) με λέξεις και φράσεις που σχετίζονται με τη λέξη *γλώσσα*. Επιλέξτε πέντε και χρησιμοποιήστε τις σε προτάσεις. Αξιοποιήστε τις εφαρμογές της eme-content ή σχεδιάστε το στο τετράδιό σας.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3 «Ο Εθνικός Ύμνος στην ελληνική νοηματική γλώσσα»

Αναζήτηση: [Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΗΜΑΤΙΚΗ]

Παρακολούθησε το βίντεο (διάρκειας 0:02:55) και απάντησε στις δραστηριότητες.

Δραστηριότητες

1. Παρατήρησε τα μέσα και τους τρόπους που αξιοποιούνται στο βίντεο. Ποιοι τρόποι αξιοποιούνται περισσότερο και ποιοι λιγότερο;
 - α. γραπτός λόγος
 - β. προφορικός λόγος
 - γ. μουσική
 - δ. άλλος ήχος
 - ε. σταθερή εικόνα
 - στ. κίνηση της εικόνας
 - ζ. κίνηση του κειμένου
2. Σε ποιον χώρο παρουσιάζονται οι πρωταγωνιστές/-στριες του βίντεο; Σχετίζεται με το ιστορικό πλαίσιο;
3. Ποιος είναι ο ρόλος των εικόνων/διαφανειών που προβάλλονται;
4. Ποια χρώματα κυριαρχούν; Γιατί;
5. Ποια συναισθήματα σου προκαλεί αυτό το βίντεο;
6. Πέτυχαν, πιστεύεις, οι δημιουργοί τον στόχο τους;

Κειμενικά Είδη
Παράγοντες
Επικοινωνίας

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4 Λέξη της χρονιάς το «rizz», που σημαίνει «χάρισμα»

Όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτος, οι Πανεπιστημιακές Εκδόσεις της Οξφόρδης, ο δεύτερος παλαιότερος ακαδημαϊκός εκδοτικός οίκος στον κόσμο και δημιουργός του Αγγλικού Λεξικού της Οξφόρδης, ανέδειξε τη λέξη της χρονιάς. Η λέξη αυτή είναι «rizz». Τι σημαίνει; Εάν ασκείτε κάποια ιδιαίτερη γοητεία, εάν οι γύρω σας γελούν με τα αστεία σας ή θεωρείστε δεινοί συνομιλητές και δεινές συνομιλήτριες, τότε μάλλον διαθέτετε «rizz».

Η μέθοδος με την οποία επιλέγεται κάθε χρόνο η λέξη της χρονιάς συνδυάζει το κριτήριο της πρωτοτυπίας, καθότι η γλώσσα είναι ζωντανός οργανισμός, σε συνδυασμό με την ευρεία διάδοση. Τον Ιούνιο του 2022, ο ηθοποιός Τομ Χόλαντ, ο οποίος ενσάρκωσε στη μεγάλη οθόνη τον Spider-Man, δήλωσε σε συνέντευξή του: «Δεν έχω καθόλου rizz, το rizz μου είναι εξαιρετικά περιορισμένο». Σύμφωνα με τους εκδότες του λεξικού, τους μήνες που ακολούθησαν τη συνέντευξη του Χόλαντ, η χρήση της λέξης δεκαπενταπλασιάστηκε και πλέον προφέρεται από δεκάδες εκατομμύρια στόματα και πληκτρολογείται από ανάλογο αριθμού πληκτρολόγια.

[Πηγή: Εφημερίδα *Καθημερινή*, 5/12/2023 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο σκοπός για τον οποίο έχει γραφτεί το άρθρο αυτό;
2. Ποιος κειμενικός τύπος κυριαρχεί σε αυτό; Αιτιολόγησε την επιλογή σου.
 - α. αφήγηση
 - β. περιγραφή
 - γ. επιχειρηματολογία
 - δ. εξήγηση
 - ε. οδηγίες
3. Πώς εμπλουτίζεται το λεξιλόγιό μας με νέες λέξεις στην εποχή μας, σύμφωνα με το κείμενο;
4. Φτιάξε μια λίστα με λέξεις ή φράσεις που λέγονται σήμερα και δεν υπήρχαν πριν 10 χρόνια.
5. Πιστεύεις ότι αλλοιώνεται η γλώσσα με αυτές τις νέες λέξεις; Αναζήτησε [Γλωσσικοί μύθοι και γλωσσολογικές αλήθειες - Ημέρες Ορθολογισμού Live] [0:55:11-0:59:03] και απάντησε με επιχειρήματα.

«Έναν μύθο θα σας πω...
- Παράδοση, ήθη και έθιμα»

02

Παραδοσιακός γάμος στην Αγία Βαρβάρα Ημαθίας, 1955
[Πηγή: ΜΕΔΟΥΣΑ-Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας]

- ▶ Ποιο από τα έθιμα του γάμου παρουσιάζεται στην εικόνα; Διατηρείται στις μέρες μας;
- ▶ Συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριες σου για παραδόσεις και έθιμα που τηρούνται ακόμα στον τόπο διαμονής ή καταγωγής σου.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Έθιμα και παραδόσεις του γάμου στην παλιά Ιερισσό»

Ού γάμους πού τούν λέμ' κι χαρά, στεφάνωσι, κ.ά., γινότανε πάντοτε Κυριακή μέρα. Τήν Πέμπτη, άπου ήτανε πριν από την Κυριακή τού γάμου, άρχίζαν' τίς έτοιμασίες. Ή νύφ' καλοῦσι τίς φιληνάδες της στοῦ σπίτι της κι τή βοηθοῦσαν στά προικιά της. Αὐτές τίς φιληνάδες πού πήγιναν τίς λέγαν «χαριώτισσες» κι μέναν μέχρι τού Σάββατου στοῦ σπιτ' τση νύφ'ς. Κί κάθε βράδυ γλιντοῦσαν κι τραγ'δοῦσαν ὕστερ' από τίς δουλειές. Τό βράδ' τής Πέμπτης έπαιρνε ένας καλισμένος τή νουνά να πάει στοῦ γαμπροῦ τού σπιτ' νά καν' τή μαγιά για τὰ ψουμιὰ τού γάμου. Τήν ὥρα από ἔκαν' τή μαγιά τραγ'δοῦσαν οὔλοι μαζί.

Τήν Παρασκευή ζύμωναν τὰ ψουμιὰ στοῦ γαμπροῦ τού σπιτ'. Τού Σάββατου οἱ «χαριώτισσες» πήγιναν μαζί μ' ἕνα παλληκάρι σ' ἕνα βουνό πού ἔχει πολλή «βάγια» (δάφνη) μί ὄργανα κι τραγούδια. Από τή δάφνη πού ἔφερναν κρατοῦσαν κι ἕνα πανεράκι·

Έθιμα - Συλλογή
Εικόνων

πού την έβαζαν την ημέρα του γάμ' στού πέτου (πέτο) τῶν καλεσμένων. Μετά κι ἀπὸ αὐτὴ τὴ δ'λειὰ χόρευαν κι γλεντοῦσαν. Τοῦ Σάββατο τοῦ βράδ' πήγαιναν στοῦ σπιτ' τῆς νύφης κι οἱ καλεσμένοι τοῦ γαμπροῦ κι γλεντοῦσαν. Οὐ γαμπρὸς ὅμως δέν πήγαινε καθόλου στοῦ σπιτ' τῆς νύφ'ς.

Τὴν Κυριακὴ ἐτοιμάζοντι κι στολίζουντι ἡ νύφη κι οὐ γαμπρός. Τὴν νύφη τὴν ντύν'ν οἱ φιληνάδες τῆς τραγ'δῶντας. Φουράει πέπλου μὲ τέλια (ἀσημένιες κλωστές) πού τῆς σκέπαζ' τοῦ πρόσωπου. Τὸν γαμπροῦ τὸν ξυρίζουν στοῦ σπιτί. Κι ἔπριπι νὰ ξυριστοῦν κι ἄλλοι δυὸ μαζί τ'. Ὕστερα ἀφοῦ ἔντιναν τὸν γαμπρὸ σχηματίζανι τὴν πομπὴ γιὰ νὰ πᾶν νὰ πάρουν τὸν κουμπάρου κι τὴ νύφη. Πηγαίνουν πρῶτα στό σπιτ' τοῦ κουμπάρου κι τὸν παίρνανε κι πήγιναν γιὰ τὴ νύφη. Τὴν ἴδια μέρα, τὴν Κυριακὴ, πρὶν ξεκινήσ' ἡ νύφ' βάζουν τὴν προίκα τῆς σὶ δυὸ ἄλουγα πού τοὺς βάζουν στ' αὐτὰ μαντήλι ἄσπρου. Ἡ πομπὴ ἅμα ἔφταν' στὴν ἐκκλησίᾳ γινόταν ἡ στεφάνωση ὅπου οὐρίζ' ἡ ἐκκλησίᾳ.

[Πηγή: *Νέα Μουδανιά Blog*, 3/5/2020 (ιστολόγιο, δασκευασμένο ἀπόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιες διαφορὲς ἐντοπίζεις ἀνάμεσα στον παραδοσιακὸ γάμο τῆς παραπάνω ἀφήγησης καὶ στὴν τελετὴ τοῦ γάμου στὶς μέρες μας;
2. Πρόσεξε πὼς οργανώνεται ἡ ἀφήγηση:
 - α. Ποιος εἶναι ὁ τόπος, ὁ χρόνος, τὰ κύρια πρόσωπα τῆς ἱστορίας;
 - β. Ὑπογράμμισε λέξεις καὶ φράσεις στο κείμενο ποὺ δείχνουν τὴ χρονικὴ σειρά τῶν γεγονότων (π.χ. *Τὴν Παρασκευὴ* κ.λπ.).
 - γ. Σὲ ποίους χρόνους βρίσκονται τὰ ρήματα; Τὶ κοινὸ ἔχουν οἱ χρόνοι αὐτοὶ μεταξύ τους;
 - δ. Στὴν τρίτη παράγραφο ἐντόπισε ρήματα σὲ χρόνο Ἐνεστώτα. Γιατί, ἐνῶ γίνεται ἀναφορὰ σὲ γεγονότα ποὺ συνέβησαν στο παρελθόν, χρησιμοποιεῖται ὁ Ἐνεστώτας;
3. Σὲ δυσκόλεψε ἡ γλῶσσα τοῦ κειμένου; Ναι ἢ ὄχι; Γιατί;
4. Μιλᾷς κάποια διάλεκτο; Ἀν ναι, τὴ χρησιμοποιεῖς στο σχολεῖο; Ἐάν ὄχι, σὲ περίπτωσι ποὺ μιλοῦσες, θὰ τὴ χρησιμοποιούσες παντοῦ καὶ πάντα ἢ ὄχι καὶ γιατί; Ἀπάντησε, ἀφοῦ ἀναζητήσῃς [«Τὸ ν μου καὶ τὸ λ μου στολίζουν τὴ φωνὴ μου;» Τὶ λέει ἡ Ἀγγελικὴ Ράλλη]. Ἄκουσε τὰ λεπτὰ 00:15:15-00:16:30 καὶ λάβε ὑπόψῃ σου ὅσα ἀναφέρει γιὰ τὶς διαλέκτους ἡ Ομοτίμη Καθηγήτρια Γλωσσολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Πατρῶν.

Γάμος τῆς οἰκογένειας Παλάση, 1929.

[Πηγή: ΜΕΔΟΥΣΑ-Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Βέροιας]

Κείμενο 2

«Ο κότσουφας και τα παιδιά του»

[Πηγή: imagine.art]

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας γέρος κι είχε δυο παιδιά. Αυτά τα παιδιά ο γέρος τα πάντρευσε, τα νοικοκύρεψε. Κράτησε μονάχα ένα χωράφι κοντά στο χωριό. Ώσπου δύνονταν¹ ο γέρος, το δούλευε. Το έσκαβε το καλοκαίρι, το έσπερνε το χειμώνα, έκανε της χρονιάς του το σιτάρι. Άμα παραγέρασε και δε μπορούσε πια να δουλεύει, φώναξεν ένα γείτονα και του λέει: έρχεσαι να σου δώσω το χωράφι να το σπέρνης, να μου δίνης κι εμένα το μισό:

-Καλά, του λέει. Το πήρε το χωράφι αυτός.

Αυτός είχε γίδες, γαϊδούρια, μια γουρούνα. Τα έδενε κει πέρα και βόσκανε.

Καμμιά φορά περνούσαν τα παιδιά του γέρου, βλέπανε μέσα στο χωράφι γαϊδούρια, γίδες, γουρούνια «Άχ, λέγανε, ο πατέρας δεν μας το έδωκεν εμάς, μόνο βλέπομε ξένα μέσα».

Πηγαίνανε το βράδυ και στενοχωρούσαν τον γέρο-πατέρα τους να τους το δώσει. Τέλος, ο γέρος τους λέει: -Θα σας το δώσω. Να πάτε πρώτα να βρήτε έναν κότσουφα με τη φωλιά του, να μου την φέρετε, για να σας το δώσω το χωράφι.

Κίνησαν λοιπόν οι γυιοί του, ψάχνανε εδώ κι εκεί να βρουν τη φωλιά αυτή. Καμμιά φορά την ήραν. Την πήγαν στο γέρο.

Ο γέρος τους είπε:

-Θα πάτε τώρα να κάμετε κι ένα κλουβί.

Κάμανε το κλουβί, το πήγαν στο γέρο.

Ο γέρος κρέμασε το κλουβί με τα πουλιά στο παράθυρο. Κράτησε τα πουλάκια κι αμόλησε τη μάνα. Η μάνα τα λυπότανε τα παιδιά της και τούς κουβάλαγε φαί και τα 'καμε μεγάλα. Τότε έπιασε τη μάνα, την έβαλε στο κλουβί κι αμόλησε τα παιδιά της.

Μόλις αμόλησε τα πουλιά, φρ! φρ! δρόμο. Πού να φέρουν στη μάνα φαί! Μια, δυο, τρεις μέρες, τίποτα. Ψόφησεν η μάνα.

Το βράδυ πάνε τα παιδιά.

-Ε, άντε, πατέρα! Τη γνώμη σου την κάμαμε. Δωσ' μας το χωράφι.

Λέει ο γέρος:

Πάτε να ιδήτε τον κότσουφα τι έπαθε. Κι εμένα τα ίδια θα μου κάμετε. Φύγετε και το χωράφι δε σας το δίνω.

[Πηγή: Μέγα, Γ. Α. (εκλογή), Κοψίδη, Ρ. (εικον.) (1962). *Ελληνικά παραμύθια*. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, σ. 201-202. Διατηρήθηκε η ορθογραφία του πρωτοτύπου και μεταγράφηκε σε μονοτονικό]

Δραστηριότητες

- 1.** **α.** Ποιος είναι ο τόπος, ο χρόνος και τα κύρια πρόσωπα της ιστορίας;
β. Ποιο πρόβλημα προέκυψε;
γ. Πώς λύθηκε;
- 2.** Ποιοι είναι οι στόχοι του αφηγητή;
α. να συγκινήσει **β.** να διδάξει **γ.** να ψυχαγωγήσει
- 3.** Υπογράμμισε λέξεις και φράσεις στο κείμενο που δείχνουν τη χρονική σειρά των γεγονότων (π.χ. ύστερα, στη συνέχεια κ.λπ.).
- 4.** **α.** Σε ποιους χρόνους βρίσκονται τα ρήματα στην αφήγηση;
β. Γιατί στα υπογραμμισμένα τμήματα υπάρχει Ενεστώτας παρά το ότι γίνεται αναφορά σε γεγονότα του παρελθόντος;
- 5.** Όταν ήσουν μικρότερος/-η, άκουγες παραμύθια από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας; Θυμάσαι τα θέματά τους;
- 6.** Ποιο, πιστεύεις, ότι είναι το θέμα αυτού του παραμυθιού;

1. δύνονταν: μπορούσε (< δύναμαι= μπορώ).

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Εντόπισε τον χρόνο και τη συζυγία των ακόλουθων ρημάτων των Κειμένων 1 και 2. Παράλληλα, τοποθέτησέ τα στην αντίστοιχη χρονική βαθμίδα (παρόν - παρελθόν - μέλλον).

γινόταν(ε) (1), ξυρίζουν (1), βοηθούσαν(ε) (1) είχαν (1), έτοιμάζουντι =
ετοιμάζονται (1), περνούσαν (1), πάντρεψε (2), θα πάτε (2), ψάχνανε (2)

Χρόνοι Ρήματος

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Δώσε **αντώνυμα** των λέξεων και φράσεων με έντονα γράμματα και **συνώνυμα** αυτών που είναι υπογραμμισμένα στο ακόλουθο κείμενο:

«Κανένα κομμάτι της **υλικής** λαϊκής παράδοσης δεν μας είναι πιο **προσφιλές** από ό,τι οι ελληνικές τοπικές **φορεσιές**. Τις έχουμε δει φορεμένες σε γλέντια στο χωριό, φυλαγμένες σε μπαούλα ως ενθύμιο, κρεμασμένες σε προθήκες μουσείων. **Χρωματιστές, πλουμιστές, χειροποίητες** και ολόμαλλες, μας συνδέουν με τις γενιές προγόνων μας που τις κέντησαν και τις φόρεσαν. Στον συσσωρευτή πολιτιστικού περιεχομένου SearchCulture.gr, (EKT), μπορείτε να εξερευνήσετε εκατοντάδες φορεσιές από όλη την Ελλάδα και ίσως να εντοπίσετε φορεσιές από τον ιδιαίτερο τόπο καταγωγής σας.

Στην **παραδοσιακή** ελληνική κουλτούρα, κάθε φορεσιά «κουβαλάει» μηνύματα για την κοινωνική θέση ενός ατόμου, κυρίως της γυναίκας. Ως ένα σύνθετο σημειολογικό πορτρέτο, το οποίο ερμηνεύεται από μέλη της τοπικής κοινότητας, η φορεσιά καταδεικνύει αν μια γυναίκα είναι ελεύθερη ή παντρεμένη, αν είναι νεόνυμφη, αν έχει κάνει παιδιά ή είναι χήρα. Ένα παράδειγμα αυτής της **πολύπλοκης** σημειολογίας είναι τα περισσότερα από 40 μοτίβα που κοσμούν τις θρακιώτικες σαρακατσάνικες φορεσιές. Ειδικά οι γαμήλιες γυναικείες φορεσιές, οι οποίες είναι και η **πλειοψηφία** όσων **δισώζονται**, στόχο είχαν να υπογραμμίσουν την **ευμάρεια** και την κοινωνική θέση της οικογένειας της νύφης».

[Πηγή: Οι παραδοσιακές φορεσιές του τόπου μας, SearchCulture.gr, 1/5/2020 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

2. Εντόπισε το ρήμα από το οποίο προέρχονται τα ακόλουθα ουσιαστικά και επίθετα από το Κείμενο 1 και το παραπάνω κείμενο: πομπή, φορεσιά, τεκμηρίωση, καταγωγή, χρωματιστές. Συμβουλευσου και το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.
3. Σε ομάδες αναζητήστε στο διαδίκτυο με λέξεις-κλειδιά πηγές (κείμενα, φωτογραφίες, βίντεο) για τις **όψεις του λαϊκού πολιτισμού και των παραδόσεων** της Ελλάδας ή άλλης χώρας απ' όπου κατάγεστε. Σε μια ψηφιακή παρουσίαση σε πέντε διαφάνειες παρουσιάστε τις πιο σημαντικές εκδηλώσεις της.

Σταυρόλεξο-λεξιλόγιο:
Παράδοση-Πολιτισμός

Οδηγίες:

Να αντλήσετε πόρους και από:

- το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου searchculture.gr, με κατάλληλες λέξεις ή/και φράσεις-κλειδιά, ψάχνοντας ειδικά στις λαογραφικές και πολιτιστικές συλλογές, αρχεία, συλλογές φωτογραφικές και άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς,
- τον ιστότοπο europeana.eu/el, με λέξεις-κλειδιά ανά κατηγορία (π.χ. μουσική, τέχνη, φωτογραφία κ.λπ.).

Α4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενα 3,4 «Γελοιογραφίες»

Αρκάς [Πηγή: newsbeast.gr]

Αρκάς [Πηγή: tromaktiko.gr]

Σύγκριση Μονοτροπικού-Πολυτροπικού Κειμένου:
Τα Καλογιάννια

Δραστηριότητες

1. Ποιους σημειωτικούς τρόπους (λέξεις, εικόνες, χρώματα) αξιοποιεί ο σκιτσογράφος, για να μεταδώσει το μήνυμά του στις παραπάνω γελοιογραφίες;
2. Πώς συνδυάζονται αυτοί οι τρόποι, ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός τους;
3. Με αφορμή συγκεκριμένα έθιμα, τι ακριβώς σατιρίζει ο γελοιογράφος στις δύο εικόνες;

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 5

Καραγκιόζης Τσολιάς
(Δημιουργός: Κορφιιάτης Βάγγος)
Μουσείο Νεώτερου Ελληνικού Πολιτισμού
[Πηγή: nationalarchive.culture.gr]

Έθιμο Παρχάρ
Κειμενικοί
Τύποι

«Για τον Καραγκιόζη»

Από το νηπιαγωγείο, όταν μου λέγανε «Τι δουλειά θέλεις να κάνεις;», έλεγα «καραγκιοζοπαίκτης». Η πρώτη επαφή με τον Καραγκιόζη ήταν απ' τις βιντεοκασέτες στη δεκαετία του '80, που παίρναμε και βλέπαμε τις περιπέτειες του Καραγκιόζη. Στην τηλεόραση παιζόντουσαν οι παραστάσεις του Ευγένιου Σπαθάρη. Από ηλικία πέντε ετών πηγαίνω και βλέπω παραστάσεις. Και σιγά-σιγά πήγαινα, βοήθαγα καραγκιοζοπαίκτης πίσω απ' τον μπερντέ. Πηγαίνεις στον μάστορα. Είναι προφορική παράδοση, απ' τον μάστορα σε μαθητή. Μαθαίνεις. Βλέπεις στην αρχή την παράσταση πίσω απ' τη σκηνή, όπου υπάρχουν όλα τα αντικείμενα του καραγκιοζοπαίκτη: φιγούρες, σχοινιά, λάμπες φωτισμού. Μετά πιάνεις μια φιγούρα, άλλοτε μικροκαμωμένη ή μεγαλόσωμη, με μυτερά άκρα, μεγάλες μύτες, τεράστια κεφάλια. Σταδιακά μπαίνεις πιο ενεργά στην παράσταση, γίνεσαι βοηθός και σιγά-σιγά γίνεσαι κι ο καραγκιοζοπαίκτης. «-Παιδί μου, Καραγκιόζη, πες μου. - Ξέρεις να μαγειρεύεις; - Ξέρω. - Ξέρεις να πλένεις τα ρούχα; - Ξέρω. - Ξέρεις να σκουπίζεις; - Ξέρω. - Ξέρεις... - Ξέρω. - Τι ξέρεις; - Ξέρω 'γω τι ξέρω;»

Οι τύποι του Καραγκιόζη... Αν ξεκινήσουμε από τον Καραγκιόζη, είναι ο μέσος Έλληνας, που παλιότερα, ας πούμε, δείχνουμε την εικόνα του που 'ταν ξυπόλυτος, κουρελής, που ήταν ο άνθρωπος ο μεροκαματιάρης, που είχε τρία παιδιά και μία γυναίκα. Κάνει όλα τα επαγγέλματα του κόσμου, για να μην πεινάσει η οικογένειά του. Κι από κει και πέρα είναι τα Κολλητήρια, τα παιδιά του Καραγκιόζη. Η Αγλαΐα, η γυναίκα του Καραγκιόζη, που αυτή δεν εμφανίζεται πολύ, γιατί ήτανε πιο ανδροκρατούμενο το θέαμα παλιότερα. Συνήθως, εμφανίζεται λίγο ή μιλάει μέσα από τη παράγκα, σαν ότι είναι ο γυναικωνίτης εκεί κι ακούγεται μόνο η φωνή της.

[Πηγή: Π. Βασιλάκη, Σ. Κοτσορές, *Ο Καραγκιόζης είναι πάντα επίκαιρος*, istorima.org (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Γιατί στην πρώτη παράγραφο ο χρόνος των ρημάτων αλλάζει από τη βαθμίδα του παρελθόντος στη βαθμίδα του παρόντος;
2. Στο τέλος της πρώτης παραγράφου ποιος είναι ο ρόλος του κειμένου μέσα σε εισαγωγικά;
3. Εκτός από τον κειμενικό τύπο της αφήγησης, ποιον άλλον κειμενικό τύπο εντοπίζεις στο κείμενο αυτό; Να αιτιολογήσεις την επιλογή σου.

α. περιγραφή

β. εξήγηση

γ. οδηγίες

δ. επιχειρηματολογία

«Εγώ και οι άλλοι
- Η αξία της φιλίας»

03

Φιλία (1908), Pablo Picasso
Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη, Ρωσία
[Πηγή: wikiart.org]

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

A1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

Συμπλήρωση Κενών -
Στερεότυπα - Σχέσεις

«Χωρίς αισθήματα και επιφανειακές σήμερα οι ανθρώπινες σχέσεις»

Η συγγραφέας Λούλα Χατζηιωακειμίδου-Καλαϊτζόγλου, με αφορμή το τελευταίο της βιβλίο «Ο τροχός της μοίρας», μιλά στον Αποστόλη Ζώη, στον ενημερωτικό ιστότοπο *Ελληνική Γνώμη*.

- Πρέπει να ακούμε πάντα τους γονείς μας ή σε κάποια θέματα θα πρέπει να συμβουλευόμαστε και αυτό που θέλει ο εαυτός μας;

Τους γονείς πρέπει να τους ακούμε πάντα. Η γνώμη τους είναι σε κάθε περίπτωση βαρύνουσας σημασίας και πρέπει να είναι σεβαστή, διότι πρόκειται για ανθρώπους με μεγαλύτερη εμπειρία και με τις καλύτερες προθέσεις. Αγαπούν τα παιδιά τους πραγματικά, ανιδιοτελώς και για πάντα.

Συμβαίνει πολλές φορές, όμως, οι γονείς να είναι προσκολλημένοι στα στερεότυπα της εποχής τους, να βλέπουν το παιδί τους σαν προέκταση του εαυτού τους και να επιδιώκουν την εκπλήρωση των δικών τους επιθυμιών. Αυτό είναι λάθος. Ο ρόλος τους πρέπει να είναι καθαρά συμβουλευτικός και όχι παρεμβατικός.

- Πώς βλέπετε σήμερα τις ανθρώπινες σχέσεις;

Οι ανθρώπινες σχέσεις σήμερα είναι επιφανειακές και χωρίς αισθήματα. Ο γρήγορος ρυθμός εξέλιξης και οι μεγάλες απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας έχουν αλλάξει τις αξίες και έχουν απομακρύνει τις καρδιές των ανθρώπων. Υπάρχει ανταγωνισμός σε όλα τα επίπεδα και όλα έχουν υποταχθεί στο κέρδος.

Κάποτε, τα σπίτια ήταν ανοιχτά, τα αγαθά λιγοστά μα ο ήχος του αυθόρμητου και αληθινού γέλιου ακουγόταν σε δρόμους, πλατείες και αυλές. Ήταν όμορφα χρόνια, οι σχέσεις πιο απλές και αληθινές. Τώρα, τα πρόσωπα είναι σκυθρωπά, τα βλέμματα άλλοτε φοβισμένα και άλλοτε καχύποπτα. Δεν είμαστε ικανοποιημένοι παρά μόνο με το ιδανικό και έτσι καταλήγουμε μίζεροι.

[Πηγή: Απ. Ζώης, *Ελληνική Γνώμη*, 4/5/2013 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποιο είναι το θέμα της συνέντευξης; Κατά τη γνώμη σου, είναι επίκαιρο;
2. Ποιος είναι ο πομπός και ο δέκτης της συνέντευξης; Με ποια αφορμή ο δημοσιογράφος παίρνει τη συνέντευξη;
3. Πώς συνδέεται ο τίτλος της συνέντευξης με το περιεχόμενο του κειμένου; Να εντοπίσεις το σημείο στο οποίο υπάρχει σύνδεση. Δώσε έναν άλλο τίτλο στο κείμενο.
4. Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο; Γιατί; Να καταγράψεις τρία παραδείγματα μέσα από το κείμενο.
5. Μέσα στο κείμενο της συνέντευξης υπάρχει κάποιο σημείο με προφορική αφήγηση. Ποιο βασικό της στοιχείο σε οδήγησε να το εντοπίσεις;

Κείμενο 2 **Λιλίκα Νάκου «Ο Τζοβάνι»**

Διαδραστική
Χρονογραμμή
Γεγονότων

Μια μέρα συναντώ τον Σπύρο έξω. Φαινόταν πολύ καλύτερα από πρώτα. Δεν ήταν έτσι αδύνατος ούτε τόσο ωχρούλης. Έμοιαζε μάλιστα και κεφάτος.

«Τώρα είμαι καλά!», μου λέει. «Έχω έναν φίλο που μ' αγαπά και μου δίνει φαϊ...».

«Και ποιος είναι αυτός; Είναι της παρέας σου;».

«Τι λες! Ο φίλος μου είναι φαντάρος. Είναι Ιταλός και λέγεται Τζοβάνι!».

«Ιταλός;», κάνω εγώ με απορία.

«Μάλιστα, Ιταλός! Γιατί τάχα; Δε βρίσκονται ανάμεσά τους και καλοί; Δεν μπορεί να 'ναι όλοι τους κακοί!», έκανε ο Σπύρος με την παιδιάστικη λογική του.

«Καλά. Και συ πού τον γνώρισες τον Ιταλό; Κάτσε να μου πεις».

Και το αγόρι άρχισε να λέει ολόκληρη την ιστορία:

«Να! Πάνω στον Λυκαβηττό, που κουρνιάζουμε τη νύχτα, ήρθαν εκεί κοντά στο φυλάκιο Ιταλοί και φυλάνε. Ένα βράδυ, το λοιπόν, που ήμαστε καμπόσα παιδιά χωμένα μέσ' αυτού, με το στομάχι αδειανό και τουρτουρίζαμε, ακούσαμε περπατησιές... Ζαρώσαμε, το λοιπόν, ο ένας κοντά στον άλλον και περιμέναμε. Σε λιγάκι ήρθαν δύο Ιταλοί και στάθηκαν μπροστά στη σπηλιά μας. Ένας από τους δύο άναψε ένα φακό και τον έριξε μέσα. Έσκυψε πάνωθέ μας και με το ένα του χέρι χάιδευε τα μαλλιά μας... Θυμήθηκα τον πατέρα μου, που καμιά φορά έκανε έτσι – κι άρχισα σιγά να κλαίω. Πόσον καιρό, σκέφτηκα, χέρι ανθρώπου είχε να μας χαϊδέψει, ψειριάρικα και βρώμικα, καθώς είμαστε... Και δος του τα δάκρυα να τρέχουν... Την άλλη μέρα ξανάρθε, μας έφερε δυο φέτες ψωμί και λίγο τυρί... Ύστερα βγάζει από τον λαιμό του και περνά στον δικό μου ένα αλυσιδάκι με μια Παναγίτσα... Να, δεξ τηνε τι όμορφη που είναι!... Και από τότε γενήκαμε πρώτοι φίλοι... Τώρα έρχεται κάθε βράδυ και κάτι μας φέρνει. Δε μας αφήνει δίχως ψωμί... Ένα βράδυ μας έφερε και παιχνίδια... Τον φωνάζουμε Τζοβάνι και αυτός χαίρεται. Τον αγαπάμε πολύ. Με τα κουτσοελληνικά του μας είπε πως δεν ήθελε σκοτωμούς ούτε τον πόλεμο... Σου λέω, είναι καλός άνθρωπος ο Τζοβάνι...».

Αυτά μου διηγήθηκε ο Σπύρος κι έτσι ησύχασα για την τύχη του.

[Πηγή: Κατσίκη-Γκίβαλου, Α., Παπαδάτος, Γ., Πάτσιου Β., Πολίτης, Δ., Πυλαρινός, Θ. (2015). *Ανθολόγιο Λογο-τεχνικών Κειμένων*, Υ.Ε.Π.Θ. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (επιμ.), Αθήνα: ΟΕΔΒ]

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 2 που διάβασες, γεννιέται μια φιλία. Ποια είναι τα στοιχεία που την κάνουν διαφορετική;
2. Στις παραγράφους που ακολουθούν μετά από τον διάλογο, ο Σπύρος αφηγείται τον τρόπο που έγινε φίλος με τον Τζοβάνι. Χρησιμοποιεί ρήματα σε χρόνο Ενεστώτα και Αόριστο. Βοηθούν οι δύο ρηματικοί χρόνοι την προφορική του αφήγηση;
3. Στην πρόταση «Οι γονείς αγαπούν τα παιδιά τους πραγματικά, αλλά επιδιώκουν την εκπλήρωση των δικών τους επιθυμιών»: **α)** να υπογραμμίσεις τα ρήματα, **β)** να αναγνωρίσεις τη διάθεσή τους και **γ)** να τα μετατρέψεις σε παθητική διάθεση.
4. Στις προτάσεις που ακολουθούν να υπογραμμίσεις τις λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν ιδιότητα και να γράψεις σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν:
- Ο λόγος είναι ανεξάρτητος από τη γραφή.
- Η μοίρα του καθενός μας είναι το «γραφτό» μας.
5. Ποιες είναι οι συνθήκες κάτω από τις οποίες ο Σπύρος έγινε φίλος με τον Τζοβάνι; Σήμερα, με ποια κριτήρια επιλέγουμε τις φίλες και τους φίλους μας; Γράψε την απάντησή σου σε μια παράγραφο 60-80 λέξεων.
6. **Αναζήτηση** [**Η ΓΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΠΑ-ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ - ΒΙΝΤΕΟ**]. Αφού παρακολουθήσεις τη βιντεοσυνέντευξη του κειμένου του Γρηγορίου Ξενοπούλου «Η γάτα του παπά», περίγραψε σε ένα κείμενο 100 λέξεων τη φιλία ανάμεσα στον ήρωα και τη γάτα του. Σκέψου ένα ακόμα παράδειγμα ιδιόμορφης φιλίας.
7. **Ομαδική εργασία**: Φτιάξτε ένα κόμικ με τον αγαπημένο σας διάλογο ανάμεσα στον ήρωα και στη γάτα του.

Η Φιλία στην Αρχαιότητα

Βιογραφικό Σημείωμα Ξενοπούλου

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

1. Στο παρακάτω απόσπασμα του Κειμένου 1 υπογράμμισε με κόκκινο τα υποκείμενα, με μπλε τα αντικείμενα και με μαύρο τα κατηγορούμενα.

«Οι ανθρώπινες σχέσεις σήμερα είναι επιφανειακές και χωρίς αισθήματα. Ο γρήγορος ρυθμός εξέλιξης και οι μεγάλες απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας έχουν αλλάξει τις αξίες και έχουν απομακρύνει τις καρδιές των ανθρώπων. Υπάρχει ανταγωνισμός σε όλα τα επίπεδα και όλα έχουν υποταχθεί στο κέρδος. Κάποτε τα σπίτια ήταν ανοιχτά, τα αγαθά λιγοστά, μα ο ήχος του αυθόρμητου και αληθινού γέλιου ακουγόταν σε δρόμους, πλατείες και αυλές. Τώρα τα πρόσωπα είναι σκυθρωπά, τα βλέμματα άλλοτε φοβισμένα και άλλοτε καχύποπτα. Δεν είμαστε ικανοποιημένοι παρά μόνο με το ιδανικό και έτσι καταλήγουμε μίζεροι».

2. Στο παρακάτω απόσπασμα του Κειμένου 2 υπογράμμισε τα ρήματα και, στη συνέχεια φτιάξε έναν πίνακα με 3 στήλες, σημειώνοντας στη 2η και 3η στήλη αντίστοιχα τη φωνή και τη διάθεσή τους.

«Να! Πάνω στον Λυκαβηττό, που κουρνιάζουμε τη νύχτα, ήρθαν εκεί κοντά στο φυλάκιο Ιταλοί και φυλάνε. Ένα βράδυ, το λοιπόν, που ήμασταν καμπόσα παιδιά χωμένα μέσ' αυτού, με το στομάχι αδειανό και τουρτουρίζαμε, ακούσαμε περπατησιές... Ζαρώσαμε, το λοιπόν, ο ένας κοντά στον άλλον και περιμέναμε. Σε λιγάκι ήρθαν δύο Ιταλοί και στάθηκαν μπροστά στη σπηλιά μας. Ένας από τους δύο άναψε ένα φακό και τον έριξε μέσα».

Α3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις τη λέξη *φίλος*, για να φτιάξεις σύνθετα επίθετα που δηλώνουν αυτόν που χαρακτηρίζεται από την αγάπη ή την ευνοϊκή στάση προς αυτό που εκφράζει το άλλο συνθετικό. Αφού επισκεφτείς το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα με λέξεις που το πρώτο ή το δεύτερο συνθετικό τους είναι η λέξη *φίλος*:

Σταυρόλεξο με
σύνθετα της
λέξης «φίλος»

ΣΗΜΑΣΙΑ	ΣΥΝΘΕΤΗ ΛΕΞΗ
Αυτή που είναι αγαπητή στον λαό	
Αυτός που είναι γνωστός στο κοινό	
Αυτή που δείχνει ιδιαίτερη αγάπη για τα ζώα	
Αυτός που αγαπά τον άνθρωπο	
Αυτή που αγαπά τα χρήματα (αργύριον)	
Αυτός που αγαπά τη μουσική	
Αυτή που αγαπά την τέχνη	
Αυτός που αγαπά την ειρήνη	

2. Γράψε τέσσερις παράγωγες λέξεις από τη λέξη *φίλος*.

.....

.....

3. Γράψε τα υπώνυμα της έννοιας *σχέσεις*.

.....

.....

4. Φτιάξε μία πρόταση για καθεμία από τις λέξεις του Κειμένου 1 που βρίσκονται στην παρένθεση (*βαρύνουσας, ανιδιοτελώς, προσκολλημένοι, εκπλήρωση, εξέλιξης*).

Μπορείς να αλλάξεις τον αριθμό και την πτώση, όχι όμως το μέρος του λόγου.

.....

.....

.....

.....

.....

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Μην το πεις πουθενά»

Αναζήτησε: [ΔΡΟΓΩΣΗΣ/ΜΗΝ ΤΟ ΠΕΙΣ ΠΟΥΘΕΝΑ]

Μην το πεις πουθενά
Πια τα βράδια δεν κοιμάμαι
Η καρδιά μου χτυπά
Και φοβάμαι, ναι φοβάμαι
Δεν ξέρω αν έχω αλήθεια κάτι να μοιραστώ
Και σου ζητάω βοήθεια και ντρέπομαι γι' αυτό
Μην το πεις πουθενά
Όλα θέλω να τ' αφήσω
Σπίτι, φίλους, δουλειά
Δίχως να κοιτάξω πίσω
Όταν γελώ δυνατά, να ξέρεις μέσα μου κλαίω
Μην το πεις πουθενά
Πόσο να κρύβομαι πια; Δεν αντέχω σου λέω!
Μην το πεις πουθενά
Θέλω να φύγω μακριά. Πίστεψε με, το θέλω.

Δραστηριότητες

1. Διάβασε πρώτα τους στίχους του τραγουδιού (μουσική/στίχοι Στάθης Δρογώσης). Ποια συναισθήματα σου δημιουργούν; Άκουσε, στη συνέχεια, το τραγούδι. Είναι διαφορετικά τα συναισθήματα που νιώθεις; Αν ναι, γιατί;
2. Ο δημιουργός απευθύνεται σε κάποιον/κάποια, χρησιμοποιώντας το β' ενικό πρόσωπο (π.χ. σου ζητάω βοήθεια). Σε ποιον/ποια μπορεί να απευθύνεται;
3. Ο δημιουργός εξομολογείται τη συναισθηματική του κατάσταση, λέγοντας πως δεν έχει κάποιον/κάποια να μπορεί να μοιραστεί αυτά που νιώθει. Πιστεύεις πως μια φίλη ή ένας φίλος θα μπορούσε να τον βοηθήσει; Έχεις βρεθεί σε ανάλογη κατάσταση;
4. Διάλεξε δέκα (10) λέξεις μέσα από το τραγούδι και φτιάξε το δικό σου κείμενο (ποίημα, πεζό, τραγούδι) με θέμα τις ανθρώπινες σχέσεις.

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4 «Γιατί η ευγένεια είναι σημαντική στη ζωή μας»

Όταν συναντιούνται τυχαία δύο άγνωστοι στον δρόμο, έλεγε ο Έρβιν Γκόφμαν (αμερικανός κοινωνιολόγος), αυτό που ακούγεται συχνότερα να βγαίνει από το στόμα τους είναι «καλημέρα» και «συγγνώμη». Αυτά τα «καλημέρα» και τα «συγγνώμη» πρέπει να τα λάβουμε σοβαρά υπόψη και να τα μελετήσουμε, αν θέλουμε να κατανοήσουμε πώς λειτουργεί μια κοινωνία.

Αν ο Γκόφμαν μπορούσε να κάνει μια βόλτα σε ένα ελληνικό αστικό κέντρο του σήμερα -ας πούμε στην πρωτεύουσα-, θα παρατηρούσε ότι, όταν συναντιούνται δύο άγνωστοι, μπορούν να ακουστούν πολλά διαφορετικά πράγματα, εκ των οποίων σπανιότερα «καλημέρα» και «συγγνώμη». Ο εισαγωγικός χαιρετισμός συχνά απουσιάζει ή στην καλύτερη περίπτωση αντικαθίσταται από ένα, μάλλον επιθετικό, «Να σας πω!», «Θέλω αυτό» ή «Έχετε το τάδε;».

Η κουλτούρα της αγένειας χαρακτηρίζει και τα δημόσια πρόσωπα. Φωνές, τσιρίδες, υποτιμητικός πληθυντικός και μάγκικος ενικός κυριαρχούν στη ζωντανή και τηλεοπτική πολιτική αντιπαράθεση. «Ακούς τι σου λέω; Ακούς τι σου λέω;», «Αυτό που σου λέω εγώ!» ακούγονται να βγαίνουν από το στόμα μελιτζανοκόκκινων προσώπων, έτοιμων να εκραγούν. Περιγραφικά επίθετα αντί κατηγορητηρίου (Καραγκιόζης, μαφιόζοι, λαμόγια, ρουφιάνοι) και φράσεις («σα δεν ντρέπεστε!») και πού και πού καμιά συγγνώμη («Μα δεν καταλαβαίνετε, συγγνώμη κιόλας») δίνουν και παίρνουν, προτού τα διακόψει ρυθμικά η τέλεια μονοτονία της επανάληψης: «Με αφήνετε να μιλήσω; Με αφήνετε να μιλήσω; Μα γιατί δε με αφήνετε να μιλήσω;».

Όχι, η κουλτούρα της αγένειας δεν είναι από μόνη της κακή. Ευνοεί, όμως, τις εκρήξεις, τις αντιπαραθέσεις και τις ανταγωνιστικές επιδείξεις υπέρμετρων εγώ. Αντίθετα, η αναγνώριση του Άλλου και η προσοχή στις ανάγκες του, που αυτόματα προκύπτουν από τη μηχανική χρήση ξερών τύπων ευγένειας, καθρεφτίζουν μια προδιάθεση συναίνεσης, απαραίτητη για την αστική συμβίωση.

[Πηγή: Χ. Καρακωστάκη, *citypatras.gr* (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Γλωσσάρι με
Παροιμίες για
τη φιλία

Δραστηριότητες

1. Το Κείμενο 4 θίγει το ζήτημα της ευγένειας και της αγένειας στις ανθρώπινες σχέσεις. Εντόπισε δύο φράσεις που δηλώνουν αγένεια, παρά τη χρήση του πληθυντικού ευγενείας. Γιατί συμβαίνει αυτό;
2. Να μετατρέψεις δύο φράσεις αγένειας σε φράσεις ευγένειας, κάνοντας αλλαγές και προσθήκες όπου χρειάζεται.
3. Η χρήση της ευγένειας στις ανθρώπινες σχέσεις αποτελεί έναν άγραφο κανόνα μεταξύ των ανθρώπων. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, οι άνθρωποι ακολουθούν αυτόν τον άγραφο κανόνα;
4. Γράψε έναν σύντομο διάλογο ευγενείας, ο οποίος λαμβάνει χώρα σε έναν δημόσιο χώρο (π.χ. σχολείο, καφετέρια, στάση λεωφορείου). Χρησιμοποίησε το κατάλληλο ύφος και βάλε τα ρήματα στην κατάλληλη έγκλιση.

**«Άνθρωπος και κοινωνία
- από το ατομικό στο συλλογικό»**

04

Ο κόσμος ανάποδα (1559), Πίτερ Μπρίγκελ ο πρεσβύτερος
Πινακοθήκη του Βερολίνου
[Πηγή: wikimedia.org]

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Εσύ και οι άλλοι: κοίτα τη δουλειά σου!»

Μου λες να κοιτάξω προς τα 'κει. Να δω κάτι περίεργο. Μα γιατί να κοιτάξω; Πες μου. Τι μας ενδιαφέρει πώς είναι ο διπλάνος μας; Δε με νοιάζει, σου λέω! Ο καθένας ας κάνει ό,τι θέλει. Ας είναι όπως θέλει. Ας έχει στο σώμα του ό,τι θέλει. Ας έχει στη ζωή του όποιον θέλει. Ας ντύνεται όπως θέλει. Ας γελάει όσο θέλει.

Ο καθένας στον κόσμο του. Όσο δεν κάνουν κακό στο δικό μου περιβάλλον, δε με απασχολεί τι μέρος του λόγου είναι. Κοιτάω τα δικά μου θέματα. Τους δικούς μου προβληματισμούς. Τις δικές μου υποχρεώσεις.

Τίποτα δεν είναι περίεργο. Περίεργοι είναι όσοι ασχολούνται με τους άλλους. Κοιτάω τη ζωή μου. Τα κιλά του καθενός είναι δικά του. Τα τατουάζ του καθενός είναι δικά του. Η μόρφωση του καθενός είναι δική του. Η ενδυμασία του καθενός είναι δική του. Οι επιλογές του καθενός είναι δικές του. Οι προτιμήσεις του καθενός είναι δικές του. Δέξου τες και αποδέξου τες.

Πήξαμε από κριτές και επικριτές. Δε θέλει κανείς τη βαθμολογία σας. Την ηρεμία τους θέλουν. Αν κοιτούσε ο καθένας την «καμπούρα» του, θα ήμασταν όλοι πιο ανθρωπinoι. Η ανθρωπιά με νοιάζει. Λες και τα έχουμε όλα λυμένα εμείς. Λες και είμαστε τέλειοι. Έχω να ασχοληθώ με τα δικά μου. Και είναι πολλά! Τρέχουν κάθε μέρα. Δεν έχω άδεια ζωή, για να κοιτώ δεξιά και αριστερά. Δε φτάνει ο χρόνος ούτε καν για τα προσωπικά μου. Πασχίζω να βελτιώσω τον εαυτό μου.

Άρα, μη μου ξαναπείς «Δες εκεί!». Άκου αυτό! Δε θέλω. Δε μ' ενδιαφέρει. Και στην τελική, δε μου πέφτει λόγος.

[Πηγή: Ε. Γουργιώτη, *Μεταξύ μας*, 11/7/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Ποια προβλήματα της σύγχρονης κοινωνίας θίγει το κείμενο;
2. Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο; Τι επιτυγχάνει με αυτήν την επιλογή η συντάκτρια; Ποιο είναι το ύφος του κειμένου;
3. Πώς μεταδίδει το μήνυμά της η συντάκτρια; Υπογράμμισε τη σωστή απάντηση και αιτιολόγησέ τη.
α. περιγράφει **β.** εξηγεί **γ.** αφηγείται **δ.** εκφράζει την άποψή της.
4. Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου; Ποια επιχειρήματα χρησιμοποιεί η συντάκτρια, για να υποστηρίξει την άποψή της;
5. **α.** Εντόπισε τις ελλειπτικές προτάσεις του κειμένου. Τι εξυπηρετεί η χρήση τους;
β. Με ποιους τρόπους εκφράζει η συντάκτρια την αγανάκτησή της: Επίλεξε από τα παρακάτω:
α) με σύντομες ελλειπτικές προτάσεις,
β) με χρήση β' ενικού προσώπου,
γ) με ασύνδετα σχήματα,
δ) με αποσιωπήσεις,
ε) με μεταφορές,
στ) με επανάληψη λέξεων,
ζ) με υποτακτική σύνδεση και δευτερεύουσες προτάσεις.

Κείμενο 2

«Ατομική ευθύνη, ατομική επιλογή: οι λεπτές παγίδες»

Από τότε που ξεκίνησε ο κύκλος του Covid-19 στη χώρα μας και στον κόσμο, η ατομική ευθύνη έγινε προτροπή, σύνθημα, αναφορά στο στόμα επιστημόνων, πολιτικών και πολιτών. Όπως έχεις ευθύνη για την ψήφο σου, όπως έχεις ευθύνη για την παραβίαση του στοπ ή του κόκκινου, έτσι έχεις ευθύνη έναντι του εαυτού σου και των άλλων.

Ο όρος ατομικισμός έχει, φυσικά, κακό όνομα –αφού οι περισσότεροι τον ταυτίζουν με τον εγωισμό-, όμως η ατομική ευθύνη εκφράζει έναν καλώς εννοούμενο ατομικισμό, έναν δημοκρατικό ατομικισμό που, θεωρητικά, μπορεί να υπολογίζει τους άλλους και το συλλογικό καλό. Η μεγαλύτερη δυσκολία στην κατάσταση που ζούμε είναι ότι η καθοδήγηση, η εμπιστοσύνη και η πειθαρχία συγκρούονται προφανώς με την αυτονομία και τη δυσπιστία για τους ειδικούς.

Η ατομική ευθύνη χάνει έδαφος. Δεν πείθει. Πολλοί, φυσικά, την εκθειάζουν δημόσια με τον τρόπο που επαινούμε μια ενάρετη στάση ή ένα «ιδεώδες», δηλαδή κάτι ελαφρώς ανιαρό που προσποιούμαστε προς στιγμήν πως «το φοράμε», όπως ο μαγαζάτορας σπεύδει να φορέσει τη μάσκα του, όταν τον ειδοποιούν πως θα έλθουν για έλεγχο. Γι' αυτόν τον λόγο, έρχονται διαρκώς νέες απαγορεύσεις και τα «μέτρα», για να αναπληρώσουν την απουσία ατομικής ευθύνης.

Η ατομική ευθύνη προσπαθεί να συνυπολογίσει και τους άλλους, να χωρέσει στο σχήμα της το «εγώ» και το «εσύ» και τους «τρίτους». Λέει ο άλλος: «είναι ατομική μου επιλογή να ερμηνεύσω την ευθύνη μου έτσι και όχι όπως θέλετε εσείς, η κυβέρνηση, οι ειδικοί. Κι εγώ είμαι υπεύθυνος αλλά με τον δικό μου τρόπο, δε θα μου υποδείξει μια γενική Αρχή και εξουσία πώς θα ζήσω στις λεπτομέρειες της ζωής μου». Με άλλα λόγια, αυτή η πιο ευέλικτη ιδέα της ατομικής επιλογής εισβάλλει στις σχέσεις και στις καθημερινές μας συναλλαγές.

Εικόνα -
Πολιτικά
Δικαιώματα -
Βουλή

[Πηγή: Ν. Στεβακτάκης, *Lifo*, 22/1/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Σύμφωνα με το κείμενο, τι σημαίνει ατομική ευθύνη;
2. Ποιος είναι ο σκοπός του συντάκτη;
 - α. να αφηγηθεί, β. να εξηγήσει, γ. να περιγράψει.
3. α. Ποιες έννοιες ή φαινόμενα παρουσιάζονται στο κείμενο; β. Ποια παραδείγματα χρησιμοποιεί ο συντάκτης, για να βοηθήσει τον αναγνώστη/την αναγνώστρια να κατανοήσει τις έννοιες του κειμένου;
4. Διάβασε τις παρακάτω προτάσεις. Υπογράμμισε τους μετέχοντες (δηλαδή το πρόσωπο ή το πράγμα που εκτελεί ή δέχεται την ενέργεια).
 - Πολλοί, φυσικά, εκθειάζουν την ατομική ευθύνη δημόσια.
 - Γι' αυτόν τον λόγο, έρχονται διαρκώς νέες απαγορεύσεις.
 - Κάποιοι σκέφτονται την ατομική επιλογή.
5. Ομαδική εργασία: Εργαστείτε ομαδοσυνεργατικά και δημιουργήστε έναν προφορικό διάλογο. Η μία πλευρά υποστηρίζει ότι η ατομική ευθύνη είναι σημαντική σε μια δημοκρατική κοινωνία, ενώ η άλλη υποστηρίζει ότι η ατομική επιλογή είναι πιο σημαντική.
6. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, δημιουργήστε μια ψηφιακή εκστρατεία που να ευαισθητοποιεί σχετικά με το θέμα σας. Κάθε ομάδα επιλέγει και συζητά το θέμα της ατομικής ευθύνης (α) για το περιβάλλον, (β) για την υγεία και (γ) για τη στήριξη των αδύναμων κοινωνικών ομάδων. Οι δημιουργίες μπορούν να περιλαμβάνουν βίντεο, εικόνες, γραφικά κ.λπ.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Κείμενο 3

«Κοινωνία και πρότυπα»

Άνθρωπος
και Κοινωνία:
Συλλογή Εικόνων

Ζούμε σε μια κοινωνία, στην οποία έχουμε θεοποιήσει τον κάθε ψευτο-ινφλουένσερ και παίκτη reality. Συχνά, άνθρωποι που δεν έχουν καμία σχέση με πρότυπα, εκμεταλλεύονται το εύφορο έδαφος που εμείς οι ίδιοι ως κοινωνία τους έχουμε προσφέρει. Ποιοι; Άνθρωποι που έγιναν διάσημοι μέσα από τη νύχτα, μέσα από το instagram ή που κάνουν επίδειξη δύναμης μέσα από τα social media, προβάλλοντας τα πολυτελή αυτοκίνητά τους και τη κλιδάτη ζωή μέσα από μισομεθυσμένες σέλφι με τους τραγουδιστές.

Τα πρότυπα μιας κοινωνίας αντικατοπτρίζουν την ίδια την κοινωνία και τους ανθρώπους της. Μήπως ήρθε η ώρα της αποκαθήλωσης τους; Μήπως ήρθε η ώρα της προβολής των πραγματικών προτύπων αυτής της κοινωνίας; Έχουμε εκτροχιαστεί και, αν δεν ξεσκεπάσουμε τους υπαίτιους της κατρακύλας μας, θα παραμείνουμε μια παθογενής κοινωνία. Μόνο αν σταματήσει η ανάγκη ύπαρξης του κινήματος με τοο, θα έχουμε νικήσει ως κοινωνία.

[Πηγή: Έλ. Μυστακίδη, *Μεταξύ μας*, 22/1/2022 (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

Ουσιαστικά-Άρθρα
Άσκηση επιλογής

1. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου; Είναι πειστική η συντάκτρια;
2. Σκέψου παραδείγματα από τη ζωή σου ή από τη ζωή των γύρω σου που αποδεικνύουν ότι επηρεαζόμαστε από τα πρότυπα της κοινωνίας.
3. Κύκλωσε τα αόριστα άρθρα με κόκκινο και τα οριστικά με πράσινο χρώμα στο Κείμενο 3.
4. **α.** Ποια ουσιαστικά του κειμένου αναφέρονται σε συγκεκριμένα πράγματα ή πρόσωπα; Ποιο είναι το γένος τους;
β. Ποια ουσιαστικά του κειμένου αναφέρονται σε αφηρημένες έννοιες; Ποιος είναι ο αριθμός τους;
γ. Εντόπισε δύο μη μετρήσιμα ουσιαστικά και δύο περιληπτικά ουσιαστικά.
5. Σημείωσε τον συντακτικό ρόλο των υπογραμμισμένων ονοματικών φράσεων.
6. Υπογράμμισε τις ονοματικές φράσεις στις παρακάτω προτάσεις και σημείωσε τον συντακτικό τους ρόλο.
 - α. Η ατομική επιλογή του καταναλωτή επηρεάζει το περιβάλλον.
 - β. Η συνεργασία των ανθρώπων μπορεί να επιλύσει αρκετά προβλήματα.
 - γ. Η συμμαχία διαφορετικών ομάδων είναι απαραίτητη για την επίτευξη κοινών στόχων.
 - δ. Τα πρότυπα που προβάλλονται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης ενίοτε είναι επιβλαβή.
 - ε. Ο αυτοσεβασμός είναι απαραίτητος για την ψυχική μας υγεία.
 - στ. Ο σεβασμός των άλλων είναι βασική αξία σε μια δημοκρατική κοινωνία και διασφαλίζει την ειρηνική και αρμονική συνύπαρξη.
 - ζ. Η αποδοχή του διαφορετικού αποτελεί δείγμα ωριμότητας.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

1. **α.** Αναζήτησε τη λέξη *άτομο* στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και γράψε τις βασικές σημασίες της λέξης.

.....
.....

Λεξιλόγιο -
Κοινωνικές
Σχέσεις

- β.** Φτιάξε έναν πίνακα με τρεις στήλες. Στην πρώτη στήλη γράψε παράγωγες και σύνθετες λέξεις με τη λέξη *άτομο*, στη δεύτερη τη σημασία τους και στην τρίτη μία πρόταση με κάθε λέξη.
2. Βρες **αντώνυμα** για τις παρακάτω λέξεις από τα Κείμενα 1 και 2: *ατομικός, ανθρωπιά, παραβίαση, θεωρητικά, εμπιστοσύνη, πειθαρχία, ενάρετος, απουσία, υπεύθυνος.*
3. Γράψε ένα **συνώνυμο** για τις παρακάτω λέξεις από το Κείμενο 3: *θεοποιώ, εύφορο, πολυτελής, αντικατοπτρίζω, πραγματικός, εκτροχιάζομαι, ξεσκεπάζω.*
4. Αφού διαβάσεις τα τρία κείμενα, δημιουργήσε με τη βοήθεια κάποιου ψηφιακού εργαλείου (π.χ. wordart) ένα συννεφόλεξο με λέξεις (ρήματα, ουσιαστικά, επίθετα, ονοματικές φράσεις, ρηματικές φράσεις) σχετικές με τη λέξη *άτομο*.

Λεξιλογική
άσκηση -
Ατομικότητα -
Συλλογικότητα

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 4

«Μια σύντομη ιστορία της Ύπαρξης»

Αναζήτηση: [ΜΙΑ ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ | ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΦΥΣΙΚΗ] το εκπαιδευτικό βίντεο σε σενάριο, σκηνοθεσία και αφήγηση από τον Στέφανο Βαμβάκο, του οποίου την εικονογράφηση, την κίνηση των εικόνων (animation) και τη σκηνοθεσία επιμελήθηκε ο Θεόδωρος Γεωργίου.

1. Ποιες είναι οι τέσσερις δυνάμεις της φύσης; Πώς εξελίχθηκε η ζωή από τους απλούς μονοκύτταρους οργανισμούς μέχρι τον άνθρωπο;
2. Πώς η χρήση της γλώσσας, των εικόνων και των χρωμάτων εμπλουτίζει ή τονίζει συγκεκριμένες πληροφορίες;
3. Συζήτησε με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου πώς η κινούμενη εικόνα διευκολύνει την κατανόηση του μηνύματος.

4. **Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, δημιουργήστε έναν πίνακα (διαδραστικό ή έντυπο) με πληροφορίες για την ιστορία του σύμπαντος και της ζωής. Εμπλουτίστε με εικόνες, βίντεο και υπερσυνδέσμους. Αναρτήστε τον πίνακα στο ιστολόγιο του σχολείου σας ή καρφίτσώστε τον στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης σας. Για τον τρόπο άντλησης και καταγραφής πληροφοριών, συμβουλευτείτε τον ακόλουθο πίνακα:

Οδηγίες:

Χρησιμοποιήστε το κουμπί της Μεταγραφής στα στοιχεία κάτω από το βίντεο ως πηγή πληροφοριών για την άσκηση.	Σημειώστε τα πιο σημαντικά γεγονότα, όπως την αρχή του σύμπαντος, τη διαστολή του σύμπαντος, τη δημιουργία της ύλης και της ενέργειας, τη δημιουργία των αστεριών και των γαλαξιών, τη δημιουργία των πλανητών και τη δημιουργία της ζωής.
---	--

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 5 «Ατομικισμός: Προέλευση και κύρια χαρακτηριστικά»

Άνθρωπος
και Κοινωνία:
Δωμάτιο
Διαφυγής

Ο ατομικισμός είναι μια φιλοσοφική στάση που υπερασπίζεται την ανωτερότητα του ατόμου έναντι του συνόλου. Υπό αυτήν την έννοια, προωθεί την ελεύθερη άσκηση των στόχων και των επιθυμιών του ατόμου. Εφόσον το άτομο είναι το κέντρο αυτής της θέσης, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ελευθερία αποτελούν τους κύριους άξονές της.

Οι πρώτες ιδέες του ατομικισμού τοποθετούνται στην Αρχαία Ελλάδα και συγκεκριμένα στην κυνική σχολή, η οποία υπερασπίστηκε την απόλυτη ελευθερία του ατόμου να παίρνει αποφάσεις, σύμφωνα με τις δικές του προτιμήσεις. Στη συνέχεια, κατά τον Μεσαίωνα, προέκυψε η έννοια της ανθρώπινης ψυχής και της ατομικής σωτηρίας. Ωστόσο, αυτή η χριστιανική ιδέα του ατομικισμού άλλαξε κατά τη Βιομηχανική Επανάσταση, θέτοντας το κέρδος και τον ατομικό πλούτο στο επίκεντρο.

Ο ατομικισμός υπερασπίζεται την κεντρική θέση του ατόμου έναντι της ομάδας ή της συλλογικότητας. Κάθε άτομο έχει δικαιώματα και πρέπει να προστατεύεται από τις παραβιάσεις που μπορεί να κάνει η ομάδα, όπως, για παράδειγμα, την παραβίαση της ιδιωτικής ζωής και της ελευθερίας της σκέψης.

Στην καθημερινή και λαϊκή γλώσσα, ο όρος χρησιμοποιείται συχνά με υποτιμητικό τρόπο και συνδέεται με τον καταναλωτισμό. Χρησιμοποιείται, επίσης, ως συνώνυμο του εγωισμού και άλλων συμπεριφορών, στις οποίες η ατομική επιθυμία και γνώμη τίθεται πάνω από την ομάδα.

[Πηγή: Μ. Α. Morgado Cusati, *Με υγεία*, 4/11/2022 (ιστολόγιο, διασκευασμένο από-σπασμα)]

Δραστηριότητες

- 1. α.** Τοποθέτησε τους ακόλουθους πλαγιότιτλους στις παραγράφους του κειμένου:
 - *Κύρια χαρακτηριστικά του όρου*
 - *Άλλες έννοιες του όρου*
 - *Η προέλευση του ατομικισμού*
 - *Η σημασία της έννοιας του ατομικισμού***β.** Ποια είναι τα βασικά στοιχεία του ατομικισμού, σύμφωνα με το κείμενο;
- 2.** Ποιο είναι το ύφος του κειμένου (απλό/οικείο, επίσημο/σοβαρό/τυπικό, επιστημονικό, διδακτικό/προτρεπτικό); Σύγκρινέ το με το ύφος του Κειμένου 1. Ποια διαφορά υπάρχει;
- 3. α.** Χρησιμοποιώντας τις λέξεις *ανωτερότητα, άσκηση, πλούτο, παραβίαση, συλλογικότητα, υποτιμητικός* δημιούργησε προτάσεις.
β. Φτιάξε ένα συννεφόλεξο με λέξεις ή φράσεις που σχετίζονται με τη λέξη *ατομικισμός*.

«Οικογένεια: Χθες και σήμερα»

05

Μάνα με παιδί (1969), Ιφιγένεια Κορακιανίτου-Ευαγγελινού,
Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης, Δήμου Ρόδου
[Πηγή: mga.exxeeo.site]

- Μια μορφή οικογένειας είναι αυτή που απεικονίζεται στον παραπάνω ζωγραφικό πίνακα. Γράψε πέντε συναισθήματα που σου προκαλεί.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Κυριακάτικο τραπέζι: Μια λατρεμένη οικογενειακή συνήθεια»

[Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

Οι **μικρές** και οι **μεγάλες** παραδόσεις στη μικρή **μεσογειακή** μας χώρα καλά κρατούν και μια **οικογενειακή** συνήθεια αγαπιέται απ' όλους κι απ' όλες: η παράδοση του κυριακάτικου οικογενειακού τραπέζιου.

Στο **κυριακάτικο** τραπέζι σερβίρονται τα πιο **νόστιμα** φαγητά. Είτε μαγειρεύεις εσύ είτε η μαμά σου ένα είναι βέβαιο: την Κυριακή θα σκάσεις στο φαγητό, θα χρειαστείς σόδες, θα ξεκουμπώσεις το πάνω-πάνω κουμπί

στο παντελόνι σου και, μετά απ' όλα αυτά, θα τσακίσεις κι ένα κομμάτι πορτοκαλόπιτα για το καλό.

Οικογενειακές
Συγκεντρώσεις

Κυριακάτικο τραπέζι σημαίνει να μη θες να σηκωθείς. Ενώ τις καθημερινές το φαγητό είναι για τους περισσότερους μια διαδικασία **διεκπεραιωτική** που στοχεύει βασικά στο να γεμίσει το στομάχι σου, ώστε να συνεχίσεις **χορτάτος** τον «στίβο της παλιοζωής», τις Κυριακές το φαγητό είναι ιεροτελεστία και διασκέδαση.

Στο τραπέζι της Κυριακής, θα μάθεις όλα τα νέα που σου διέφυγαν μέσα στην εβδομάδα. Θα συζητηθεί το μέλλον της μικρής που δίνει Πανελλαδικές και ο γάμος της **δεύτερης** ξαδέρφης σου, θα τσακωθείς για τα πολιτικά, θα θυμηθείς αστείες ιστορίες που μόνο μεταξύ σας έχουν πλάκα και, αν είσαι τυχερός, η μαμά κι ο μπαμπάς μπορεί να πιουν ένα ποτηράκι κρασί παραπάνω και θα δεις την μεν να χασκογελάει ήσυχα, με **κόκκινα** μάγουλα και **λαμπερά** μάτια και τον άλλο να λέει **χοντροκομμένα** ανέκδοτα που -παραδόξως- σ' αυτό το κλίμα έχουν όντως πολλή πλάκα.

Το Κυριακάτικο τραπέζι μάς θυμίζει πως, ό,τι κι αν συμβαίνει, όσο κι αν τρέχουμε, όσο κι αν απομονωνόμαστε, υπάρχουν **δύο, τρεις, πέντε** άνθρωποι στους οποίους μπορούμε να στηριχτούμε, να είμαστε ο εαυτός μας, να μοιραστούμε τα πάντα -και ενίοτε να τσακθούμε χωρίς ενδοιασμούς.

Αγαπάμε το Κυριακάτικο τραπέζι, γιατί η μαμά βάζει το πιο **ωραίο** της τραπεζομάντιλο και μαγειρεύει με αγάπη -και, ως γνωστόν, ένα φαγητό μαγειρεμένο με αγάπη δεν μπορεί παρά να είναι νόστιμο. Αγαπάμε το Κυριακάτικο τραπέζι, γιατί τα μωτρωμένα πρόσωπα σπανίζουν τις Κυριακές. Αγαπάμε το Κυριακάτικο τραπέζι, γιατί μας ενώνει -έστω για λίγο- μ' αυτούς που αγαπάμε και μας αγαπούν άνευ όρων και περιορισμών.

[Πηγή: Φ. Γλύστρα, *mama365*, 22/5/2016 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Έχεις ανάλογη εμπειρία από οικογενειακά κυριακάτικα τραπέζια; Ακολουθείται σε γενικές γραμμές η ίδια σειρά γεγονότων, όπως αυτή που περιγράφει η συντάκτρια του άρθρου;
2. Αντιστοίχισε τους παρακάτω πλαγιότιτλους με τις παραγράφους του κειμένου:
 - α. Γευστικές απολαύσεις στο κυριακάτικο γεύμα.
 - β. Το κυριακάτικο τραπέζι ως ιεροτελεστία και διασκέδαση.
 - γ. Το κυριακάτικο τραπέζι ως μια εμπειρία αγάπης.
 - δ. Ένας θησαυρός της μεσογειακής κουλτούρας.
 - ε. Το κυριακάτικο τραπέζι ως ευκαιρία για οικογενειακή συνάντηση και συζήτηση.
 - στ. Η σημασία του κυριακάτικου τραπέζιού.
3. Ποια φράση συνδέει όλες τις παραγράφους; Για ποιον λόγο επαναλαμβάνεται;
4. Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα ρήματα του κειμένου; Γιατί;
5. Φτιάξε μια πρόταση, στην οποία να συγκρίνεις δύο αντικείμενα ή πρόσωπα που υπάρχουν στο Κείμενο 1, χρησιμοποιώντας συγκριτικό βαθμό. Πρόσθεσε μια σύντομη αιτιολόγηση για τη σύγκρισή σου (π.χ. γιατί το ένα είναι καλύτερο από το άλλο).

Στο χωριό του πατέρα, το Δαδί, πηγαίνουν μόνο το Πάσχα. Φέτος, έτσι απρόσμενα, ο πατέρας αποφάσισε να πάνε και για τις Αποκριές.

– «Πρέπει η Μάτα να γνωρίσει το έθιμό μας».

Της μίλησε για τα Χέγια.

Την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, όλοι στο χωριό, νέοι, γέροι, παιδιά, μασκαρεύονται και κατεβαίνουν στη μεγάλη πλατεία. Και οι **φρόνιμοι τρελοί**. Οι γυναίκες ντύνονται άντρες και οι άντρες γυναίκες. Ανάβουν **μεγάλες** φωτιές από πουρνάρια και χορεύουν γύρω τους μέχρι που να ξημερώσει. Μόνο αν είσαι **παράλυτος** δεν κατεβαίνεις. Μαζεύονται και από τα γύρω χωριά. Πίνουν, μεθάνε και αρχίζουν τα καλαμπούρια και τα πειράγματα. Πετάνε στάχτες στα κεφάλια των μασκαράδων. Όλοι παρατάνε τον καθωσπρεπισμό τους και δίχως ντροπές αφήνουν **λεύτερο** τον εαυτό τους. Κανένας δεν ξέρει πούθε κρατάνε οι ρίζες τούτου του εθίμου. Ίσως από τα **αρχαία** χρόνια; Από τις γιορτές του Διονύσου; Και τότε νύχτα γλεντούσαν.

Εικόνα-Πρωτομαγιά-Περιγραφή γεύματος

[Πηγή: Σαρή, Ζ. (1987). *Τα χέγια*. Αθήνα: Πατάκης, σ. 20]

Δραστηριότητες

1. **α.** Σε ποιο έθιμο αναφέρεται το κείμενο;
β. Γιατί, κατά τη γνώμη σου, ο πατέρας θέλει η κόρη να γνωρίσει ένα έθιμο του τόπου του;
2. Εντόπισε στο κείμενο φράσεις και λέξεις που δείχνουν τον χρόνο και τον τόπο.
3. **α.** Σε ποιο ρηματικό πρόσωπο γίνεται η αφήγηση στο απόσπασμα αυτό;
β. Σε ποιον χρόνο βρίσκονται τα ρήματα του κειμένου; Γιατί;
4. **α.** Ποια είναι η δομή της τελευταίας παραγράφου;
β. Δώσε έναν πλαγιότιτλο.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

1. **α.** Εντόπισε τα επίθετα και τα αριθμητικά επίθετα με έντονη γραφή στα Κείμενα 1 και 2. Βρες το είδος των επιθέτων ανάλογα με την ιδιότητά τους (περιγραφικά, ταξινομικά, αξιολογικά) και τη σημασία τους (δηλωτικά χρώματος, ύλης, ποσού, καταγωγής, τόπου, χρόνου, μεγέθους, σχήματος).
β. Ταξινόμησε τα αριθμητικά επίθετα σε απόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά και αναλογικά. Στη συνέχεια, να μετατρέψεις κάθε αριθμητικό στο αντίστοιχο άλλης κατηγορίας.

Εννοιολογικός Χάρτης-Επίθετο-Σημασιολογία

2. Γράψε πλαγιότιτλους για τις δύο παραγράφους του αποσπάσματος που ακολουθεί:

«Στις 2 Δεκεμβρίου 1992 η Ελλάδα επικύρωσε τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Παιδιών (ΔΤΠ), όπως υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 1989. Τα 54 άρθρα της Σύμβασης έχουν σκοπό να διασφαλίσουν σε όλα τα παιδιά, που μεγαλώνουν στη χώρα μας, συνθήκες ασφάλειας, αγάπης, αξιοπρέπειας, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης. Στα Παιδικά Χωριά SOS, τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, υποστηρίζουμε έμπρακτα τη Σύμβαση των ΔΤΠ μέσα από τα προγράμματα, τις δράσεις και τις παρεμβάσεις μας που στόχο έχουν την προστασία του παιδιού.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στη φροντίδα των παιδιών σε ένα περιβάλλον οικογενειακού τύπου. Στα παιδικά χωριά SOS υπάρχουν τα σπίτια, όπου διαμένουν μέχρι 6 παιδιά, με τις Μητέρες SOS, αλλά και οι Ξενώνες με τα πρόσωπα αναφοράς. Η τοποθέτησή τους, επίσης, σε οικογένειες Αναδοχής, έχει στόχο τα παιδιά να μη μεγαλώνουν σε έναν φορέα που μοιάζει με Ίδρυμα».

[Πηγή: Παιδικά Χωριά SOS (ιστολόγιο)]

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Γλωσσάρι
Όρων και
Λεξιλογίου
Ενότητας

1. Δημιούργησε ένα διάγραμμα με τις σημαντικότερες οικογενειακές εκδηλώσεις-γιορτές είτε στο τετράδιό σου είτε με τα σχεδιαστικά εργαλεία της eme-content (eme-mindmaps). Πρόσθεσε κάποια χαρακτηριστική φωτογραφία. Γράψε τα χαρακτηριστικά κάθε γιορτής σε πίνακα με ονοματικές φράσεις (π.χ. συμμετοχή όλων των μελών της οικογένειας, προετοιμασία τυρόπιτας κ.λπ.). Θα σε βοηθήσει στη συμπλήρωση των στοιχείων η ακόλουθη λίστα:

- μέλη της οικογένειας που συμμετέχουν
- είδη που προετοιμάζονται, σύμφωνα με την παράδοση (π.χ. φαγητά, γλυκίσματα, χειροτεχνίες κ.ά.)
- ευχές και δώρα που ανταλλάσσονται
- άλλα έθιμα, δραστηριότητες και παραδόσεις
- σημασία της συμμετοχής της οικογένειας
- συναισθήματα των μελών της οικογένειας

2. Για κάθε ένα από τα έντονα γραμμένα επίθετα των Κειμένων 1 και 2, βρες ομόρριζες λέξεις ή κατασκεύασε παράγωγες ή σύνθετες λέξεις:

Επίθετο	ΟΜΟΡΡΙΖΕΣ ΛΕΞΕΙΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΕΣ ΛΕΞΕΙΣ	ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ
μεσογειακός	Μεσόγειος		

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Διακοσμητικό αντικείμενο σε ιστοσελίδα»

[Πηγή: ιστοσελίδα ηλεκτρονικού καταστήματος].

Περιγραφή
Αντικειμένων

Δραστηριότητες

1. Η εικόνα προέρχεται από ιστοσελίδα ηλεκτρονικού καταστήματος. Τι απεικονίζει; Περιγράψε το αντικείμενο. Στη συνέχεια, δες την περιγραφή του στο Κείμενο 4.
2. Ποιος είναι ο ρόλος των χρωμάτων που χρησιμοποιούνται στην ιστοσελίδα;
3. Πώς λειτουργούν το είδος, το μέγεθος και το χρώμα της γραμματοσειράς σε αυτή;
4. Συνδυάζονται ο λόγος και η εικόνα; Είναι πετυχημένος ο συνδυασμός;

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4

«Περιγραφή αντικειμένου σε ιστοσελίδα καταστήματος»

«Διακόσμησε το παιδικό δωμάτιο με το κάδρο και κάντο να μοιάζει πιο cute² και μοναδικό από ποτέ!

Με μια ματιά: Ώρα να διακοσμήσεις ένα ονειρεμένο παιδικό δωμάτιο...! Το κάδρο θα δώσει αυτό το «κάτι παραπάνω» στην αισθητική. Συνδύασέ το με τα υπόλοιπα προϊόντα της σειράς και κάνε το δωμάτιο σου να μοιάζει μοναδικό!».

[Πηγή: ιστοσελίδα ηλεκτρονικού καταστήματος]

Δραστηριότητες

1. Εντόπισε τα επίθετα στην περιγραφή του κάδρου. Ποια από αυτά δίνουν πληροφορίες και ποια εκφράζουν άποψη (αξιολογική κρίση); Γιατί;
2. Γιατί, πιστεύεις, ότι χρησιμοποιείται και επίθετο στα αγγλικά;

2. cute (αγγλ.): χαριτωμένος,-η,-ο.

«Περιβάλλον... ώρα μηδέν.
Η αντίστροφη μέτρηση έχει αρχίσει;»

06

[Πηγή: imagine.art]

- Σχολίασε την εικόνα με έναν από τους ακόλουθους τρόπους: μια λεζάντα, ένα σύντομο άρθρο για τη σχολική εφημερίδα ή ένα μικρό ποίημα εμπνευσμένο από αυτή.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

Σε «αχαρτογράφητα νερά» το κλίμα

[Πηγή: imagine.art]

Η εβδομάδα ξεκίνησε με ιστορικά ημερήσια ρεκόρ υψηλών θερμοκρασιών για τον πλανήτη. Οι πάγοι λιώνουν ταχύτερα, οι ωκεανοί υπερθερμαίνονται και το Ελ Νίνιο μόλις έφτασε. Μήπως πλέον κάτι πρέπει όλοι να κάνουμε άμεσα;

Η **κλιματική αλλαγή** είναι «εκτός ελέγχου», δήλωσε ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ, καθώς ανάλυση δεδομένων έδειξε ότι η μέση παγκόσμια θερμοκρασία τις προηγούμενες ημέρες έφτασε σε επίπεδο ρεκόρ. «Αν επιμείνουμε στη μη εφαρμογή αναγκαίων μέτρων, νομίζω ότι κινούμαστε κατευθείαν

προς μια καταστροφική κατάσταση, όπως αποδεικνύουν τα τελευταία αρνητικά ρεκόρ θερμοκρασίας», δήλωσε ο Αντόνιο Γκουτέρες. Η μέση παγκόσμια θερμοκρασία του αέρα ήταν 17,18 βαθμούς Κελσίου την Τρίτη 4 Ιουλίου, σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκέντρωσε το Εθνικό Κέντρο Περιβαλλοντικών Προβλέψεων (NCEP) των ΗΠΑ, ξεπερνώντας το ρεκόρ των 17,01 βαθμών που καταγράφηκε τη Δευτέρα.

Παράλληλα, μια σειρά από άλλες «πρώτες φορές» δείχνουν ότι το κλίμα του πλανήτη επιδεινώνεται διαρκώς.

Το μεγαλύτερο μέρος του πλανήτη καλύπτεται από ωκεανούς, οι οποίοι έχουν απορροφήσει το 90% της αύξησης της θερμοκρασίας που προκαλείται από τα λεγόμενα «**αέρια του θερμοκηπίου**», όπως το διοξείδιο του άνθρακα και το μεθάνιο. Τα βαθιά ωκεάνια ύδατα στην Ανταρκτική σταδιακά θερμαίνονται και μειώνονται, με σοβαρές συνέπειες για την κλιματική αλλαγή και τα **οικοσυστήματά** τους. Επιπλέον, το φαινόμενο Ελ Νίνιο, που προκαλεί **υπερθέρμανση** των νερών, παρουσιάστηκε νωρίτερα από ό,τι ανέμεναν οι επιστήμονες, προκαλώντας **ακραία καιρικά φαινόμενα** σε όλον τον κόσμο, όπως ξηρασίες, βροχοπτώσεις, πυρκαγιές και τροπικούς κυκλώνες.

Εξήντα εκατομμύρια στρέμματα έχουν καεί από τον Ιανουάριο στον Καναδά, επιφάνεια 18 φορές μεγαλύτερη από τον μέσο όρο των τελευταίων δέκα ετών, με συνέπεια τη διαρκή επιδείνωση της ποιότητας του αέρα κάθε χρόνο σε ανησυχητικά επίπεδα. Πρόσφατη μελέτη που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό Lancet και επικαλείται η έρευνα του ΟΗΕ δείχνει ότι η έκθεση στα αέρια μιας δασικής πυρκαγιάς έχει αποτέλεσμα περισσότερους από 30.000 θανάτους ετησίως στις 43 χώρες που περιλαμβάνονται στη μελέτη. Οι πυρκαγιές, σημειώνει ο ΟΗΕ, όχι μόνο μπορεί να μειώσουν τη βιοποικιλότητα, αλλά συμβάλλουν στην ένταση της κλιματικής αλλαγής, εκπέμποντας τεράστιες ποσότητες αερίων θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα, προκαλώντας περισσότερη θερμότητα και ξηρασία.

Κλιματική Αλλαγή
Άσκηση «Σωστό-Λάθος»

[Πηγή: Εφημερίδα *Καθημερινή* (με πληροφορίες από *BBC, CNN, ΑΠΕ-ΜΠΕ, Reuters*), 9/7/2023 (δισκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. **α.** Ποιος είναι ο πομπός, ποιος ο δέκτης και ποιο το θέμα του κειμένου; Τεκμηρίωσε την απάντησή σου με κάποιες λέξεις/φράσεις-κλειδιά από το κείμενο.
β. Ποιος είναι ο σκοπός του κειμένου; Πιστεύεις ότι επιτυγχάνεται;
2. **α.** Σχολίασε τον τίτλο του κειμένου.
β. Ανάλυσε σε μια παράγραφο 40-50 λέξεων την περίοδο: «Παράλληλα μια σειρά από άλλες πρώτες φορές δείχνουν ότι το κλίμα του πλανήτη επιδεινώνεται διαρκώς».
3. **α.** Σε ποιον βασικό κειμενικό τύπο ανήκει το συγκεκριμένο κείμενο;
α) αφήγηση, β) περιγραφή, γ) επιχειρηματολογία,
δ) οδηγίες, ε) εξήγηση
β. Ανάφερε στοιχεία του κειμένου που αιτιολογούν την επιλογή σου.
γ. Εντοπίζεις στοιχεία και άλλων κειμενικών τύπων, εκτός από τον βασικό; Δώσε ένα παράδειγμα.
4. **α.** Σε ποιο κειμενικό είδος θα κατέτασες το παραπάνω κείμενο;
α) επιστημονική έρευνα, β) δημοσιογραφική έρευνα, γ) ντοκιμαντέρ,
δ) δημοσιογραφικό άρθρο, ε) κοινωνιολογικό δοκίμιο
β. Ανάφερε στοιχεία του κειμένου που αιτιολογούν την επιλογή σου.
5. Για ποιον λόγο γίνεται αναφορά σε στοιχεία από επιστημονικά περιοδικά και διεθνείς φορείς;

«Πώς η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής;»

Με τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής να γίνονται συνεχώς ορατές σε παγκόσμιο επίπεδο μέσα από έντονα φυσικά φαινόμενα που αποκτούν ανεξέλεγκτες διαστάσεις και οδηγούν την ανθρωπότητα ολοταχώς στο χείλος του γκρεμού, αλλά συγχρόνως και με τη χαρακτηριστική ευαισθητοποίηση του κόσμου για το θέμα, ιδιαίτερα των νεότερων ηλικιών, κρίνεται πλέον απαραίτητη η λήψη μέτρων εδώ και τώρα για τον περιορισμό αυτού του φαινομένου.

Η κλιματική αλλαγή, για την οποία βασικό μερίδιο ευθύνης φέρει, αναμφισβήτητα, η ανθρωπογενής δραστηριότητα, αποτελεί το σημαντικότερο κοινωνικό, οικονομικό και περιβαλλοντικό πρόβλημα σήμερα. Και ενώ σημειώνουμε αλματώδεις προόδους σε επιστημονικούς τομείς, καταστρέφουμε καθημερινά τον πλανήτη, κάνοντας το μέλλον μας να φαντάζει αβέβαιο και σκοτεινό. Για την αντιμετώπισή της, ωστόσο, είναι απαραίτητη η μεταβολή της συνολικής νοοτροπίας υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος, πράγμα το οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με την καλλιέργεια παιδείας γύρω από την αξία και την τεράστια σημασία του στη ζωή μας. Επιπλέον, μέσα από την περιβαλλοντική εκπαίδευση θα δημιουργηθούν ενεργοί πολίτες με ανεπτυγμένη οικολογική συνείδηση.

Όπως χαρακτηριστικά δηλώνει κι η UNESCO, η εκπαίδευση διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην κατανόηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, ενθαρρύνονται αλλαγές σε στάσεις και συμπεριφορές που προσπατούνται για τον προσδιορισμό της πραγματικής αιτίας του φαινομένου και για την υιοθέτηση ενός βιωσιμότερου τρόπου ζωής. Μέσω επίκαιρων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, επομένως, οι μαθητές και μετέπειτα φοιτητές θα μπορέσουν αφενός να ευαισθητοποιηθούν για το θέμα και αφετέρου να αποκτήσουν περισσότερες τεχνικές γνώσεις και να ενημερωθούν άμεσα για τις τελευταίες κατευθυντήριες γραμμές και νομοθετικές εξελίξεις.

[Πηγή: Ν. Αυλώνας, *insider.gr*, 22/1/2020 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Συμπλήρωσε τον πίνακα με βάση τα στοιχεία του κειμένου που διάβασες.

ΘΕΜΑ	
ΠΟΜΠΟΣ	
ΔΕΚΤΗΣ	
ΘΕΣΗ ΠΟΜΠΟΥ	
ΓΛΩΣΣΑ	
ΥΦΟΣ	
ΣΤΟΧΟΣ	

2. α. Σε ποιον βασικό κειμενικό τύπο ανήκει το συγκεκριμένο κείμενο;

- α) αφήγηση, β) περιγραφή, γ) επιχειρηματολογία,
δ) οδηγίες, ε) εξήγηση

β. Σημείωσε στοιχεία ή αποσπάσματα από το κείμενο που αιτιολογούν την επιλογή σου.

.....

.....

.....

3. α. Σε ποιο κειμενικό είδος θα κατέτασες το παραπάνω κείμενο;

- α) επιστημονική έρευνα, β) δημοσιογραφικό άρθρο, γ) ντοκιμαντέρ,
δ) δημοσιογραφική έρευνα, ε) κοινωνιολογικό δοκίμιο.

β. Ανάφερε στοιχεία ή αποσπάσματα από το κείμενο που αιτιολογούν την επιλογή σου.

.....

.....

.....

4. Μια περιβαλλοντολόγος και ένας εκπαιδευτικός συνεργάζονται, για να υλοποιήσουν ένα διαθεματικό project με τίτλο «Περιβάλλον». Ποια θέματα θα εντάξουν σε αυτό;

.....

.....

.....

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

1. Δημιούργησε έναν τρίστηλο πίνακα. Συμπλήρωσε την πρώτη στήλη με κάποιους επιρρηματικούς προσδιορισμούς των Κειμένων 1 και 2, τη δεύτερη στήλη με τον τρόπο εκφοράς τους (π.χ. επίρρημα, προθετικό σύνολο κ.λπ.) και την τρίτη στήλη με το τι δηλώνουν (π.χ. τόπο, χρόνο, αιτία, σκοπό κ.λπ.).

2. Βρες στο Κείμενο 2 δυο λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν τόπο και χρόνο. Πώς εκφέρονται;

3. Επίλεξε τουλάχιστον τέσσερα από τα επιρρήματα που έγραψες στην άσκηση 1, τα οποία δηλώνουν χρόνο, και δημιούργησε με αυτά μια δική σου παράγραφο με θεματική σχετικά με την κλιματική αλλαγή.

4. α. Υπογράμμισε στο Κείμενο 2 τις παρακάτω συνδετικές λέξεις και συμπλήρωσε τι δηλώνουν.

όμως: _____	αναμφισβήτητα: _____
ωστόσο: _____	επιπλέον: _____
Έτσι: _____	αφενός-αφετέρου: _____
Παράλληλα: _____	επομένως: _____

β. Σκέψου άλλες συνώνυμες λέξεις ή φράσεις για τις παραπάνω, χωρίς να αλλάζει το νόημα του κειμένου.

5. Εντόπισε στο Κείμενο 2 τα ακόλουθα σχήματα λόγου:

α. **υπερβολή** β. **υπαινιγμός** γ. **παράδοξο**

Γιατί πιστεύεις ότι ο συντάκτης του κειμένου επέλεξε να τα χρησιμοποιήσει;

Συνοχή
Κειμένου-
Άσκηση
Συμπλήρωσης
Κενών

Σχήματα
Λόγου-
Εννοιολογικός
Χάρτης

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

- Αξιοποιώντας το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα είτε άλλα έντυπα ή ηλεκτρονικά λεξικά:
 - Γράψε στο τετράδιό σου τις σημασίες που δίνονται στις λέξεις: *υπερθέρμανση, κυκλώνας, οικοσύστημα, ατμόσφαιρα.*
 - Κάνοντας μια αναζήτηση στον ηλεκτρονικό Τύπο ή στις ψηφιοποιημένες εφημερίδες της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα ([Σώματα Κειμένων](#)), σχημάτισε τέσσερις (4) δικές σου προτάσεις με τις παραπάνω λέξεις.
- Αντικατάστησε τις υπογραμμισμένες λέξεις των παρακάτω προτάσεων από τα Κείμενα 1 και 2 με μια **συνώνυμη** λέξη ή φράση.
 - Οι πάγοι λιώνουν ταχύτερα, οι ωκεανοί υπερθερμαίνονται.
 - Το κλίμα του πλανήτη επιδεινώνεται διαρκώς.
 - Τα βαθιά ωκεάνια ύδατα στην Ανταρκτική σταδιακά θερμαίνονται και μειώνονται.
 - Για την αντιμετώπισή της, ωστόσο, είναι απαραίτητη η μεταβολή της συνολικής νοοτροπίας υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος.
- Άλλαξε τις υπογραμμισμένες λέξεις των παρακάτω προτάσεων από τα Κείμενα 1 και 2 με λέξεις **αντώνυμες**.
 - Η μέση παγκόσμια θερμοκρασία του αέρα αυξάνεται διαρκώς.
 - Τα βαθιά ωκεάνια ύδατα στην Ανταρκτική σταδιακά θερμαίνονται και μειώνονται.
 - Πρόκειται για ένα κλιματικό φαινόμενο που εμφανίζεται περιοδικά.
 - Οι πυρκαγιές, σημειώνει ο ΟΗΕ, όχι μόνο μπορεί να μειώσουν τη βιοποικιλότητα, αλλά συμβάλλουν στην ένταση της κλιματικής αλλαγής.
- Κατηγοριοποίησε τα παρακάτω **υπώνυμα** στα εξής **υπερώνυμα**: α) **ανανεώσιμες πηγές ενέργειας** και β) **ρύπανση**:

ηλιακή, ηχητική, αιολική, ατμοσφαιρική, γεωθερμική, θαλάσσια, υδραυλική, περιβαλλοντική.

 - _____
 - _____
- Να αντικαταστήσεις τα **υπώνυμα** με **υπερώνυμα**, προκειμένου να αποδώσεις περιληπτικά τις υπογραμμισμένες φράσεις:
 - Οι ωκεανοί, οι λίμνες, τα ποτάμια συνθέτουν έναν καμβά αρμονίας.
 - Η χρήση της αιολικής, της ηλιακής και της υδάτινης ενέργειας θα δώσει μια ανάσα στο ενεργειακό πρόβλημα του πλανήτη.
 - Η χρήση μετρό, λεωφορείων και προαστιακού σιδηρόδρομου μπορεί να συμβάλει στην επίλυση του κυκλοφοριακού προβλήματος που επιβαρύνει το περιβάλλον.
 - Για την ευαισθητοποίηση του κοινού στα οικολογικά προβλήματα σημαντικό ρόλο παίζουν ο τύπος, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση και το διαδίκτυο.

Γλωσσάρι για
το Περιβάλλον

6. α. Ομαδική εργασία: Αναζητήστε στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα είτε σε άλλα έντυπα ή ηλεκτρονικά λεξικά τον ορισμό των φράσεων που αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα και συμπληρώστε τον πίνακα (μπορείτε να φτιάξετε έναν αντίστοιχο δικό σας πίνακα σε όποια μορφή θέλετε, είτε έντυπο, π.χ. σε χαρτόνι, είτε ηλεκτρονικό, π.χ. σε αρχείο παρουσίασης).

β. Αναζητήστε στο διαδίκτυο φωτογραφικό υλικό, επιλέξτε τη φωτογραφία που θεωρείτε ότι ανταποκρίνεται καλύτερα σε κάθε ορισμό που δώσατε και τοποθετήστε τη στην αριστερή στήλη του πίνακα (βλ. παράδειγμα). Εναλλακτικά, μπορείτε να αποδώσετε τις φράσεις με μια δική σας ζωγραφιά.

Στη συνέχεια, να παρουσιαστεί στην ολομέλεια ο πίνακας που κάθε ομάδα δημιούργησε.

	Αειφόρος ανάπτυξη είναι ο όρος που αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη που σχεδιάζεται και υλοποιείται λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη.
	Βιοποικιλότητα ονομάζεται το σύνολο των γονιδίων, των βιολογικών ειδών και των οικοσυστημάτων μιας περιοχής.
	Βιωσιμότητα
	Οικολογία
	Όξινη βροχή
	Τρύπα όζοντος
	Φαινόμενο του θερμοκηπίου

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

Βίντεο «ΦΑΝΤΑΣΟΥ ΓΙΑ ΕΝΑ ΛΕΠΤΟ» (IMAGINE FOR 1 MINUTE)

Αναζήτηση: [BİNTEO «IMAGINE FOR 1 MINUTE»]

Πριν από την παρακολούθηση

Κλείσε τα μάτια σου και άκουσε μόνο τον ήχο από το βίντεο, διάρκειας 1'. Φτιάξε μια λίστα με τα συναισθήματα που ένιωσες, ακούγοντας τη μουσική ή τον τόνο της αφήγησης σε μια άλλη γλώσσα. Τι περιμένεις να δεις στη συνέχεια, κατά την παρακολούθηση του βίντεο;

Κατά την παρακολούθηση

Παρακολούθησε τώρα με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου την περιβαλλοντική ταινία μικρού μήκους, που δημιουργήθηκε από την Gripping Films, με αξιοποίηση εικαστικών έργων των Kevin και Paraic McGloughlin.

1. Ποιο σημείο της ταινίας σου έκανε τη μεγαλύτερη εντύπωση; Γιατί;
2. Στην έναρξη του βίντεο αναφέρεται ότι «αυτό είναι το πιο σημαντικό λεπτό στην ημέρα σου». Γιατί, πιστεύεις, ότι αναφέρεται αυτό; Σημείωσε δύο λόγους για τους οποίους θεωρείς ότι η παρακολούθησή του ήταν όντως ένα σημαντικό λεπτό από τον χρόνο σου.
3. **α.** Ποιες σκέψεις και συναισθήματα σου δημιούργησε η γρήγορη εναλλαγή των εικόνων;
β. Τι πιστεύεις ότι ήθελε να πετύχει ο δημιουργός με αυτή;
γ. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σου, το βασικό συνδετικό στοιχείο μεταξύ των εικόνων;
4. Ποιο θεωρείς το βασικότερο χαρακτηριστικό της **εικόνας** στο βίντεο;
 - μεγάλη ποικιλία εικόνων (προσώπων, ζώων, φυσικών τοπίων κ.λπ.)
 - γρήγορη εναλλαγή εικόνων
 - εναλλαγή εστίασης
5. Ποιο θεωρείς το βασικότερο χαρακτηριστικό του **ήχου** στο βίντεο;
 - αυξομείωση της έντασης της μουσικής
 - μίξη της φωνής των αφηγητών
 - μουσική υπόκρουση ως ηχητική επένδυση
6. Με ποιον ήχο κλείνει το βίντεο; Τι πιστεύεις ότι συμβολίζει και γιατί το χρησιμοποίησε ο δημιουργός;
7. Ποιο, κατά τη γνώμη σου, είναι το βασικό μήνυμα του βίντεο;

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4 Kharnak: «Δραματικές εικόνες από το χωριό που «αργοπεθαίνει» λόγω κλιματικής αλλαγής»

Κλιματική
Αλλαγής-
Συλλογή
Εικόνων

[Πηγή: imagine.art]

Για δεκαετίες, ο Konchok Dorjey εξέτρεφε κατσίκες-κασμίρ στο άνυδρο και άδενδρο χωριό Kharnak στην περιοχή Ladakh της Ινδίας, μία ψυχρή έρημο που συνορεύει με την Κίνα και το Πακιστάν. Αλλά πριν από μία δεκαετία, ο 45χρονος εγκατέλειψε την κτηνοτροφική ζωή, αναζητώντας ένα καλύτερο

μέλλον για την οικογένειά του. Πούλησε τα ζώα του και μετανάστευσε στα περίχωρα μιας πόλης που ονομάζεται Leh.

Ο Dorjey ζει τώρα με τη σύζυγό του, τις δύο κόρες και τον έναν γιο του στο Kharnakling, όπου έχουν, επίσης, εγκατασταθεί τις τελευταίες δύο δεκαετίες δεκάδες άλλες οικογένειες νομάδων³ από το χωριό του. Καθώς αυτή η περιοχή της Ασίας είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στην κλιματική αλλαγή, οι μεταβαλλόμενες καιρικές συνθήκες έχουν ήδη αλλάξει τη ζωή των ανθρώπων, λόγω πλημμυρών, κατολισθήσεων και ξηρασίας στο Ladakh, το οποίο στο παρελθόν αποτελούσε σημαντικό τμήμα της περιφέρειας εμπορικής διαδρομής του Δρόμου του Μεταξιού.

Η συχνή απώλεια ζώων λόγω ασθενειών, η έλλειψη υγειονομικής περίθαλψης, οι συνοριακές συγκρούσεις, η συρρίκνωση των βοσκοτόπων -που επιδεινώνεται από τις ακραίες κλιματικές αλλαγές- έχουν αναγκάσει εκατοντάδες ανθρώπους να μεταναστεύσουν. Το Ladakh «φιλοξενεί» χιλιάδες παγετώνες, συμπεριλαμβανομένου του παγετώνα Σιατσέν, που είναι ο μεγαλύτερος σε μήκος εκτός της πολικής περιοχής. Παρόλα αυτά, οι παγετώνες υποχωρούν με ανησυχητικό ρυθμό, απειλώντας την υδροδότηση εκατομμυρίων ανθρώπων.

Η φυγή σχεδόν 100 νομαδικών οικογενειών από το χωριό έχει μειώσει τον πληθυσμό του σε μόλις 17 οικογένειες που εκτρέφουν περίπου 8.000 ζώα. Αν και, κυρίως, μεταναστεύουν για επισιτιστική ασφάλεια, υγειονομική περίθαλψη και εκπαίδευση, η μεταβολή των κλιματικών συνθηκών έχει επιδεινώσει την κατάσταση και έχει «ενισχύσει» τους λόγους που τους αναγκάζουν να φύγουν.

[Πηγή: Εφημερίδα Έθνος, 04/11/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Πού και πότε τοποθετεί ο/η αρθρογράφος στην πρώτη παράγραφο το γεγονός της μετανάστευσης του Konchok Dorjey; Γράψε λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν τον τόπο και τον χρόνο.
2. Η συνοχή του κειμένου επιτυγχάνεται με διαρθρωτικές λέξεις. Τι δηλώνουν οι λέξεις του κειμένου:
 - α. αλλά (α΄ παράγραφος) _____
 - β. επίσης (β΄ παράγραφος) _____
 - γ. καθώς (β΄ παράγραφος) _____
 - δ. παρόλα αυτά (γ΄ παράγραφος) _____
 - ε. κυρίως (δ΄ παράγραφος) _____
3. Να αποδώσεις το νόημα των προτάσεων με την κυριολεκτική χρήση της γλώσσας:
 - α. εικόνες από το χωριό που «αργοπεθαίνει» λόγω κλιματικής αλλαγής.
 - β. Το Ladakh «φιλοξενεί» χιλιάδες παγετώνες.
 - γ. η μεταβολή των κλιματικών συνθηκών έχει επιδεινώσει την κατάσταση και έχει «ενισχύσει» τους λόγους που τους αναγκάζουν να φύγουν.

3. νομάδες: άνθρωποι που μετακινούνται από τόπο σε τόπο

«Όλα για την υγεία»

07

[Πηγή: Freepik]

- ▶ Γράψε στο τετράδιό σου λέξεις ή φράσεις που αυθόρμητα έρχονται στη σκέψη σου, όταν βλέπεις τη φωτογραφία.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Ο... λαβύρινθος των κατευθυντήριων οδηγιών»

Το κείμενο αποτελεί ανάρτηση στα social media του Ζήσιμου Σολωμού, «Γιατρού του Κόσμου», για την «οδύσσεια» ασθενών με covid και γιατρών, προκειμένου να βρουν άκρη μέσα στον δαίδαλο των υπουργικών αποφάσεων.

Πολίτης που μόλις βρέθηκε θετικός στον covid, με ήπια συμπτώματα, παίρνει αγχωμένος τον οικογενειακό γιατρό του, για να ζητήσει οδηγίες:

- Καλησπέρα γιατρέ. Μόλις έμαθα ότι είμαι θετικός στον covid.
- Καλησπέρα σας. Εντάξει, δε χρειάζεται να ανησυχείτε, όλα καλά θα πάνε. Για πείτε μου, ποια συμπτώματα έχετε;
- Λίγο βήχα, λίγο πονόλαιμο, λίγο πυρετό, φτερνίζομαι κάποιες φορές, ζαλίζομαι λίγο και νιώθω λίγη αδυναμία.
- Χμ, έχετε σχετικά ήπια νόσηση. Έχετε άλλα προβλήματα υγείας;
- Είμαι 65, καπνίζω, όπως όλος ο κόσμος, έχω λίγο πίεση, λίγο χοληστερίνη, έχω και τα κιλάκια μου. Προσπαθώ να γυμνάζομαι και να περπατώ, αλλά όχι συχνά.

-Χμ, άρα ανήκετε στην κατηγορία ασθενών με παράγοντες κινδύνου για σοβαρή νόσηση. Οπότε, μπορείτε να ξεκινήσετε αγωγή στο σπίτι. Να πάρετε Μολνουπιραβίρη των 800 mg πρωί βράδυ για 5 ημέρες.

-Και από πού το παίρνω;

-Κάνω εγώ για εσάς ένα αίτημα μέσω ΗΔΙΚΑ⁴ και σας το χορηγούνε.

-Οκ, γιατρέ, ας το κάνουμε έτσι.

-Θα περιμένετε βέβαια, γιατί η πλατφόρμα δεν είναι ακόμα έτοιμη. Εκκρεμεί και η έγκριση από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Φαρμάκων...

-Και πόσο να περιμένω;

-Ξέρω και γω.

-Βρε γιατρέ, υπάρχει κάτι να πάρω; Αυτά τα μονοκλωνικά αντισώματα, που λένε στη συνέντευξη τύπου του Υπουργείου ότι τα φέραμε στην Ελλάδα, μπορώ να τα πάρω;

-Ναι, βεβαίως. Υπάρχουν 3 διαφορετικά. Τα 2 δε διατίθενται στην Ελλάδα, το 1 διατίθεται μέσω ΗΔΙΚΑ πάλι, αλλά δε φαίνεται να κάνει και πολλά στην Όμικρον...

-Δεν πειράζει, θα το πάρω γιατρέ και ό,τι πιάσει.

-Ωραία. Θα πρέπει, όμως, να πάτε στο νοσοκομείο, για να σας χορηγηθεί. Χορηγείται, βλέπετε, ενδοφλεβίως ή υποδορίως.

-Δηλαδή, γιατρέ, για να γλιτώσω το νοσοκομείο, πρέπει να πάρω φάρμακο που χορηγείται στο νοσοκομείο;

-Δε θα το περιέγραφα καλύτερα.

-Τι να κάνω γιατρέ, θα πάω. Άντε, κάνε μου την αίτηση.

-Θα σας την έκανα, αλλά δεν μπορώ. Ξέρετε, έκλεισε η πλατφόρμα στις 12/01.

-Και πότε θα ξαναοίξει;

-Μάλλον ποτέ.

-Καλά γιατρέ, κατάλαβα. Παίρνω το 166.

[Πηγή: Ζ. Σολωμός, *Kefaloniapress*, 18/1/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Σε ποιο κειμενικό είδος ανήκει το Κείμενο 1;
 - α. ιατρικό άρθρο, β. επιστημονικό άρθρο,
 - γ. συνομιλιακό άρθρο, δ. δοκιμιακό άρθρο
2. Με ποιον αφηγηματικό τρόπο δίνονται οι οδηγίες από τον γιατρό προς τον ασθενή; Διάλεξε ένα απόσπασμα και μετάφρε το σε αφήγηση. Μπορείς να ξεκινήσεις ως εξής: «Ο γιατρός, αφού ρώτησε την κατάσταση του ασθενούς, τον συμβούλεψε....»
3. Το Κείμενο 1 έχει έντονο προφορικό ύφος. Αιτιολόγησε το ύφος, υπογραμμίζοντας δύο σημεία του στο κείμενο.
4. Διάβασε ξανά τα λόγια του γιατρού και τα λόγια του ασθενή. Σε ποιο ρηματικό πρόσωπο φαίνεται ο βαθμός ευγενείας (κοινωνική δείξη) στη συνομιλία;
5. Στις παρακάτω προτάσεις εντόπισε τα ρηματικά πρόσωπα και σημείωσε το είδος της δείξης (προσωπική-κοινωνική):
 - α. *Αύριο εσείς γράφετε Μαθηματικά.*
 - β. *Θέλετε κάτι άλλο, κύριε;*
 - γ. *Τι ώρα θα έρθετε, παιδιά, στη συνάντησή μας;*
 - δ. *Αύριο θα έρθετε ο ίδιος, κύριε Προϊστάμενε, στο γραφείο;*

4. ΗΔΙΚΑ: Η Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης (ΗΔΙΚΑ) είναι μια ανώνυμη εταιρεία του Δημοσίου με σκοπό τον εκσυγχρονισμό και την ψηφιοποίηση των φορέων κοινωνικής ασφάλισης.

Κείμενο 2

«Σύνδρομο burnout στο ΕΣΥ»

Ήταν μία από τις πιο δύσκολες εφημερίες στη ΜΕΘ COVID του γενικού νοσοκομείου Πατρών «Άγιος Ανδρέας». Μία από τις πολλές. Ένας άρρωστος, 42 ετών, πέθανε μέσα στη νύχτα από πνευμονική εμβολή. Προτού η γιατρός πάρει ανάσα από τις προσπάθειες ανάταξης, ενημερώθηκε ότι θα γινόταν μια νέα, εσπευσμένη μεταφορά νοσηλευμένου. Ο ασθενής ήρθε μπρούμυτα, γιατί δεν μπορούσε να αναπνεύσει σε ύπτια θέση. Έπρεπε να διασωληνωθεί άμεσα, αλλά εκείνο το βράδυ δεν υπήρχε δεύτερος γιατρός στο τμήμα, αλλιώς δε θα έβγαιναν οι βάρδιες του μήνα. Τι θα γινόταν, αν λιποθυμούσε από την κούραση, αν της ερχόταν ζαλάδα, πώς θα μπορούσε να ανταποκριθεί; Κάθε λεπτό ήταν κρίσιμο.

«Αυτή η μοναξιά που ζήσαμε δεν αντέχεται. Να εφημερεύει ένας γιατρός, ο οποίος να πρέπει να διαχειριστεί τον συναισθηματικό και τον πραγματικό φόρτο, την κόπωση, τη δυσκολία να πάρει μια απόφαση, χωρίς κάποιον άλλον δίπλα για συμβουλή», λέει η αναισθησιολόγος-εντατικολόγος Π. Μανωλοπούλου. Μέσα στην πανδημία της COVID-19, η ίδια και οι συνάδελφοί της (αρκετοί εξ αυτών, όπως τονίζει, άνω των 50 ετών) είχαν φτάσει, σε περιόδους κορύφωσης των κυμάτων, να κάνουν από 10 έως και 13 εφημερίες τον μήνα. «Πολλές φορές μετά την εφημερία δε φεύγαμε, γιατί ήταν αυξημένες οι απαιτήσεις. Κουραζόμασταν τόσο πολύ. Σηκωνόμασταν χαράματα, ντυνόμασταν γρήγορα με όλον τον απαραίτητο εξοπλισμό και δεν απομακρυνόμασταν από τον χώρο του νοσοκομείου, ακόμα και για πολλές συνεχόμενες μέρες. Είχαμε διαρκώς άγχος αν θα τα καταφέρουμε. Δεν ήταν ηρωισμός. Ήταν ανάγκη. Κολυμπούσαμε μέσα σε αυτή τη δίνη».

[Πηγή: Γ. Παπαδόπουλος, Εφημερίδα *Καθημερινή*, 8/2/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Χαρακτήρισε τις παρακάτω προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ), σύμφωνα με το περιεχόμενο του Κειμένου 2.
 - α. Η γιατρός δείχνει να μπορεί να διαχειριστεί τόσο τη σωματική όσο και την ψυχική κούρασή της στο νοσοκομείο που εργάζεται.
 - β. Οι περισσότεροι συνάδελφοι της γιατρού δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν στις αυξημένες απαιτήσεις λόγω της ηλικίας τους.
 - γ. Τις περισσότερες φορές, οι γιατροί δεν πήγαιναν σπίτι τους, μετά την ολοκλήρωση της εφημερίας τους.
 - δ. Η γιατρός δείχνει τη δυσφορία της για τις εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες εργασίας που αντιμετώπισε.
2.
 - α. Στο Κείμενο 2 που διάβασες, η γιατρός αφηγείται την προσωπική της περιπέτεια εν μέσω πανδημίας. Ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιεί και γιατί;
 - β. Να μεταφέρεις τον λόγο της σε γ' ενικό πρόσωπο.
3. Δώσε έναν άλλον τίτλο στο κείμενο.
4. Εντόπισε δύο σημεία του Κειμένου 2 που αποδίδονται μεταφορικά. Στη συνέχεια, δώσε την κυριολεκτική τους σημασία.
5. **Αναζήτηση:** [\[ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ 2022\]](#) και παρακολούθησε το βίντεο στο πλαίσιο της καμπάνιας για την Παγκόσμια Ημέρα Ψυχικής Υγείας. Με τη βοήθεια του/της ψυχολόγου του σχολείου, φτιάξε κι εσύ μια καμπάνια ευαισθητοποίησης, δημιουργώντας το δικό σου σλόγκαν.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 2 υπογράμμισε τις αντωνυμίες και σημείωσε το είδος και το γένος τους.
2. Συμπλήρωσε τα κενά με τις κατάλληλες αντωνυμίες από αυτές που δίνονται στην παρένθεση (κάθε, η ίδια, κάποιον, κάποια, μια, κάτι, μερικές).
Η Μαρία αισθάνθηκε ξαφνικά αδιαθεσία και κάλεσε _____ για βοήθεια. Ο γιατρός, μόλις έφτασε, της ζήτησε να του πει πώς νιώθει και αν είχε _____ συμπτώματα τις τελευταίες μέρες. Η Μαρία τού εξήγησε ότι είχε _____ αίσθηση ότι _____ δεν πήγαινε καλά. Ο γιατρός της πρότεινε να κάνει _____ εξετάσεις και να προσέχει _____ την υγεία της τις επόμενες ημέρες. Είπε, επίσης, ότι _____ ασθένεια μπορεί να βελτιωθεί με την κατάλληλη αγωγή.
3. Αφού διαβάσεις τα Κείμενα 1 και 2, υπογράμμισε τα ρήματα που δηλώνουν αυτοπάθεια και φτιάξε μία πρόταση με το καθένα.
4. «Αυτή η μοναξιά που ζήσαμε δεν αντέχεται. Να εφημερεύει ένας γιατρός, ο οποίος να πρέπει να διαχειριστεί τον συναισθηματικό και τον πραγματικό φόρτο, την κόπωση, τη δυσκολία να πάρει μια απόφαση χωρίς κάποιον άλλον δίπλα για συμβουλή», λέει η αναισθησιολόγος-εντατικολόγος Π. Μανωλοπούλου. Μέσα στην πανδημία της COVID-19, η ίδια και συνάδελφοί της (αρκετοί εξ αυτών, όπως τονίζει, άνω των 50 ετών) είχαν φτάσει, σε περιόδους κορύφωσης των κυμάτων, να κάνουν από 10 έως και 13 εφημερίες τον μήνα».

Γράψε τις υπογραμμισμένες αντωνυμίες του παραπάνω αποσπάσματος του Κειμένου 2 με τη λέξη που έχουν αντικαταστήσει. Τι παρατηρείς μετά την αλλαγή;

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Άσκηση Συμπλήρωσης Κενών - Υγεία

Δραστηριότητες

1. **Αναζήτησε** στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) και στα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα τις σημασίες της λέξης *υγεία* και δώσε δύο παραδείγματα, ένα με την κυριολεκτική και ένα με τη μεταφορική της σημασία.
2. Στον προφορικό μας λόγο, εκτός από τη λέξη *υγεία*, χρησιμοποιούμε και τη λέξη *υγιά*. **Αναζήτησε** τη σημασία στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και γράψε τρεις προτάσεις με τη λέξη *υγιά*, δίνοντας κάθε φορά άλλη σημασία.
3. Στο παρακάτω απόσπασμα του Κειμένου 2, εντόπισε συνώνυμα για τις υπογραμμισμένες λέξεις.
«Αυτή η μοναξιά που ζήσαμε δεν αντέχεται. Να εφημερεύει ένας και να πρέπει να διαχειριστεί τον συναισθηματικό και τον πραγματικό φόρτο, την κόπωση, τη δυσκολία να πάρει μια απόφαση χωρίς κάποιον άλλον δίπλα για συμβουλή», λέει η αναισθησιολόγος - εντατικολόγος Π. Μανωλοπούλου».
4. Κατάγραψε υπώνυμες λέξεις για τον υπερώνυμο όρο *γιατρός*.
5. Εντόπισε μεταφορικές φράσεις μέσα στο Κείμενο 2 και δώσε την κυριολεκτική τους σημασία.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3 «Διατροφικό κουίζ»

→ ΔΙΑΤΡΟΦΟ-ΚΟΥΙΖ

Διάσε τις ερωτήσεις σου στις 10 ερωτήσεις που ακολουθούν και βρες στη δικιά σου εστίδα το σκορ και τη συμβουλή που συνοδεύει την απάντησή σου!

1. ΤΡΟΦ ΓΡΩΓΙΝΟ...

- A. Κάθε ημέρα
- B. Περίπου 2-3 φορές την εβδομάδα
- Γ. Σπάνια κατά

2. ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΙΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΡΩΩ...

- A. Τιποτά
- B. Περίπου 3-4 φορές την εβδομάδα
- Γ. Τότε που θέλω

3. ΤΡΩΩ ΦΡΟΥΤΑ...

- A. Κάθε ημέρα, 1-2 ή και πιο πολλά
- B. Μπορώ να φάω 2-3 την εβδομάδα
- Γ. Μπορώ να μην φάω καθόλου για πολλές ημέρες

4. ΣΑΛΑΤΑ Ή ΛΑΧΑΝΙΚΑ ΤΡΩΩ...

- A. Σπάνια κατά
- B. 2-3 φορές την εβδομάδα
- Γ. Κάθε ημέρα με το φαγητό

5. ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΑ (ΓΑΛΑ, ΓΙΑΟΥΡΤΙ, ΤΥΡ) ΤΡΩΩ...

- A. 2-3 φορές την ημέρα
- B. Τιποτά
- Γ. 1 φορά την ημέρα

6. ΤΡΩΩ ΓΛΥΚΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΝΑΚ ΤΥΠΟΥ ΓΑΡΙΔΑΚΙΑ...

- A. 1-2 φορές την εβδομάδα ή και λιγότερο
- B. Περίπου 3-4 φορές την εβδομάδα
- Γ. Σπάνια κάθε ημέρα

7. ΤΡΩΩ ΨΑΡΙΑ Ή ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ...

- A. Πραктиκά 1 φορά την εβδομάδα
- B. Μια φορά τον μήνα ή σπάνια
- Γ. 2 ή και περισσότερες φορές την εβδομάδα

8. ΤΡΩΩ ΟΣΠΡΙΑ...

- A. Κάθε 1 φορά την εβδομάδα
- B. Σπάνια
- Γ. Περισσότερο από μία φορά την εβδομάδα

9. ΤΙΣ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΦΟΡΕΣ ΠΙΝΩ ΜΕ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΜΟΥ...

- A. Νερό
- B. Ανεπιχρυσωτό ή κοινό
- Γ. Τιποτά

10. ΟΤΑΝ ΤΡΩΩ ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΜΟΥ, Η ΠΡΟΣΑΡΧΗ ΕΙΝΑΙ ΑΝΟΧΗΤΗ...

- A. Σπάνια ή ποτέ
- B. Μερικές φορές
- Γ. Πάντα συχνά, σχεδόν κάθε φορά

ΣΚΟΡ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΑΤΡΟΦΟ-ΚΟΥΙΖ:
Για κάθε απάντηση που έδωσες στο Διατροφικό-κουίζ ανάλητρε το σκορ που της αντιστοιχεί και διάβασε τη συμβουλή που τη συνοδεύει:

1. **Αν 0 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **0-3** Προσπάθει να το κάνεις καθημερινά για ακόμα περισσότερες απαντήσεις! **Γ+1** Σκεντίν τον τρόπο που φάει και πίνει. Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
2. **Αν 1 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **4-5** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
3. **Αν 2 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **6-7** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
4. **Αν 3 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **8-9** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
5. **Αν 4 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **10-11** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
6. **Αν 5 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **12-13** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
7. **Αν 6 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **14-15** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
8. **Αν 7 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **16-17** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
9. **Αν 8 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **18-19** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!
10. **Αν 9 Μηνιαία**, το κερδίει ένας πολύ σημαντικό βραβείο! **20-21** Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!

Σημειώσε εδώ τη βαθμολογία σου

ΑΝ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ:

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟΥΣ ΑΠΟ 42 ΒΑΘΜΟΥΣ:
Μηνιαία ή διαρκώς στο σπίτι σου κάθισε να φάει και να πιναίνεις με φρέσκα λαχανικά και φρούτα. Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!

ΑΠΟ 21 ΜΕΧΡΙ 42 ΒΑΘΜΟΥΣ:
Μηνιαία ή διαρκώς στο σπίτι σου κάθισε να φάει και να πιναίνεις με φρέσκα λαχανικά και φρούτα. Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!

ΛΙΓΩΤΕΡΟ ΑΠΟ 20 ΒΑΘΜΟΥΣ:
Μηνιαία ή διαρκώς στο σπίτι σου κάθισε να φάει και να πιναίνεις με φρέσκα λαχανικά και φρούτα. Προσπάθει να τρως πάντα να έλας με φρέσκα λαχανικά στο σκετό και να πιναίνεις!

Διατροφικό Κουίζ

[Πηγή: moh.gov.gr]

Δραστηριότητες

1. Απάντησε στις ερωτήσεις του παραπάνω διατροφικού κουίζ για τις δικές σου διατροφικές συνήθειες και διάβασε τη συμβουλή που αντιστοιχεί στο σκορ σου, βλέποντας το διατροφικό σου προφίλ.
2. Κατά την προσωπική σου γνώμη, ποιες συνήθειες πρέπει να σταματήσει ένας έφηβος/μία έφηβη, για να είναι ισορροπημένη η διατροφή του/της;
3. Δημιούργησε τη δική σου διατροφική πυραμίδα, με τις τροφές που συνηθίζεις να τρως μέσα στην ημέρα σου.
4. **Ομαδική εργασία: Αναζητήστε [ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΗ ΠΥΡΑΜΙΔΑ / ΛΟΓΩ ΔΙΑΤΡΟΦΗΣ].** Αφού μελετήσετε τη διατροφική πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής, δημιουργήστε με την ομάδα σας τη δική σας πυραμίδα με όποια μορφή θέλετε (π.χ. κολάζ, αφίσα) και κολλήστε τη στον πίνακα ανακινήσεων της τάξης.
5. **Ομαδική εργασία:** Δημιουργήστε το δικό σας διατροφικό κουίζ. Κάθε ομάδα θα διατυπώσει δύο ερωτήσεις σχετικά με τη διατροφή και ο/η αρχηγός κάθε ομάδας θα τις ενσωματώσει μέσα σε ένα ψηφιακό εργαλείο κουίζ της επιλογής σας. Στη συνέχεια, χρησιμοποιώντας τον διαδραστικό πίνακα, να κάνετε το ψηφιακό κουίζ, μέσα στην τάξη.

Κείμενο 4 «Ετικέτα τροφίμου»

Πληροφορίες
για Ετικέτα
Προϊόντων

Ετικέτες τροφίμων... Είναι καλό να τις ελέγξεις
πριν αγοράσεις ή καταναλώσεις οτιδήποτε!

Το ποσό των θερμίδων που παρέχει	Ενέργεια	363 kcal 1.541 kJ	
Απαραίτητες για την ανάπτυξη και την ανάπλαση του σώματος	Πρωτεΐνες	8g	
Απαραίτητο θρεπτικό συστατικό, έμφασης στο είδος και στην ποσότητα	Υδατάνθρακες εκ των οποίων σάκχαρα	80g 17g	Το ενεργειακό νόμισμα του οργανισμού - Η βάση της ημερίσιας διατροφής
	Λίπη εκ των οποίων κεκορεσμένα	1g 0,4g	
	Φυτικές ίνες	5g	Απαραίτητες για την καλή λειτουργία του πεπτικού συστήματος
Απαραίτητο συστατικό, αλλά χρειάζεται μέτρο. Είναι το κοινό αλάτι και θέλει προσοχή	Νάτριο	0,5g	

[Πηγή: moh.gov.gr]

Δραστηριότητες

- Κατά την προσωπική σου γνώμη, πόσο σημαντικό είναι να διαβάζουμε την ετικέτα ενός τροφίμου, πριν το αγοράσουμε;
- Ετικέτα τροφίμου είναι «οποιοδήποτε περιγραφικό υλικό που είναι τυπωμένο, χαραγμένο, ζωγραφισμένο πάνω στη συσκευασία ενός τροφίμου» [Πηγή: Υπουργείο Παιδείας και Αθλητισμού, Κύπρος]. Ποιες είναι οι πληροφορίες που παίρνουμε από μια ετικέτα τροφίμων;
- Παρατήρησε την ετικέτα του Κειμένου 4. Γράψε μια λίστα με τις πληροφορίες που υπάρχουν σε αυτήν.
- Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, κάθε ομάδα να καταγράψει έναν λόγο που ένα τρόφιμο χρειάζεται να έχει ετικέτα. Στη συνέχεια, ανακοινώστε τους λόγους στην ολομέλεια της τάξης και συζητήστε τους.
- Ομαδική εργασία:** Αφού χωριστείτε σε ομάδες, επιλέξτε ένα τρόφιμο που συνηθίζετε να τρώτε στο πρωινό σας. Στη συνέχεια, φτιάξτε τη δική σας ετικέτα για το συγκεκριμένο προϊόν.

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 5 «Ένα φρούτο την ημέρα»

Στοιχεία
Υγιεινής Ζωής:
Εννοιολογικός
Χάρτης

Σύμφωνα με τη γνωστή παροιμία, ένα μήλο την ημέρα εξασφαλίζει μια καλύτερη υγεία. Αν την παραφράσουμε λίγο, βάζοντας στη θέση του μήλου μια ποικιλία από φρούτα, τότε και η επιστημονική κοινότητα θα συμφωνήσει απόλυτα ότι τα οφέλη είναι πολλά και σημαντικά.

Κατ' αρχάς, τα φρούτα είναι μια πολύ καλή πηγή ενέργειας και ταυτόχρονα άριστη πηγή βιταμινών. Επιπλέον, είναι πλούσια σε ανόργανα στοιχεία, διαιτητικές ίνες και αντιοξειδωτικές ουσίες. Η κατανάλωση φρούτων και λαχανικών συμβάλλει στη μείωση εμφάνισης πολλών χρόνιων νόσων και στη διατήρηση ενός υγιούς βάρους.

[Πηγή: imagine.art]

Στην ερώτηση «σε ποια μορφή είναι προτιμότερο να καταναλώνουμε τα φρούτα», η σειρά προτίμησης είναι: φρέσκο φρούτο, φρέσκος χυμός, έτοιμος χυμός. Η κατανάλωση του φρούτου ως στέρεου τροφίμου πλεονεκτεί σε σχέση με την κατανάλωσή του σε χυμό. Οι χυμοί είναι πλούσιοι θερμιδικά, πιο εύπεπτοι από ό,τι ολόκληρο το φρούτο, χάνουν μεγάλο μέρος των διαιτητικών ινών και προσφέρουν μικρότερο αίσθημα κορεσμού. Ως εκ τούτου, μια μερίδα χυμού αντιστοιχεί σε δύο ή και τρεις μερίδες φρούτου και χρειάζεται μέτρο, προκειμένου η κατανάλωση των χυμών να μην οδηγήσει σε υπερβολική ενεργειακή πρόσληψη. Ειδικότερα για τους χυμούς εμπορίου, υπάρχει διάκριση που καταγράφεται στην ετικέτα τους, με τους φυσικούς χυμούς να υπερτερούν έναντι των φρουτοποτών ή των νέκταρ. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ενδέχεται να περιέχουν συντηρητικά, χρωστικές, αρωματικές ύλες και άλλα βελτιωτικά γεύσης.

Πάντως, η κατανάλωση φρουτοχυμών είναι κυρίαρχη στις συνήθειες των παιδιών και αποτελούν εύκολη λύση για τους γονείς, ενώ η κατανάλωση των φρέσκων φρούτων χρειάζεται ενίσχυση. Θα πρέπει, λοιπόν, οι ενήλικες να αναζητούν τρόπους να γίνουν ελκυστικά τα φρούτα στα παιδιά, να τα έχουν διαθέσιμα και εύκολα προσβάσιμα, να μη δίνουν άμεσα την εναλλακτική του χυμού και, βεβαίως, να τα καταναλώνουν και οι ίδιοι.

[Πηγή: Εθνική Δράση Υγείας για τη Ζωή των Νέων (EYZHN), 28/10/2017 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Κείμενο 6

«Ένα μήλο την ημέρα τον γιατρό τον κάνει πέρα»

Οφέλη
Φρούτων:
Ιντρογράφημα

Πιθανότατα γνωρίζετε τη γνωστή έκφραση, «Ένα μήλο την ημέρα τον γιατρό τον κάνει πέρα». Ενώ η φράση δημιουργήθηκε για πρώτη φορά το 1913, βασίστηκε σε μια παροιμία που ξεκίνησε το 1866. Στην πραγματικότητα, το περιοδικό Notes and Queries ήταν το πρώτο που δημοσίευσε το αρχικό απόσπασμα: «Φάτε ένα μήλο πριν κοιμηθείτε και θα διώξετε μακριά τον γιατρό».

[Πηγή: Τζ. Καρνέζη, *jenny.gr*, 5/1/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Γλωσσάρι
με Παροιμίες για φρούτα

Δραστηριότητες

1. Στο Κείμενο 5 εντόπισε τις λέξεις ή φράσεις που εξασφαλίζουν τη συνοχή των νοημάτων του. Αφού τις καταγράψεις, να εξηγήσεις τη νοηματική τους σχέση, π.χ. *Κατ' αρχάς* (β' παράγραφος): δηλώνει χρόνο και σημαίνει αρχικά, στην αρχή, πρώτα απ' όλα, κατά πρώτον.
2. Στο Κείμενο 6 σημείωσε τα βασικά χαρακτηριστικά της γλώσσας της παροιμίας (ρηματικό πρόσωπο, έγκλιση, χρόνος). Τι παρατηρείς;
3. Ξαναγράψε το απόσπασμα «Φάτε ένα μήλο πριν κοιμηθείτε και θα διώξετε μακριά τον γιατρό» στο α' πληθυντικό αορίστου οριστικής. Τι αλλάζει στο νόημα; Ταιριάζει στο ύφος μιας παροιμίας;
4. **Ομαδική εργασία:** Επισκεφτείτε τη μηχανή αναζήτησης Google και, αφού δώσετε ως λέξεις-κλειδιά «παροιμίες», «φρούτα», διαβάστε παροιμίες για τα φρούτα. Στη συνέχεια, κάθε ομάδα, αφού επιλέξει δύο παροιμίες και τις γράψει αλλάζοντας τη σειρά των λέξεων (συντακτικά), τονίζοντας κάθε φορά άλλη λέξη (επιτονισμός), να τις διαβάσει προφορικά στην ολομέλεια της τάξης. Τι παρατηρείς; Τι αλλάζει κάθε φορά και γιατί;

«Ζώα: οι άγνωστοι *συν-κάτοικοι*»

08

Ζώα στη βοσκή
[Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

- ▶ Σε ποια εποχή και σε ποιο μέρος σε μεταφέρει η παραπάνω φωτογραφία;
- ▶ Ο/Η φωτογράφος έχει δώσει ως λεζάντα τη φράση «Ζώα στη βοσκή». Δημιούργησε τη δική σου λεζάντα για τη φωτογραφία.

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Ζώα εργασίας»

Ζώα Εργασίας:
Εννοιολογικός
Χάρτης

Υπερφορτωμένα γαϊδουράκια που καταρρέουν από το βάρος δυσανάλογου φορτίου, μουλάρια που χτυπιούνται βάνουσα από τους αγωγιάτες τους, άλογα σκελετωμένα που λιώνουν δεμένα στον ήλιο χωρίς νερό είναι καθημερινές εικόνες από τη χώρα μας που κάνουν τον γύρο του διαδικτύου, προκαλώντας αγανάκτηση και γενικευμένη κατακραυγή. Το φαινόμενο συναντάται σε όλη την ύπαιθρο και στα νησιά, με τις παραλείψεις της Πολιτείας να έχουν δημιουργήσει για τα ιπποειδή,⁵ ένα καθεστώς θεσμοθετημένης κακοποίησης. Ζώα εργασίας στην Ελλάδα είναι μόνο ιπποειδή, τα οποία με ευθύνη της ελληνικής πολιτείας παραμένουν νομικά απροστάτευτα, όποια κι αν είναι η χρήση τους (εργασίας, αθλητική ιππασία, ιππόδρομος, οικόσιτα, θεραπείας).

Υπάρχει εθνική νομοθεσία προστασίας;

Δεν υπάρχουν κανόνες ευζωίας να επικαλεστεί κάποιος, προκειμένου να αφαιρεθεί από τον ιδιοκτήτη του ένα ζώο που κακοποιείται και να τιμωρηθεί ο υπεύθυνος. Τα ιπποειδή καλύπτονται από τους νόμους που αφορούν την ευζωία όλων των ζώων.

5. ιπποειδή: Στην οικογένεια των ιπποειδών περιλαμβάνονται το άλογο (ίππος), το γαϊδούρι (όνος), το μουλάρι (ημίονος) και η ζέβρα.

Υπάρχει κάποια σήμανση και μητρώο;

Τα ιπποειδή παραμένουν ανώνυμα και δεν ιχνηλατούνται οι μεταβιβάσεις τους. Πρακτικά, αυτό σημαίνει ότι, όταν παύουν να είναι χρήσιμα στον ιδιοκτήτη τους, εύκολα εγκαταλείπονται, ρίχνονται σε χαράδρα, με πιο πιθανή κατάληξη κάποιο σφαγείο.

Ποιους ωφελεί αυτό το καθεστώς;

Όσους εμπλέκονται σε απαγορευμένες δραστηριότητες (παράνομο εμπόριο, σφαγεία, παράνομες ιπποδρομίες, ανεξέλεγκτη αναπαραγωγή κ.λπ.) και όσους συναλλάσσονται με αυτούς, καλύπτοντας τις παρανομίες.

[Πηγή: Πανελλήνια Φιλοζωική Ομοσπονδία (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Στο πλαίσιο της αφήγησης για τα ζώα εργασίας, ο/η συντάκτης/-τρια του Κειμένου 1 παραθέτει εικόνες ζώων εργασίας από την καθημερινότητά τους στη χώρα μας. Βρες τις εικόνες και σημείωσε το είδος τους, αφού πρώτα σκεφτείς ποια από τις αισθήσεις σου ενεργοποιούν (όραση, ακοή, αφή, γεύση, όσφρηση).
2. Στο δεύτερο μέρος του Κειμένου 1 ο/η συντάκτης/-τρια παραθέτει κάποια ερωτήματα μαζί με τις απαντήσεις τους. Ποιος μπορεί να έχει θέσει αυτά τα ερωτήματα;
α. ο/η δημοσιογράφος **β.** το αναγνωστικό κοινό
3. Ποιες πληροφορίες σχετικά με τα ιπποειδή ζώα εργασίας στην Ελλάδα δίνονται στον αναγνώστη/στην αναγνώστρια από το παραπάνω κείμενο;
4. Δώσε έναν άλλο, μεταφορικό τίτλο στο Κείμενο 1.

Κείμενο 2

«Μια ιστορία ενός ζώου και ενός ανθρώπου»

Απόγευμα. Επέστρεφα από τη δουλειά, όταν το προπορευόμενο αυτοκίνητο ξαφνικά χτύπησε μια γάτα. Ο οδηγός, φυσικά, όπως συνηθίζεται, ούτε που σταμάτησε να δει αν το ζώο είναι ζωντανό, έφυγε σαν να μην τρέχει τίποτα. Σταμάτησα και βγήκα έξω, πιο πολύ, για να το μαζέψω και να το βάλω στην άκρη, αφού δεν πίστευα ότι μπορεί να ζει. Μόλις το πλησίασα, είδα ότι είχε σπασμούς. Το έβαλα γρήγορα στο αυτοκίνητο και το πήγα στον κτηνίατρό μου, σε σχεδόν κωματώδη κατάσταση.

Στην αρχή, είχα στο μυαλό μου ότι θα το περιθάλλω και μόλις γίνει καλά θα ψάξω για υιοθεσία. Όταν έμαθα, όμως, πως ο γάτος είναι τυφλός, αποφάσισα να τον κρατήσω, γιατί ήξερα πως θα είναι δύσκολο να βρεθεί κάποιος να αφοσιωθεί σε ένα ζώο που έχει τόσες απαιτήσεις. Η εγκατάλειψη με σόκαρε. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς παρατάς ένα πλάσμα να πεθάνει, χωρίς να του προσφέρεις βοήθεια, χωρίς καν να σταματήσεις να δεις αν ζει. Ο Daf το πιο πιθανό είναι ότι λίγη ώρα μετά θα ξεψυχούσε στον δρόμο μόνος του και τρομαγμένος, ενώ τώρα, ασφαλής για πρώτη φορά στη ζωή του, θέλει να είναι συνέχεια δίπλα μου, στα πόδια μου. Είναι συγκινητικό το γεγονός πως τα ζώα που προέρχονται από δύσκολες καταστάσεις είναι προσκολλημένα πάνω σου. Αποκτούν άλλη σχέση μαζί σου, πιο δυνατή. Υπάρχει μια ευγνωμοσύνη.

[Πηγή: Λ. Θεολογίτου, *propaganda.gr*, 4/4/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Άσκηση
Σειροθέτησης
Γεγονότων

Δραστηριότητες

1. Σε ποιο είδος πιστεύεις ότι ανήκει το παραπάνω κείμενο;
α. εξήγηση β. περιγραφή γ. βιωματική αφήγηση δ. ημερολογιακή αφήγηση
2. Ποιος είναι ο χώρος και ο χρόνος της ιστορίας που καταγράφει η συντάκτρια του Κειμένου 2; Σε τι βοηθάει τον αναγνώστη/την αναγνώστρια η αναφορά στον χώρο και τον χρόνο;
3. Στην παρακάτω περίοδο λόγου του Κειμένου 2 «Δεν μπορώ να καταλάβω πώς παρατάς ένα πλάσμα να πεθάνει χωρίς να του προσφέρεις βοήθεια, χωρίς καν να σταματήσεις να δεις αν ζει», σε ποιον/ποια απευθύνεται η συντάκτριά της με τη χρήση του β' ενικού προσώπου;
4. Ποια συναισθήματα αναφέρει η συντάκτρια του Κειμένου 2; Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα:

«Μόλις το πλησίασα, είδα ότι έχει σπασμούς»	
«Η εγκατάλειψη με σόκαρε»	
«Όταν έμαθα, όμως, πως ο γάτος είναι τυφλός, αποφάσισα να τον κρατήσω»	
«Δεν μπορώ να καταλάβω πώς παρατάς ένα πλάσμα να πεθάνει χωρίς να του προσφέρεις βοήθεια»	
«Είναι συγκινητικό το γεγονός πως τα ζώα που προέρχονται από δύσκολες καταστάσεις είναι προσκολλημένα πάνω σου»	

5. **Αναζήτηση:** [ΑΡΓΟΣ / ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ] και διάβασε το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου με τίτλο «Άργος, ο σκύλος του Οδυσσέα». Στη συνέχεια, απάντησε στις παρακάτω ερωτήσεις:
α. Ποιο είναι το πρόσωπο που μιλάει και σε ποιον μιλάει;
β. Ποια συναισθήματα νιώθει ο Άργος; Εντόπισε τους σχετικούς στίχους μέσα στο ποίημα.
γ. Φαντάσου ότι είσαι ένας σκύλος και ζεις κάτω από άθλιες συνθήκες σε ένα σπίτι. Σε ένα κείμενο (ποιητικό ή αφηγηματικό) να πεις τα παράπονά σου στο αφεντικό σου.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Δραστηριότητες

1. Στο απόσπασμα του Κειμένου 2 «Επέστρεφα από τη δουλειά... σε σχεδόν κωματώδη κατάσταση» υπογράμμισε τους συνδέσμους και συμπλήρωσε την κατηγορία και το είδος που ανήκουν.

Σύνδεσμος	Παρατακτικός ή υποτακτικός	Είδος συνδέσμου

2. Στις παρακάτω προτάσεις να καταγράψεις τι μέρος του λόγου είναι η υπογραμμισμένη λέξη:
- Μουλάρια που χτυπιούνται βάνουσα από τους αγωγιάτες τους.
 - Άλογα σκελετωμένα που λιώνουν δεμένα στον ήλιο χωρίς νερό.
 - Η εγκατάλειψη με σόκαρε.
 - Το πιο πιθανό είναι ότι λίγη ώρα μετά θα ξεψυχούσε στον δρόμο μόνος του.
 - Ασφαλής για πρώτη φορά στη ζωή του.
3. Στο παρακάτω απόσπασμα του Κειμένου 2 να αντικαταστήσεις την υπογραμμισμένη λέξη με μια άλλη λέξη ή φράση, ώστε να έχει το ίδιο νόημα:
 «Δεν μπορώ να καταλάβω πώς παρατάς ένα πλάσμα να πεθάνει χωρίς να του προσφέρεις βοήθεια, χωρίς καν να σταματήσεις να δεις αν ζει. Ο Daf το πιο πιθανό είναι ότι λίγη ώρα μετά θα ξεψυχούσε στον δρόμο μόνος του και τρομαγμένος, ενώ τώρα, ασφαλής για πρώτη φορά στη ζωή του, θέλει να είναι συνέχεια δίπλα μου, στα πόδια μου. Είναι συγκινητικό το γεγονός πως τα ζώα που προέρχονται από δύσκολες καταστάσεις είναι προσκολλημένα πάνω σου».
4. Εντόπισε στα Κείμενα 1 και 2 τις προθέσεις και σημείωσέ τες στο τετράδιό σου.
- Χώρισέ τες σε λόγιες και κοινές. Σε ποια από τις δύο κατηγορίες ανήκουν οι περισσότερες;
 - Ποια πτώση παρατηρείς ότι συνήθως ακολουθεί τις προθέσεις που έγραψες;

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Γλωσσάρι με Παροιμίες για Ζώα

Δραστηριότητες

- Αναζήτησε** στο [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) και στα [Σώματα Κειμένων](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα τις σημασίες της λέξης *ίππος* και γράψε προτάσεις τόσο με τις κυριολεκτικές όσο και με τις μεταφορικές σημασίες της λέξης.
- Σχημάτισε σύνθετες λέξεις με α' συνθετικό τη λέξη *ίππος* και επέλεξε κάποιες από αυτές, για να δημιουργήσεις νέες προτάσεις.
- Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα με τα προθήματα των υπογραμμισμένων λέξεων του Κειμένου 1 και εντόπισε αν οι προθέσεις από τις οποίες προέρχονται είναι λόγιες ή λαϊκές.

Λέξεις Κειμένου	Λόγια	Λαϊκή
καταρρέουν		
διαδικτύου		
προκαλούνται		
παραλείψεις		
επικαλεστεί		
υπεύθυνος		
εμπλέκονται		
αναπαραγωγή		
συναλλάσσονται		

- Με τα προθήματα των παραπάνω λέξεων φτιάξε νέες παράγωγες λέξεις.

Α4. Σημειωτικοί τρόποι

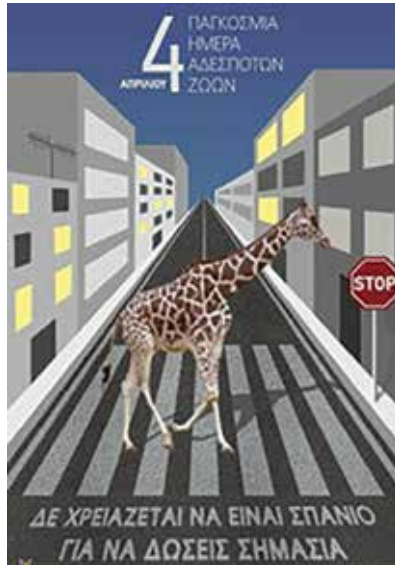

Κείμενο 3

«Παγκόσμια Ημέρα Αδέσποτων Ζώων»

Παγκόσμια
Ημέρα
Αδέσποτων
Ζώων

[Πηγή: parallaximag.gr]

Δραστηριότητες

1. Την *Παγκόσμια Ημέρα Αδέσποτων Ζώων* εντοπίζεις στο διαδίκτυο την παραπάνω αφίσα. Ποιο είναι το μήνυμα που θέλει να περάσει στον αναγνώστη/στην αναγνώστρια;
2. Η αφίσα περιλαμβάνει ένα κομμάτι γραπτού κειμένου «*Δε χρειάζεται να είναι σπάνιο, για να δώσεις σημασία*». Μπορείς να εξηγήσεις το νόημά του;
3. Με αφορμή την *Παγκόσμια Ημέρα Αδέσποτων ζώων*, δημιούργησε μια ψηφιακή αφίσα, αξιοποιώντας κάποιο εργαλείο της επιλογής σου. Σκέψου ένα πρωτότυπο σλόγκαν.
4. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, δημιουργήστε μια λίστα με δράσεις για τα αδέσποτα που θα παρουσιαστεί στους συμμαθητές και τις συμμαθήτριάς σας.

Κείμενο 4

«Υιοθέτησε ένα αδέσποτο: Άλλαξε τη ζωή του, άλλαξε τη ζωή σου!»

Οφέλη Υιοθεσίας
Αδέσποτων Ζώων

1. Δε νιώθεις πλέον μόνος: Σου κάνουν συντροφιά, παρέα και είναι μια ανεξάντλητη πηγή συναισθηματικής υποστήριξης.
2. Νιώθεις καλύτερα, σου ανεβάζουν την ψυχολογία: Είναι αλήθεια ότι το να έχεις και να φροντίζεις ένα ζώο σου φτιάχνει τη διάθεση, σου δίνει ενέργεια και λειτουργεί θετικά στην ψυχολογία σου.
3. Αθλείσαι περισσότερο: Αν έχεις σκύλο, αυτό που σίγουρα θα πρέπει να κάνεις συχνά είναι να τον πηγαίνεις βόλτα. Παράλληλα, είναι και ένας τρόπος να αθλείσαι σε καθημερινή βάση, περπατώντας παρέα με τον αγαπημένο μικρό σου φίλο.

4. Σου προσφέρουν χαρά: Οι άνθρωποι που έχουν κατοικίδιο τείνουν να είναι πιο χαρούμενοι και ευτυχισμένοι, χωρίς να υπάρχει κάποιος ιδιαίτερος λόγος.
5. Γίνεσαι πιο υπεύθυνος: Είναι γεγονός πως ένα ζώακι στο σπίτι δεν είναι μόνο χαρά, αλλά έχει και διάφορες ανάγκες. Έτσι, λοιπόν, αν όντως αγαπάς τα ζώα, γίνεσαι αυτομάτως υπεύθυνος. Είναι ένας τρόπος να μάθεις να αναλαμβάνεις ευθύνες είτε είσαι μικρός είτε μεγάλος. Επιπλέον, γίνεσαι πιο ήρεμος και υπομονετικός.
6. Νιώθεις ασφάλεια: Είτε βρίσκεσαι μέσα στο σπίτι είτε εκτός αυτού, είναι αλήθεια ότι νιώθεις ασφάλεια, όταν το έχεις δίπλα σου.
7. Γίνεσαι πιο κοινωνικός: Βόλτες, επισκέψεις στον κτηνίατρο και πολλά άλλα είναι λόγοι, για να έρθεις σε επαφή με άτομα που αγαπούν τα ζώα εξίσου με εσένα.
8. Σώζεις ένα αδέσποτο: Είτε είναι σε κλουβί είτε είναι στον δρόμο, η ζωή του κάθε αδέσποτου είναι δύσκολη και σκληρή. Με την υιοθεσία αλλάζεις μια ζωή!

[Πηγή: Δήμος Γαλατσίου, Πληροφορίες για τα αδέσποτα]

Δραστηριότητες

1. Το Κείμενο 4 αποτελεί μια αριθμημένη λίστα με τα οφέλη της υιοθεσίας ενός αδέσποτου ζώου που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο μιας καμπάνιας ευαισθητοποίησης των δημοτών του Δήμου Γαλατσίου. Πιστεύεις ότι πέτυχε τον σκοπό της;
2. Ποιο ρηματικό πρόσωπο και ποια ρηματική έγκλιση κυριαρχεί στην παραπάνω λίστα; Γιατί γίνεται αυτή η επιλογή;
3. Απαρίθμησε τα οφέλη σε έναν πίνακα, μεταφέροντας τα ρήματα στην Προστακτική.

Κάνουν καλό στην υγεία	Κάνε καλό στην υγεία σου!

4. Ομαδική εργασία: Αφού χωριστείτε σε ομάδες, φτιάξτε τη δική σας λίστα με τα οφέλη των ζώων συντροφιάς στον άνθρωπο. Μπορείτε να την φτιάξετε με πίνακα, με κολλάζ ή με ζωγραφιές.

Β. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 5 Σκύλοι-οδηγοί τυφλών: οι «τετράποδοι φύλακες»

Ζώα Εργασίας:
Συλλογή
Εικόνων

Τι είναι και πώς εκπαιδεύονται οι σκύλοι-οδηγοί;

Οι σκύλοι-οδηγοί τυφλών είναι άριστα εκπαιδευμένοι, ώστε να καθοδηγούν με ασφάλεια άτομα με μερική ή ολική απώλεια όρασης. Επιλέγονται από προγράμματα που έχουν πρωταρχικό σκοπό την κοινωνικοποίηση, ενώ και η εκπαίδευσή τους διαρκεί περίπου ενάμιση έτος. Έπειτα, ένας χειριστής που έχει αξιολογηθεί από τη σχολή κι έχει κριθεί κατάλληλος, για να συνεργαστεί με έναν σκύλο-οδηγό, αναλαμβάνει τη μετέπειτα εκπαίδευσή τους, στο πλαίσιο της οποίας εκπαιδεύεται και ο ίδιος. Ωστόσο, δεν είναι όλα τα κουτάβια κατάλληλα για αυτήν τη δουλειά. Πρέπει να έχουν υψηλή νοημοσύνη, συναισθηματική νοημοσύνη και αντίληψη. Να είναι από τη φύση τους ήρεμα, να θέλουν να προσφέρουν στον άνθρωπο, δίχως όμως να είναι πολύ εκδηλωτικά. Οι σκύλοι-οδηγοί αναλαμβάνουν αυτόν τον ρόλο για περίπου 10 χρόνια κι έπειτα «συνταξιοδοτούνται», περνώντας το υπόλοιπο της ζωής τους ως κατοικίδια. Η πρόσβασή τους επιτρέπεται παντού και προστατεύεται από την ελληνική νομοθεσία και τους διεθνείς κανονισμούς.

Τι προσφέρουν οι σκύλοι-οδηγοί στους χειριστές τους;

Ο ρόλος του σκύλου-οδηγού είναι υποβοηθητικός. Βοηθά τα άτομα με μηδενική ή περιορισμένη όραση να κινούνται με ασφάλεια. Οι σκύλοι-οδηγοί εκπαιδεύονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να καθοδηγούν τους ανθρώπους να αποφεύγουν εμπόδια που δεν εντοπίζονται με το ειδικό μπαστούνι, όπως, για παράδειγμα, οι ταμπέλες ή τα χαμηλά ταβάνια, να σταματούν σε κράσπεδα και σκάλες και συχνά να εντοπίζουν, έπειτα από εντολή, έναν περιορισμένο αριθμό αντικειμένων που βρίσκονται στο οπτικό πεδίο τους. Το τυφλό άτομο, χάρη στον σκύλο-οδηγό, μπορεί να αποφεύγει πάσης φύσεως εμπόδια, στατικά ή κινούμενα, όπως είναι οι περαστικοί, αλλά και να αναγνωρίζει στοιχεία, όπως οι διαβάσεις και οι πινακίδες. Οι χειριστές κινούνται πλέον πιο ελεύθερα κι αποκτούν περισσότερη αυτοπεποίθηση. Γίνονται πιο λειτουργικοί και υπεύθυνοι.

[Πηγή: Ε. Αρβανίτη, *flowmagazine.gr*, 13/4/2019 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Το Κείμενο 5 παρουσιάζει μια διαφορετική πλευρά της καθημερινότητας των ζώων εργασίας. Ποια είναι αυτή;
2. Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου με αντώνυμές τους.
3. Εντόπισε στο Κείμενο 5 φράσεις με μεταφορική σημασία και γράψε τι σημαίνουν κυριολεκτικά.
4. Στην πρώτη παράγραφο του Κειμένου 5, σημείωσε τους συνδέσμους και το είδος στο οποίο ανήκουν.
5. Μπορείς να αναφέρεις άλλα ζώα που χρησιμοποιεί ο άνθρωπος στην καθημερινότητά του ως βοηθούς του;

«Πρότυπα ψυχαγωγίας»

09

Παιδικά παιχνίδια

(1897), Edouard Jean Vuillard, Ινστιτούτο Τέχνης του Σικάγο
[Πηγή: artc.edu]

Συλλογή
Εικόνων για την
Ψυχαγωγία

- Ποιες μορφές ψυχαγωγίας διακρίνεις στον πίνακα του Ε. J. Vuillard (τέλη 19^{ου} αι.); Υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές με τα σημερινά παιδικά παιχνίδια;

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Πόση ώρα σπαταλούν οι νέοι στο διαδίκτυο και πώς συνδέεται με την ευτυχία τους;»

[Πηγή: pixlr.com]

Οι Έλληνες αύξησαν τον χρόνο που ξοδεύουν στο διαδίκτυο και σε ό,τι αφορά τους νέους παγκοσμίως το ερώτημα είναι: ο αυξανόμενος διαδικτυακός χρόνος μήπως είναι εις βάρος της ευτυχίας τους; Η επιστήμη έχει τις απαντήσεις...

Η καθημερινή ρουτίνα, το τρέξιμο και οι υποχρεώσεις φαίνεται πως δημιουργούν, ιδίως στους νέους, την ανάγκη να «ξεφύγουν», με αποτέλεσμα να προσκολλώνται σε μια οθόνη. Το διαδίκτυο, όπως και τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης (Social Media), παρουσιάζουν αλματώδη ανάπτυξη. Ειδικά τα τελευταία χρόνια, όλο και περισσότεροι χρήστες αφιερώνουν αρκετό χρόνο στο διαδίκτυο και στα social media, καθημερινά.

Δεδομένα ανάλυσης Pricefox: Αύξηση της χρήσης του διαδικτύου στην Ελλάδα

Μετά από ανάλυση σχετικά με τη συνεχόμενη αύξηση της χρήσης του διαδικτύου τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, την οποία ολοκλήρωσε η Pricefox λίγους μήνες πριν, τα δεδομένα έδειξαν ότι:

- Φέτος, παρουσιάστηκε 3,5% αύξηση των χρηστών που σπαταλούν ώρες στο διαδίκτυο, σε σχέση με παλιότερα.
- Ο αριθμός των χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης εξακολουθεί να παραμένει στα 7,4 εκατομμύρια, χωρίς να παρατηρηθεί κάποια αλλαγή.

Όπως προέκυψε από τα δεδομένα της ανάλυσης, οι Έλληνες περνούν καθημερινά κατά μέσο όρο 6 ώρες, σερφάροντας στο διαδίκτυο και χρησιμοποιώντας τα social media.

Έρευνα σε πάνω από ένα εκατομμύριο εφήβους στην Αμερική

Το περιοδικό ψυχολογίας Emotion, έχει θέσει ερωτήσεις σε περισσότερους από ένα εκατομμύριο εφήβους που χρησιμοποιούσαν το κινητό τους πολλές ώρες. Ερωτήθηκαν σχετικά με την ευτυχία που νιώθουν και με τον αριθμό των πραγματικών και ουσιαστικών (και όχι διαδικτυακών) επαφών τους.

Τα ευρήματα από τις απαντήσεις των εφήβων για τον χρόνο που ξοδεύουν στο κινητό, το tablet ή τον υπολογιστή τους ήταν τα εξής:

- Κατά μέσο όρο, οι νέοι αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στις συσκευές τους με οθόνη, στην πλοήγηση στο διαδίκτυο και στην ενασχόληση τους μέσω ανταλλαγής μηνυμάτων στα social media, όταν παίζουν βιντεοπαιχνίδια.

- Όσοι συνομήλικοι αφιερώνουν χρόνο σε άλλες ενασχολήσεις, όπως ανάγνωση βιβλίων και περιοδικών, βόλτες με φίλους, είναι περισσότερο ευτυχισμένοι συγκριτικά με όσους χάνουν τον χρόνο τους στο διαδίκτυο ή σε μια οθόνη.

Σύνδεση ψυχολογικών προβλημάτων των εφήβων με την πολύωρη χρήση των social media

Η συχνή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και γενικότερα των οθονών αυξάνει τις πιθανότητες εμφάνισης ψυχολογικών προβλημάτων, όπως φαίνεται από νέα αλλά και παλαιότερα επιστημονικά ευρήματα, οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι ο αυξανόμενος online χρόνος στο διαδίκτυο και τα social media μπορεί να είναι εις βάρος της ευτυχίας τους.

[Πηγή: Ε. Γκιάτα, Εφημερίδα *Καθημερινή*, 25/9/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Ψυχαγωγία Εφήβων

Δραστηριότητες

1. Ποιος είναι ο σκοπός του συγκεκριμένου άρθρου; Πιστεύεις ότι επιτυγχάνεται; Γιατί;
2. Ποια πορεία ακολουθεί η αρθρογράφος για να αναπτύξει τα επιχειρήματά της; Παρατήρησε πώς ξεκινά, πώς προχωρά (διαχωρισμός επιμέρους ενοτήτων) και πώς ολοκληρώνεται το κείμενο.
3. Για ποιον λόγο η αρθρογράφος αναφέρει στοιχεία από επιστημονικούς και διεθνείς φορείς που έχουν κύρος;
4. α. Σε ποιον βασικό κειμενικό τύπο ανήκει το κείμενο;
α. περιγραφικό β. αφηγηματικό γ. εξηγητικό δ. επιχειρηματολογικό ε. διαδικαστικό
β. Να αναφέρεις στοιχεία του κειμένου που αιτιολογούν την επιλογή σου.
5. Στο είδος του κειμένου που επέλεξες, ταιριάζει το οικείο και απλό ή το επίσημο και επιστημονικό ύφος;
6. Να μετατρέψεις τους υπογραμμισμένους ρηματικούς τύπους των παρακάτω προτάσεων του Κειμένου 1 σε ουσιαστικά, κάνοντας όποιες αλλαγές χρειάζονται, ώστε να δηλωθεί το ίδιο νόημα με ονοματικές φράσεις (ονοματοποίηση).
α. Οι Έλληνες αύξησαν σημαντικά τον χρόνο που ξοδεύουν στο διαδίκτυο.
β. με αποτέλεσμα οι νέοι να προσκολλώνται σε μια οθόνη.
γ. Την ανάλυση ολοκλήρωσε η Pricefox.
δ. Οι νέοι αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στις συσκευές με οθόνη από την ανάγνωση βιβλίων.
ε. Η συχνή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης αυξάνει τις πιθανότητες εμφάνισης ψυχολογικών προβλημάτων.

[Πηγή: culture21century.gr]

«Ο Άρχοντας Των Δαχτυλιδιών», μια περιπετειώδης τριλογία από τα βιβλία του Τόλκιεν, αποτέλεσε μια υπερπαραγωγή που ο κόσμος και ειδικά οι μνημένοι στο είδος περίμεναν πώς και πώς. Προσωπικά δεν είχα ιδέα για την ύπαρξη των βιβλίων ούτε για την προετοιμασία αυτής της κολοσσιαίας παραγωγής.

Το πρώτο μέρος ουσιαστικά αποτελεί μια εισαγωγή στον μαγικό κόσμο του Τόλκιεν. Είναι η πρώτη μας γνωριμία με τους ήρωες. Μπορεί η

δράση να μην κυμαίνεται στα επίπεδα των δύο επόμενων ταινιών, αλλά η μειωμένη αυτή ύπαρξη δράσης είναι εν μέρει λογική, καθώς ο Τζάκσον εστίασε περισσότερο στο να μας συστήσει τους ήρωες, ώστε να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τους λόγους για τους οποίους καθένας εμπλέκεται σ' αυτήν την ιστορία.

Η ταινία ακολουθεί το βασικό σενάριο του βιβλίου και παρά την υπερβολικά μεγάλη της διάρκεια δεν κουράζει τον θεατή, αφού κυλάει γρήγορα και καταφέρνει να τον κρατάει σε συνεχή εγρήγορση. Η καλοδουλεμένη συνολικά ταινία κι η σκληρή δουλειά που όλοι οι συντελεστές, όπως αναφέρουν, κατέβαλαν όλα αυτά τα χρόνια, είναι φανερή σε κάθε πλάνο. Μέσα, όμως, από αυτήν τη μυθοπλαστική ιστορία περνάνε μηνύματα πολύ πιο ουσιαστικά, που σχετίζονται με την πορεία της κοινωνίας, με τις ανθρώπινες σχέσεις, με το πόσο αυτοκαταστροφικοί έχουμε γίνει εμείς οι άνθρωποι, προκειμένου ν' αποκτήσουμε όλο και περισσότερα.

Η σκηνοθεσία είναι κάτι παραπάνω από έξυπνη. Είναι ευφυέστατη! Ο Τζάκσον πήρε ένα παραμύθι κι έπλασε έναν πραγματικό κόσμο, πράγμα το οποίο είναι εξαιρετικά δύσκολο. Έναν κόσμο στον οποίο όλα είναι δυνατά, έναν κόσμο που το κάθε τι είναι μαγικό.

Ταινίες φανταστικών κόσμων κάνουν σπάνια την εμφάνισή τους στη μεγάλη οθόνη. Αν και είναι πραγματικά λίγες οι φορές που ταινίες καταφέρνουν ν' αφήσουν τον θεατή με το στόμα ανοικτό, αυτή η παραγωγή ανήκει σ' αυτήν την κατηγορία. Τα εφέ σε συνδυασμό με την αριστοτεχνική φωτογραφία δημιουργούν ένα αποτέλεσμα κάτι παραπάνω από εξαιρετικό. Τα χρώματα χορεύουν σ' έναν ξέφρενο ρυθμό πανδαισίας, τα βουνά, τα ποτάμια, τα κάστρα, όλα μοιάζουν σαν να είναι υπαρκτά, ικανοποιώντας τη φαντασία ακόμα και του πιο απαιτητικού αναγνώστη.

Το μακιγιάζ και τα κοστούμια είναι επίσης υπερβολικά προσεγμένα. Όσο για τη μουσική, που συνοδεύει σχεδόν κάθε σκηνή του έργου, τα λόγια είναι περιττά. Είναι χωρίς υπερβολές αριστουργηματική, πομπώδης, μεγαλειώδης. Κάθε μελωδία δένει άψογα με την εικόνα.

Με λίγα λόγια, η ταινία αυτή είναι από τις λίγες που άξιζαν την αναμονή και ξεπέρασαν τις προσδοκίες των θεατών, κλείνοντας τα στόματα εκείνων που, όπως εγώ, ήταν καχύποπτοι. Επειδή αμφιβάλω ότι μπορεί να υπάρχει κάποιος που να μην την έχει δει, σας προτείνω να την ξαναδείτε, γιατί ένας τόσο όμορφα παραμυθένιος κόσμος δύσκολα μπορεί να ξαναέρθει στις οθόνες μας.

[Πηγή: culture21century.gr, 28/12/2007 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

- 1. α.** Θεωρείς ότι η κριτική που διάβασες έχει γραφτεί από κριτικό κινηματογράφου ή από μια αναγνώστρια/έναν αναγνώστη; Γιατί;
β. Ποιες διαφορές υπάρχουν μεταξύ μιας επαγγελματικής και μιας ερασιτεχνικής κριτικής;
- 2.** Φτιάξε μια λίστα με τα στοιχεία της ταινίας που περιλαμβάνει η κριτική της ταινίας. Για το κάθε στοιχείο της ταινίας, γράψε τις περαιτέρω πληροφορίες που δίνονται.
- 3.** Να εντοπίσεις τα σημεία του κειμένου στα οποία η συντάκτρια εντάσσει το προσωπικό της βίωμα.
- 4.** Να καταγράψεις λέξεις ή φράσεις που δείχνουν τη θετική της στάση απέναντι στην ταινία. Ποια μέρη του λόγου υπερτερούν; Γιατί;

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

- 1.** Εντόπισε στο Κείμενο 2 έναν ονοματικό προσδιορισμό που λειτουργεί ως **παράθεση** και έναν ονοματικό προσδιορισμό που λειτουργεί ως **επεξήγηση**.

.....
.....

- 2.** Υπογράμμισε στο Κείμενο 2 τους ομοιόπτωτους **επιθετικούς προσδιορισμούς** και σημείωσέ τους μαζί με τις λέξεις που προσδιορίζουν.

.....
.....

3. Συμπλήρωσε τον ακόλουθο πίνακα με φράσεις του Κειμένου 2 που περιλαμβάνουν τη χρήση του **κόμματος** που αναφέρεται στην πρώτη στήλη.

Χρήση κόμματος για:	
α. δήλωση επεξήγησης ή παράθεσης	
β. χωρισμό ασύνδετων λέξεων-φράσεων	
γ. διάκριση επιρρηματικών εξαρτημένων προτάσεων (που φανερώνουν χρόνο, αιτία, αποτέλεσμα, σκοπό, εναντίωση)	
δ. χωρισμό παρενθετικών φράσεων	
ε. χωρισμό επιρρημάτων ή διαρθρωτικών λέξεων	

4. Βάλε **κόμμα** στις παρακάτω προτάσεις στη θέση που πρέπει και εξήγησε γιατί το χρησιμοποίησες:
- Η δράση της πρώτης ταινίας της τριλογίας δεν κυμαίνεται στα επίπεδα των δύο επόμενων ταινιών, γιατί ο Τζάκσον εστίασε περισσότερο στο να μας συστήσει τους ήρωες και να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τους λόγους που εμπλέκονται στην ιστορία.
 - Για τις εξαιρετικές της ερμηνείες για τα σκηνικά και τα εφέ που κόβουν την ανάσα για τις υπέροχες ταξιδιάρικες μελωδίες της αξίζει όλοι να τη δουν.
 - Εφόσον κάποιος πάει με θετική διάθεση, για να παρακολουθήσει την ταινία είναι σίγουρο ότι θα μεταφερθεί στον υπέροχο φανταστικό κόσμο της.
 - Άλλωστε η ταινία αποτέλεσε μια υπερπαραγωγή του είδους πράγμα το οποίο οδήγησε στην τεράστια επιτυχία της.

Χρήση του κόμματος

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

- Στο Κείμενο 2 συνάντησες τις λέξεις: *τριλογία* και *υπερπαραγωγή*. Αξιοποιώντας το [Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής](#) της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:
 - Σημείωσε τη σημασία του συμφύματος *-λογία*.
 - Γράψε λέξεις που λήγουν σε *-λογία* και αναφέρονται σε συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο και σχημάτισε προτάσεις με πέντε από αυτές.
 - Σημείωσε τις βασικές σημασίες του προθήματος *υπερ-*.
 - Γράψε λέξεις με το πρόθημα *υπερ-* και σχημάτισε προτάσεις με πέντε από αυτές.
- Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις των παρακάτω φράσεων και προτάσεων από το Κείμενο 1 με λέξεις **αντώνυμες**.
 - προσκολλώνται σε μια οθόνη _____
 - συνεχόμενη αύξηση χρήσης του διαδικτύου _____
 - παρουσιάζουν αλματώδη ανάπτυξη _____
 - οι νέοι είναι περισσότερο ευτυχισμένοι _____
 - Η συχνή χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και γενικότερα των οθονών αυξάνει τις πιθανότητες εμφάνισης ψυχολογικών προβλημάτων _____

3. Να αντικαταστήσεις τις υπογραμμισμένες λέξεις των παρακάτω προτάσεων από τα Κείμενα 1 και 2 με μια **συνώνυμη** λέξη ή φράση.

α. Ο Τζάκσον εστίασε περισσότερο στο να μας συστήσει τους ήρωες και να μας βοηθήσει να καταλάβουμε τους λόγους, για τους οποίους ο καθένας εμπλέκεται σ' αυτήν την ιστορία.

β. Η ταινία ακολουθεί το βασικό σενάριο του βιβλίου και δεν κουράζει τον θεατή, αφού κυλάει γρήγορα και καταφέρνει να τον κρατάει σε συνεχή εγρήγορση.

γ. Μέσα, όμως, από αυτήν τη μυθοπλαστική ιστορία, περνάνε μηνύματα πολύ πιο ουσιώδη.

4. Κατάγραψε **υπώνυμο** για τον υπερώνυμο όρο *ψυχαγωγία*.

5. Συμπλήρωσε τον πίνακα με **πολυλεκτικά σύνθετα**, όπως στο παράδειγμα, ταιριάζοντας λέξεις από τη στήλη Α με τις κατάλληλες λέξεις από τη στήλη Β. Στη συνέχεια, δώσε τη σημασία της φράσης που δημιουργήθηκε.

Στήλη Α	Στήλη Β	Πολυλεκτικά σύνθετα	Σημασία
ταξίδι	αστραπή	ταξίδι-αστραπή	ταξίδι που έγινε πολύ γρήγορα
πλύση	σοκ		
λέξη	επαφής		
τιμή	μαραθώνιος		
συζήτηση	μαϊμού		
καταγγελία	έκπληξη		
παιδική	εγκεφάλου		
πνεύμα	αντιλογίας		
φακοί	πλαίσιο		
πτυχία	χαρά		
νόμος	κλειδί		

6. **α.** Ανάλυση στα συνθετικά τους τις ακόλουθες σύνθετες λέξεις: *αλληλοεξουδετερώνομαι, κοινωνικοοικονομικοπολιτικός*

β. Κατάγραψε τρεις μεγάλες σύνθετες λέξεις και ανάλυσέ τις στα συνθετικά τους.

Πολυλεκτικά Σύνθετα
Αντιστοίχιση

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3 «Αφίσες»

Διαφημιστική
Αφίσα

[Πηγή: el.wikipedia.org]

[Πηγή: commons.wikimedia.org]

A. «Ο Άρχοντας Των Δαχτυλιδιών: Η συντροφιά του δαχτυλιδιού» (2001)

Στο Κείμενο 2 διάβασες μια κριτική της ταινίας: «Ο Άρχοντας Των Δαχτυλιδιών: Η συντροφιά του δαχτυλιδιού». Παρατήρησε προσεκτικά την αφίσα της ταινίας:

1. Ποια χρώματα υπερτερούν; Γιατί;
2. Η θέση των προσώπων στην αφίσα τι δηλώνει, κατά τη γνώμη σου;
3. Ποια στοιχεία από την κριτική που διάβασες στο Κείμενο 2 θα μπορούσες να εντοπίσεις στην αφίσα της ταινίας;

B. «Στην Παλιά Καλιφόρνια» (1942)

Παρατήρησε προσεκτικά την αφίσα της ταινίας:

1. **a.** Τι δείχνει η αφίσα (πρώτο πλάνο, φόντο, θέση προσώπων, εικόνων κ.λπ.).
- β.** Τι είδους ταινία πιστεύεις ότι είναι η διαφημιζόμενη (π.χ. κωμική, δραματική, περιπέτειας κ.λπ.) και γιατί; Σε ποια στοιχεία της αφίσας στηρίζεις την επιλογή σου;
2. Χρησιμοποιείται παντού το ίδιο είδος, μέγεθος και χρώμα γραμματοσειράς; Γιατί; Τι τονίζεται στην αφίσα;
3. Τι δηλώνει η θέση των προσώπων στην αφίσα;

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4

«Παραμελώντας τα καλύτερά μας πρότυπα»

Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τη λήξη των φετινών Ευρωπαϊκών Πρωταθλημάτων και στην ελληνική κοινωνία τα συναισθήματα ενθουσιασμού, χαράς και υπερηφάνειας μόλις που άρχισαν να καταλαγιάζουν. Αναμφίβολα, η φετινή χρονιά ήταν ξεχωριστή. Για ποιον λόγο ήταν ξεχωριστή; Διότι οι Έλληνες αθλητές και οι Ελληνίδες αθλήτριές μας πέτυχαν μαγικές επιδόσεις και πολλά μετάλλια, ενώ κάθε συμμετοχή ήταν άξια λόγου. Αναμφισβήτητα, τα κατορθώματα των εκπροσώπων μας σε κολύμβηση, κωπηλασία, ενόργανη γυμναστική και στίβο ξεσήκωσαν τον κόσμο και τα μέσα ενημέρωσης και τους «ανάγκασαν» να ασχοληθούν και να μάθουν για αθλητές και αθλήτριες που μέχρι τώρα δεν είχαν λάβει την αρμόζουσα προβολή και δημοσιότητα.

Δυστυχώς, μία από τις παθογένειες της κοινωνίας μας σχετίζεται με τον τρόπο αντιμετώπισης του αθλητισμού και των αθλητών. Πέρα από ορισμένα μαζικά και δημοφιλή αθλήματα με μεγάλη δημοσιότητα, κοινωνία και πολιτεία συνήθως αδιαφορούν για την πλειονότητα των αθλημάτων και πολύ γρήγορα λησμονούν τους αθλητές και τις αθλήτριές μας έπειτα από τα κατορθώματά τους.

Παραγνωρίζουν, όμως, πόσο μεγάλη είναι η συμβολή αυτών των ανθρώπων. Και ποια είναι ειδικότερα η συμβολή τους; Καταρχάς, ο τρόπος ζωής που έχουν επιλέξει αθλητές και αθλήτριες μπορεί να αποτελέσει ένα βέλτιστο πρότυπο για μια υγιή και ισορροπημένη ανάπτυξη των παιδιών, πνευματικά και σωματικά. Επιπλέον, οι αξίες που πρεσβεύουν αθλητές και αθλήτριες, όπως ο σεβασμός, η ευγενής άμιλλα και η υπευθυνότητα, αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση για ολόκληρη την κοινωνία μας και μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη υγιέστερων διαπροσωπικών σχέσεων. Σημαντική, τέλος, είναι η συνεισφορά του αθλητισμού και στην οικονομία, καθώς οι αθλητές και οι αθλήτριες όχι μόνο προβάλλουν διεθνώς τη χώρα μας άμεσα με τον καλύτερο τρόπο, αλλά και εμμέσως με τον τρόπο ζωής τους, το ήθος και τις αξίες τους μπορούν να συμβάλουν στη μείωση των ασθενειών που σχετίζονται με την καθιστική ζωή, καθώς και των κοινωνικών εντάσεων.

[Πηγή: Γ. Φιλτσόγλου, Εφημερίδα *Πρωινός Τύπος*, 3/9/2022 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

- 1. α.** Γιατί οι αθλητές και οι αθλήτριες μπορούν να αποτελέσουν βέλτιστο πρότυπο για τους νέους, σύμφωνα με τον αρθρογράφο;

β. Ανάφερε τρεις βασικούς τομείς που επισημαίνονται από τον αρθρογράφο, στους οποίους η συνεισφορά του αθλητισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική.

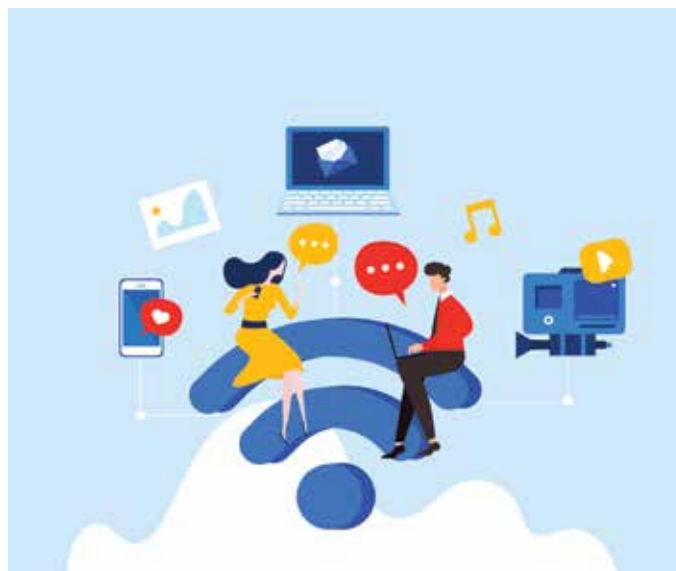
γ. Ποια παθογένεια της κοινωνίας αναφέρει το κείμενο;
- 2.** Ένας από τους τρόπους συνοχής του κειμένου είναι η επανάληψη. Εντόπισε σημεία του κειμένου, στα οποία υπάρχει επανάληψη και σχολίασε τον ρόλο της.
- 3.** Η συνοχή του κειμένου επιτυγχάνεται και με διαρθρωτικές λέξεις. Γράψε τις διαρθρωτικές λέξεις του κειμένου σε μια στήλη και σε μια διπλανή της δήλωσε τι σημαίνουν.

«Το μέσο είναι το μήνυμα;
- Σύγχρονες μορφές επικοινωνίας»

10

[Πηγή: Freepik]

- ▶ Ποια στοιχεία επικοινωνίας (μορφές, κώδικες, μέσα) βλέπεις στην εικόνα;
- ▶ Ποιο είναι το νόημα της εικόνας;

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

A1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Δωρεάν μαθήματα από τα καλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου»

Το Coursera είναι μια εταιρεία εκπαίδευσης που συνεργάζεται με 33 κορυφαία πανεπιστήμια και οργανισμούς στον κόσμο, για να προσφέρουν online μαθήματα δωρεάν. Ορισμένα από τα μεγαλύτερα πανεπιστήμια του κόσμου, ακολουθώντας το παράδειγμα τεσσάρων διεθνώς αναγνωρισμένων αμερικανικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (Stanford, Michigan, Princeton και Pennsylvania), «ανέβασαν» σε μια ηλεκτρονική πλατφόρμα κάποια από τα μαθήματά τους, προσφέροντάς τα εντελώς δωρεάν σε κάθε ενδιαφερόμενο. Την πλατφόρμα ίδρυσαν καθηγητές Επιστημών της Πληροφορικής από το πανεπιστήμιο του Stanford και το σκεπτικό τους είναι πολύ απλό και (ακούγεται) κοινωνικά δίκαιο έως και επαναστατικό. Τα έξοδα για πανεπιστημιακές σπουδές αυξάνονται αλματωδώς τα τελευταία χρόνια και εκατομμύρια νέοι δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να λάβουν τη μόρφωση που επιθυμούν και χρειάζονται. Εφόσον η γνώση φέρνει ανάπτυξη και η τεχνολογία το επιτρέπει, γιατί να μην προσφέρονται τα πανεπιστημιακά μαθήματα σε κάθε ενδιαφερόμενο δωρεάν και μάλιστα από το σπίτι του;

ΠΡΟΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ:

Καθώς τα μαθήματα είναι δωρεάν, ο καθένας έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει ολόκληρο το μάθημα που επιθυμεί, χωρίς καμία υποχρέωση ή προαπαιτούμενη γνώση. Κατά την παρακολούθηση είτε «ψήνησαι» και συνεχίζεις είτε «τα βρίσκεις μπαστούνια» και εγκαταλείπεις. Φυσικά, είναι λογικό ότι σε πολλά μαθήματα χρειάζεται να έχει κάποιος

βασική γνώση τόσο του γνωστικού αντικειμένου (επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) όσο και της αγγλικής γλώσσας (σχετικά προχωρημένο επίπεδο), για να είναι σε θέση να διαβάσει τη σχετική βιβλιογραφία, να παρακολουθήσει τις ολιγόλεπτες βιντεοσκοπημένες διαλέξεις των καθηγητών και να συμμετέχει στις συζητήσεις και ανταλλαγές μηνυμάτων μεταξύ των συμφοιτητών.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ:

Η εγγραφή είναι πολύ απλή. Αν διαθέτεις υπολογιστή και σχετικά γρήγορη σύνδεση στο διαδίκτυο, επισκέπτεσαι την ιστοσελίδα και διαβάζεις πληροφορίες για τα προσφερόμενα μαθήματα των πανεπιστημίων που συμμετέχουν. Δημιουργείς τον λογαριασμό σου δίνοντας τα στοιχεία σου και την ηλεκτρονική σου διεύθυνση και ξεκινάς.

ΔΙΑΡΚΕΙΑ-ΔΙΑΒΑΣΜΑ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ:

Τα περισσότερα μαθήματα διαρκούν 5-12 εβδομάδες και προσφέρονται με τη μορφή βιντεοσκοπημένων διαλέξεων που συνοδεύονται από σχετική βιβλιογραφία και κάποιες δραστηριότητες-εργασίες. Κατά μέσο όρο απαιτείται διάβασμα περίπου 7 ωρών την εβδομάδα, αλλά μπορεί και περισσότερο ανάλογα με τη γνώση του αντικειμένου, το υπόβαθρο στην αγγλική γλώσσα και τη διάθεση του καθενός να αξιοποιήσει συμπληρωματικές πηγές και να μελετήσει διεξοδικότερα, πέρα από τα υποχρεωτικά άρθρα, πάνω στα οποία βασίζονται και ορισμένες από τις εργασίες.

[Πηγή: Greek Edu (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Συμπλήρωσε τον πίνακα:

Πομπός	
Δέκτης	
Στόχος	
Μέσο	
Θέμα	
Ύφος	

2. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το Κείμενο 1 και γιατί;
α. αφήγηση **β.** περιγραφή **γ.** εξήγηση **δ.** επιχειρηματολογία **ε.** οδηγίες
3. Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο στο κείμενο και γιατί; Υπογράμμισε μερικούς ρηματικούς τύπους.
4. Συζήτησε στην τάξη:
α. Πιστεύεις ότι η εκπαίδευση πρέπει να είναι δωρεάν για όλους; Γιατί;
β. Πώς θα μπορούσαμε να βελτιώσουμε την ποιότητα της εκπαίδευσης;

Για έναν παίκτη, ο ήχος είναι πολύ σημαντικός και απαραίτητος για τη συνολική εμπειρία του παιχνιδιού. Εδώ θα βρείτε τα καλύτερα ακουστικά gaming της αγοράς.

No 5: Η ποιότητα ήχου είναι εξαιρετική για ένα τόσο οικονομικό αλλά ποιοτικό ακουστικό. Στην πραγματικότητα, θεωρείται ένα από τα καλύτερα ακουστικά, λόγω των κορυφαίων προγραμμάτων οδήγησης υψηλής πιστότητας που προσφέρουν κρυστάλλινο ήχο. Έτσι, αν ψάχνετε για ένα σετ μικροφώνου-ακουστικού gaming χαμηλού κόστους, αυτό είναι μια εξαιρετική επιλογή.

No 4: Το τέταρτο στη λίστα μας είναι ένα ζευγάρι ασύρματων ακουστικών που έχουν μια πρωτόγνωρη διάρκεια ζωής μπαταρίας έως και 300 ώρες. Οι ασύρματες δυνατότητές του, από την άλλη, το καθιστούν λιγάκι πιο ακριβό λόγω της διάρκειας ασύρματης μπαταρίας 300 ωρών. Εάν, ωστόσο, δε χρειάζεστε ασύρματο, εξοικονομήστε τα χρήματά σας και χρησιμοποιήστε το πέμπτο στη λίστα μας, καθώς έχει ανάλογη ποιότητα ήχου.

No 3: Στην τρίτη θέση βρίσκεται ένα νέο σετ μικροφώνου-ακουστικού που έχει αφήσει το στίγμα του ανάμεσα στα καλύτερα ακουστικά gaming. Προκαλεί σάλο στην αγορά, επειδή είναι ένα ασύρματο ακουστικό gaming «audiophile». Το audiophile απευθύνεται σε «λάτρεις του hi-fi» και με απλά λόγια εξασφαλίζει τον πιο καθαρό ήχο που μπορούμε να έχουμε. Το μόνο μειονέκτημα των ασύρματων δυνατοτήτων του είναι ότι έχει διάρκεια μπαταρίας «μόνο» 80 ωρών.

No 2: Αν αναζητάτε τα καλύτερα ενσύρματα ακουστικά gaming, αυτά τα ακουστικά είναι αυτό που θέλετε. Είναι εξοπλισμένα με ενσύρματο καλώδιο με το GameDAC Gen 2 που σας επιτρέπει να ρυθμίζετε εύκολα το EQ, τα μπάσα και τα πρίμα απευθείας από το σύστημα. Επιπροσθέτως, είναι ένα πολυσύστημα που σας επιτρέπει να κάνετε εναλλαγή μεταξύ προφίλ ήχου για κάθε κονσόλα με το πάτημα ενός διακόπτη.

No 1: Η νούμερο ένα πρότασή μας ήταν πάντα ένα αξιόπιστο όνομα για τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας gaming. Λοιπόν, τι ακριβώς το καθιστά ένα από τα καλύτερα ακουστικά gaming; Το μοντέλο αυτό παρέχει κορυφαίες επιδόσεις ήχου. Επιπλέον, το σετ μικροφώνου-ακουστικού διαθέτει THX Spatial Audio, το οποίο σας επιτρέπει να προσαρμόσετε τις προτιμήσεις ήχου σας, για να επιτύχετε ακριβή κατευθυντικό ήχο. Προσφέρει και άνεση, χάρη στην επένδυση από αφρό μνήμης στα μαξιλαράκια των ακουστικών. Έτσι, έχετε εξαιρετική άνεση και ποιότητα ήχου σε προσιτή τιμή.

Λοιπόν, ποια είναι η άποψή σας; Συμφωνείτε με τις επιλογές μας; Υπάρχουν άλλα ακουστικά gaming που πιστεύετε ότι είναι καλύτερα; Ενημερώστε μας στα σχόλια παρακάτω ή στα κοινωνικά μας μέσα!

[Πηγή: P. Φόνγκερ, *Gaming*, 1/1/2024 (ιστολόγιο, διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. **α.** Σε ποιον κειμενικό τύπο μπορεί να ενταχθεί το παραπάνω κείμενο και γιατί;
β. Ποιο είναι το κειμενικό είδος, το θέμα, ο δέκτης και ο σκοπός του κειμένου;
2. Ποια διαφορετικά κριτήρια επιλογής αναφέρονται στα ακουστικά gaming; Με τα ίδια ή διαφορετικά κριτήρια επιλέγουμε άλλα προϊόντα, όπως π.χ. ένα κινητό τηλέφωνο ή μια ηλεκτρική συσκευή;
3. **Ομαδική εργασία:** Δημιουργήστε μια διαφημιστική καμπάνια για ένα νέο προϊόν. Η καμπάνια σας μπορεί να περιλαμβάνει εικόνες, βίντεο και γραπτά ή προφορικά κείμενα. Χωριστείτε σε ομάδες με βάση το υλικό που θα σας ενδιέφερε να δημιουργήσετε. Φροντίστε να τονίσετε τα πλεονεκτήματα του προϊόντος σας και να δημιουργήσετε μια θετική εικόνα για αυτό.

Οδηγίες:

- ▶ Η ομάδα που θα αναλάβει τις εικόνες και το βίντεο θα δημιουργήσει ελκυστικές εικόνες, φωτογραφίες και λήψεις του προϊόντος από διάφορες οπτικές γωνίες που θα αναδεικνύουν τα πλεονεκτήματά του.
- ▶ Η ομάδα που θα αναλάβει τα κείμενα θα δημιουργήσει σχόλια, μαρτυρίες ή αξιολογήσεις από άτομα που έχουν χρησιμοποιήσει το προϊόν, κριτικές από ειδικούς και θα κάνει την περιγραφή του προϊόντος.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

Δραστηριότητες

1. Υπογράμμισε πέντε ομοιόπτωτους προσδιορισμούς του Κειμένου 1 και συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα.

Ομοιόπτωτοι
Ετερόπτωτοι
Προσδιορισμοί
Άσκηση
Επιλογής

Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί	
Επιθετικός προσδιορισμός	Κατηγορηματικός προσδιορισμός
μεγαλύτερα (πανεπιστήμια)	

2. Υπογράμμισε πέντε ετερόπτωτους προσδιορισμούς του Κειμένου 2 και γράψε τι δηλώνουν.
3. Συμπλήρωσε τις προτάσεις με ομοιόπτωτους ή ετερόπτωτους προσδιορισμούς της επιλογής σου.
Ο κινηματογράφος είναι ένα είδος _____ επικοινωνίας. Η μαζική επικοινωνία είναι η επικοινωνία που απευθύνεται σε ένα _____ κοινό. Ο κινηματογράφος χρησιμοποιεί _____ τρόπους, για να επικοινωνήσει με το κοινό του, όπως τη γλώσσα, τη μουσική, την εικόνα και την κίνηση. Ο κινηματογράφος εξυπηρετεί _____ σκοπούς. Ο βασικός σκοπός του είναι η ψυχαγωγία. Ο κινηματογράφος είναι ένα από τα πιο δημοφιλή είδη _____ στον κόσμο. Επίσης, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ενημέρωση των _____ για διάφορα θέματα. Πρέπει να τονίσουμε ότι ο κινηματογράφος έχει τη δύναμη να εκπαιδεύσει το κοινό και να προωθήσει συγκεκριμένες ιδέες ή πεποιθήσεις. Ο κινηματογράφος είναι ένα _____ μέσο επικοινωνίας που μπορεί να επηρεάσει το κοινό του με διάφορους τρόπους.

4. Στις παρακάτω προτάσεις υπογράμμισε τους ετερόπτωτους και ομοιόπτωτους προσδιορισμούς και σημείωσε τι δηλώνουν.
- Η επανάσταση των νέων γίνεται αντιληπτή μέσα από την επικοινωνία τους.
 - Το κιβώτιο χαρτιού είναι γεμάτο σκουπίδια.
 - Η βάση της δημοκρατίας είναι η ελεύθερη ενημέρωση.
 - Η δενδροφύτευση της πανεπιστημιούπολης θα γίνει από εθελοντές αύριο.
 - Μπορείτε να συμμετάσχετε στο επιμορφωτικό εργαστήριο μίας εβδομάδας.
 - Ο υπολογιστής της καθηγήτριας είναι απενεργοποιημένος.
 - Χρειάζεσαι μία ταινία τέσσερα μέτρα μήκος.
 - Τοποθετήστε τον φάκελο στο κουτί σημειώσεων.
 - Ο καλύτερος όλων θα λάβει το δώρο.
 - Η εκδρομή διάρκειας δύο ημερών απευθύνεται σε μέλη του συλλόγου μας.
 - Το γλυπτό του συμμαθητή μου πήρε το πρώτο βραβείο.
 - Προσοχή το φανάρι, όταν οδηγείς.

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Αλληλεπίδραση στη Σύγχρονη Εποχή -
Συμπλήρωση Κενών

Δραστηριότητες

- Δημιούργησε παράγωγες λέξεις από τη λέξη *ενημερώνω*.
 - Σχημάτισε πέντε ονομαστικές φράσεις με τη λέξη *ενημέρωση*, προσθέτοντας προσδιορισμούς ομοιόπτωτους ή ετερόπτωτους (π.χ. *έγκυρη ενημέρωση*) και, στη συνέχεια, ενσωμάτωσέ τες σε προτάσεις.
- Να προσθέσεις προθήματα και επιθήματα στη λέξη *κρίνω*, για να φτιάξεις παράγωγες λέξεις.

Προθήματα	α-/ ευ-/ δια-/ δυσ-/ ανα-/ συν-/ επι-/ κατα-/ απο-/ ανα-/ εν-/ προ-/ υπο-
Επιθήματα	-της/ -τι(ος)/ -ση/ -σιμ(ος)/ -ικ(ος)/ -οτητα/ -ομαι

β. Φτιάξε σύνθετα με τη λέξη *κριτική* ως β' συνθετικό. Μπορείς να χρησιμοποιήσεις και το **Αντίστροφο Λεξικό** της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

- Εντόπισε τις ακόλουθες λέξεις στα Κείμενα 1 και 2 και αντικατάστησέ τες με **συνώνυμες**:
[Κείμενο 1] *προσφέρουν, διεθνώς, αναγνωρισμένων, αξιοποιήσει, συμπληρωματικές, ίδρυσαν, δυνατότητα, ανάπτυξη, υποχρέωση,*
[Κείμενο 2] *σημαντικός, απαραίτητος, αναζητάτε, μειονέκτημα, προσιτή.*
- Εντόπισε τις ακόλουθες λέξεις στα Κείμενα 1 και 2 και αντικατάστησέ τες με **αντώνυμες**:
[Κείμενο 1] *απλή, ξεκινάς, διεξοδικότερα, δωρεάν,*
[Κείμενο 2] *σημαντικός, απαραίτητος, μειονέκτημα, αξιόπιστο, προσιτή.*
- Βρες **υπώνυμα** για τις υπερώνυμες έννοιες μέσα *μαζικής ενημέρωσης* και *κινηματογράφος*.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Ξέρεις τι είναι ο διαδικτυακός εκφοβισμός;»

Διαδικτυακός
Εκφοβισμός:
Ινφογράφημα

Αναζήτηση: [ΒΙΝΤΕΟ / ΞΕΡΕΙΣ ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ CYBERBULLYING; ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥ! ΜΙΛΑ! ΣΠΑΣΕ ΤΗΝ ΑΛΥΣΙΔΑ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ! | CYBER ALERT]

Πριν από την παρακολούθηση

Τι γνωρίζεις για τον διαδικτυακό εκφοβισμό (cyberbullying); Έχεις κάποια προσωπική εμπειρία ή έχεις ακούσει κάποιο περιστατικό στο οποίο κάποιος/-α υπέστη διαδικτυακό εκφοβισμό;

Κατά την παρακολούθηση

Απάντησε στις ερωτήσεις:

- α.** Τι είναι ο διαδικτυακός εκφοβισμός;
- β.** Πώς μπορεί να πραγματοποιηθεί;
- γ.** Ποιες συνέπειες έχει για το παιδί που τον υφίσταται;
- δ.** Τι πρέπει να κάνεις, αν σου συμβεί;
- ε.** Ποιον ρόλο παίζουν οι εικόνες και τα σχέδια στο βίντεο;
- στ.** Για ποιον λόγο αλλάζει το μέγεθος της γραμματοσειράς σε συγκεκριμένα σημεία;

Μετά την παρακολούθηση

1. «Μη μένεις απλός θεατής!»: Ποιες σκέψεις σου έρχονται στο μυαλό ακούγοντας αυτήν την προτροπή;
2. **Ομαδική εργασία:** Το βίντεο κλείνει λέγοντας: «*Με τη συμπεριφορά σου μπορεί κάποιος να πληγωθεί. Αναγνώρισε το λάθος σου και ζήτη συγγνώμη!*» Με αφορμή το παραπάνω βίντεο, δραματοποιήστε έναν διάλογο μεταξύ ενός παιδιού που έχει πέσει θύμα διαδικτυακού εκφοβισμού και της παρέας των φίλων του που τους ανακοινώνει το περιστατικό. Κατά τη συζήτηση, ανακαλύψτε ότι ο θύτης ή η θύτρια είναι συμμαθητής ή συμμαθήτριά σας. Αξιοποιώντας το υλικό του βίντεο, να ξεκινήσετε έναν διάλογο, στον οποίο θα παραθέσετε τους προβληματισμούς, τις σκέψεις και τα συναισθήματά σας και θα δώσετε ουσιαστικές συμβουλές για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της κατάστασης.

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4

«Πόσο έχει αλλάξει η σύγχρονη επικοινωνία;»

Τρόποι
Επικοινωνίας -
Έργο Τέχνης

Η επικοινωνία μας έχει αλλάξει σε τεράστιο βαθμό τα τελευταία χρόνια. Τι έχει αλλάξει στο πώς επιλέγουμε να έρθουμε κοντά με τους άλλους ανθρώπους; Πολλά άτομα που ανήκουν στη γενιά Z⁶ -οι σημερινοί έφηβοι και νέοι εικοσάρηδες δηλαδή- τρέφουν απέχθεια για τη συνομιλία μέσω τηλεφώνου, μπορούν, όμως, να μιλούν στο τσατ με τις ώρες. Η αμέσως προηγούμενη γενιά, από την άλλη, έχει ζήσει -έστω και παιδικά χρόνια- χωρίς κινητά τηλέφωνα. Εκείνες τις εποχές που θυμόσουν απ' έξω το σταθερό σου και τα σταθερά των πέντε πιο κοντινών σου φίλων.

6. Γενιά Z: είναι η ομάδα πληθυσμού που έχει γεννηθεί περίπου στα μέσα με τέλη της δεκαετίας του 1990 έως περίπου το 2011 και έχει διαδεχτεί τη «Γενιά Y» (Millennials). Βασικό χαρακτηριστικό της γενιάς αυτής είναι η ταύτισή της με το διαδίκτυο σε σχέση με την προηγούμενη «γενιά της χιλιετίας», η οποία ήταν απλώς εξοικειωμένη με το διαδίκτυο και έκανε αυξημένη χρήση του.

Αυτή δεν είναι, όμως, η μόνη διαφορά που παρατηρείται στο πώς επικοινωνούμε σήμερα. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν αλλάξει τα πάντα γύρω από την επικοινωνία. Νέες ατάκες και νέα memes⁷ παράγονται συνεχώς και χρησιμοποιούνται, για να μεταδώσουν με μη λεκτικό τρόπο τα πάντα. Πολλές φορές, κάποιο meme μεταδίδει ένα συγκεκριμένο νόημα, μόνο αν ο αποδέκτης του γνωρίζει τη σύνδεσή του με κάποιο άλλο meme, και κάπως έτσι χτίζεται ένα πλέγμα -ένα νέο λεξικό, αλήθεια- το οποίο δε χρησιμοποιεί γράμματα αλλά εικόνες και διαθέσεις.

Τα emoji⁸ εξελίχθηκαν σε αυτοκόλλητα, μεταφέρθηκαν ως αντιδράσεις στα μηνύματα (κάτι που, μετά το Facebook, έχουν αρχίσει να κάνουν και άλλες εφαρμογές στο τσατ) και πλέον μπορείς να κάνεις μια κουβέντα με έναν άνθρωπο λέγοντας πολύ λίγες λέξεις και να δηλώσεις πολύ έντονα συναισθήματα κάνοντας πολύ λίγα κλικ.

Και θα σκεφτείς, τώρα, καλά όλα αυτά, αλλά ο κόσμος θέλει ακόμα να βρίσκεται πρόσωπο με πρόσωπο, να μιλάει. Και δε θα πούμε ότι διαφωνούμε -είναι περισσότερο ανάγκη, θα λέγαμε- αλλά δε γίνεται να μη λάβουμε υπόψη ότι ειδικά από την καραντίνα και μετά η περισσότερη επικοινωνία συμβαίνει online.

Ο τρόπος που μιλάμε στους άλλους αλλάζει, επίσης. Διαφέρει το αν είμαστε πρόσωπο με πρόσωπο ή δημόσια στο διαδίκτυο με κάποιον που δε συμπαθούμε ή πριβέ σε μηνύματα με τα κοντινά μας άτομα. Η δημιουργία αυτής της νέας γλώσσας, που είναι τόσο απέραντη και ατελείωτη όσο το ίντερνετ το ίδιο, αξίζει να μελετηθεί. Χρειάζεται να καταλάβουμε καλύτερα πώς οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν διαφορετικά στο ίντερνετ. Να ερευνηθεί με ποιον τρόπο έχουν αλλάξει πράγματα, όπως το να χτίζεις μια φιλία, να φλερτάρεις, να μεταφέρεις καλά νέα και να αντιδράς σε κακά νέα.

Πράγμα που σημαίνει, προφανώς, ότι ανυπομονούμε να ακούσουμε τις σκέψεις σας στα σχόλια...

[Πηγή: *in2life*, 31/7/2020 (ιστολόγιο)]

Δραστηριότητες

1. Γράψε τα βασικά σημεία του κειμένου σε μορφή σημειώσεων. Εντόπισε λέξεις-κλειδιά κάθε παραγράφου, που εκφράζουν τα θέματα που τίγονται στο κείμενο. Οι σημειώσεις μπορούν να έχουν τη μορφή ενός εννοιολογικού/νοητικού χάρτη με έννοιες του κειμένου.
2. Ποια είναι η στάση του/της συντάκτη/-τριας του κειμένου απέναντι στο θέμα που παρουσιάζει (διαπροσωπική λειτουργία: αποδοκιμασία ή επιδοκιμασία); Από ποιες λεκτικές επιλογές του/της αυτή διαφαίνεται;
3. Αξιοποιώντας τις πληροφορίες του κειμένου και τις προσωπικές σου εμπειρίες, συζήτησε στην τάξη:
 - α. Ποιες είναι οι πιο σημαντικές αλλαγές που έχουν συμβεί στην επικοινωνία τα τελευταία χρόνια;
 - β. Πώς έχουν επηρεάσει αυτές οι αλλαγές τις σχέσεις μας με τους άλλους;
 - γ. Πώς προβλέπεις ότι θα εξελιχθούν στο μέλλον;
4. **Ομαδική εργασία:** Με αφορμή το κείμενο, δημιουργήστε μια ψηφιακή παρουσίαση, στην οποία θα προβάλετε κάποιες πτυχές των θεμάτων που συζητήσατε στην τάξη. Μπορείτε να την εμπλουτίσετε με ψηφιακή αφήγηση.

7. meme (<μμιίδιο): μια ιδέα, άποψη, συχνά με συμβολικό νόημα, που εκφράζεται σε συγκεκριμένα πολιτιστικά πλαίσια και μεταδίδεται υπό μορφή μίμησης (γραφή, ομιλία, χειρονομία κ.λπ.) από τον έναν στον άλλο. Τα διαδικτυακά μμιίδια είναι αστεία, συνήθως, στοιχεία (π.χ. μια φωτογραφία, ένα βίντεο με λεζάντες) που διαδίδονται ευρέως, ειδικά μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

8. emoji: ιδεογράμματα και φατσούλες (<ιαπωνική λέξη e «εικόνα» και moji «χαρακτήρας»), τα οποία χρησιμοποιούνται σε ηλεκτρονικά μηνύματα και ιστοσελίδες.

**«Το άναμμα μιας φλόγας...
Παρελθόν, παρόν και μέλλον
της εκπαίδευσης»**

11

Α΄ Τάξη Ανώτερου Σχολείου σε αίθουσα με δάσκαλο (1902-03)
[Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

[Πηγή: imagine.art]

- ▶ Από το παρελθόν στο παρόν της εκπαίδευσης. Ποιες σκέψεις κάνεις, παρατηρώντας τις δύο εικόνες; Συζήτησε στην τάξη με τους/τις συμμαθητές/-τριές σου αλλαγές που έχουν γίνει και κατάγραψέ τις ανά τομείς (π.χ. μέσα, υλικά, υποδομές, εκπαιδευτικές μέθοδοι κ.λπ.).

Κινητό -
Συλλογή
Εικόνων

Α. Ξεκλειδώνοντας τα κείμενα

Α1. Ο κόσμος των κειμένων

Κείμενο 1

«Μαρτυρίες Μαθητών Σχολείου Αγίου Αδριανού (δεκαετία '30)»

Στο γυμνάσιο πήγαινα τότε με τα πόδια, εκτός κι αν συναντούσα καμιά «σούστα» στο δρόμο κι ανέβαινα. Καμιά φορά ο πατέρας μου 'δινε και τον γάιδαρο. Αυτόν τον έδεναν στο λιμάνι που ήταν σαν μικρό δασύλλιο. Τα έδεναν και άλλοι εκεί τα ζώα τους.

Το μεσημέρι μέναμε όλα τα παιδιά εκεί για πολλές ώρες. Από το χωριό υπήρχαν και άλλοι δύο μαθητές. Εγώ πήγαινα στην 1η οχταταξίου και αυτοί ήταν προς το τέλος. Εκείνοι, βέβαια, είχαν τα ποδήλατά τους. Εμένα, όμως, ο πατέρας μου δε με εμπιστευόταν. Αργότερα το μεσημέρι, μετά από εκεί, πηγαίναμε στην ακρογιαλιά στην Αρβανιτιά, ως το απόγευμα, για να περάσει η ώρα.

Το δε χειμώνα, αφού τρώγαμε στα εστιατόρια που οι πατεράδες μας είχαν ορίσει και δεν πληρώναμε εμείς, ανεβαίναμε στο καμπαναριό του Αϊ-Γιώργη. Κάτω, όμως, ήταν το αστυνομικό τμήμα. Μια μέρα, λοιπόν, εκεί που παίζαμε, κατά λάθος χτυπήσαμε με το σκονί την καμπάνα και τότε μας κυνήγησαν οι αστυνομικοί.

Οι σχολικές παραστάσεις του δημοτικού, όταν ο καιρός το επέτρεπε, γίνονταν στο προαύλιο της εκκλησίας. Επί Μεταξά, απέναντι, υπήρχε ένα κτίριο που η νεολαία το είχε για λέσχη και εκεί γίνονταν πολλές ομιλίες και γιορτές του καθεστώτος. Με έξοδα της κοινότητας έβαζαν καζάνια (κρέας, φασολάδα κ.λπ.), ο κόσμος έτρωγε και μετά γλεντούσε εκεί ως αργά το βράδυ.

[Πηγή: Β. Παπαμιχαλόπουλος, Ένα χωριό γράφει την ιστορία του, Κατσιγκρι - Άγιος Αδριανός, Έκδοση: Δημοτικό σχολείο Αγίου Αδριανού, Αργολική Αρχαιακή Βιβλιοθήκη Ιστορίας & Πολιτισμού, 12/02/2009 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Το κείμενο αποτελεί απόσπασμα μαρτυρίας μαθητή του Δημοτικού σχολείου Αγ. Αδριανού, τη δεκαετία του '30. Εντόπισε στοιχεία των συνθηκών της εκπαίδευσης τότε που δε συναντώνται σήμερα.
2. Σε ποιον κειμενικό τύπο πιστεύεις ότι ανήκει το παραπάνω απόσπασμα και γιατί;
 - α. αφήγηση β. περιγραφή γ. εξήγηση δ. επιχειρηματολογία ε. οδηγίες
3. Ποια είναι τα δύο κυρίαρχα ρηματικά πρόσωπα στο κείμενο και γιατί; Ποιος χρόνος κυριαρχεί; Να καταγράψεις μερικούς ρηματικούς τύπους.
4. Γράψε χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κειμενικού τύπου που εντοπίζεις στο απόσπασμα (χρόνος, «δράστες», σκοπός, λόγος, ύφος).

Κείμενο 2

«Μαρτυρία δασκάλου που έσωσε τους μαθητές από τον σεισμό»

Συμπλήρωση
Κενών -
Λεξιλογική
Άσκηση -
Εκπαίδευση

«Ήταν όλα όμορφα εκείνη την ημέρα. Ήμασταν χαρούμενοι, γιατί μια μέρα νωρίτερα το σχολείο μας είχε κερδίσει το πρώτο βραβείο της Περιφερειακής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης Θεσσαλίας σε διαγωνισμό λογοτύπου και αφίσας για τα 200 χρόνια από την Επανάσταση του 1821. Με το έργο των μαθητών της ΣΤ' τάξης, το σχολείο μας ήρθε πρώτο ανάμεσα σε όλα τα σχολεία της Θεσσαλίας. Μια τεράστια επιτυχία για ένα μικρό σχολείο σε ένα χωριό του νομού Λάρισας.

Ο σεισμός βρήκε τα παιδιά μέσα στις αίθουσες, στη διάρκεια της 5ης διδακτικής ώρας και, όπως λέει ο κ. Λ., «ενώ όλα κυλούσαν ομαλά, άρχισε η γη να χορεύει κυριολεκτικά κάτω απ' τα πόδια μας. Το κτίριο άρχισε να κουνιέται συθέμελα, με φοβερό κρότο και βοή. Εκείνη τη στιγμή, διατήρησα τη ψυχραιμία μου και χωρίς να σκεφτώ και να προστατευτώ, έτρεξα από το γραφείο μου στον επάνω όροφο του σχολείου που ήταν οι τέσσερις τάξεις».

Αντικείμενα, γυψοσανίδες, μεσοτοιχίες, σοβάδες έπεφταν στον χώρο, όπως λέει ο διευθυντής, ενώ στον διάδρομο τα πάντα είχαν σκοτεινιάσει από το σύννεφο σκόνης που είχε δημιουργηθεί από τα μπάζα που κατέρρεαν. «Άκουγα φωνές, κραυγές, κλάματα... δεν έβλεπα μπροστά μου. Στην πρώτη αίθουσα που μπήκα, το μάτι μου έπεσε στο πρώτο θρανίο και είδα το παιδί να βρίσκεται από κάτω. Τότε σκέφτηκα: «ίσως να είμαστε τυχεροί». Τα παιδιά με τους δασκάλους είχαν εφαρμόσει το σχέδιο έκτακτης ανάγκης και το ευτύχημα είναι πως λόγω του κορονοϊού το κάθε παιδί είχε το δικό του θρανίο.

Μετά από αρκετά δευτερόλεπτα, πρόσθεσε ο κ. Λ., η γη σταμάτησε να κουνάει και τότε δόθηκε εντολή να εκκενωθεί το κτίριο. «Σηκώθηκαν τα παιδιά με τάξη, με ασφάλεια, με γρήγορο βηματισμό και με τους δασκάλους κατέβηκαν τη σκάλα. Έλεγα όλες τις τάξεις, εάν υπάρχει κανένα εγκλωβισμένο παιδάκι. Όντως ήταν ένα κοριτσάκι, το οποίο είχε παγώσει από τον φόβο του, κλαίγοντας από το σοκ που είχε υποστεί. Το ηρέμησα, το έβγαλα από την τάξη και το παρέδωσα σε μια δασκάλα. Συνέχισα να ψάχνω τις τάξεις και, όταν είδα ότι δεν υπήρχε άλλο παιδί εγκλωβισμένο και ήμουν σίγουρος ότι όλοι είχαν κατέβει κάτω και δεν υπήρχε μαθητής τραυματισμένος ή χτυπημένος, έκλεισα τον γενικό διακόπτη και βγήκαμε όλοι στην αυλή. Μετρηθήκαμε ανά τάξη, βρεθήκαμε όλοι παρόντες, μαθητές, δάσκαλοι και εκεί τελείωσε το κακό».

[Πηγή: Γρ. Λέτσιος, *Εφημερίδα των Συντακτών*, 05/03/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το παραπάνω απόσπασμα;
α. αφήγηση **β.** περιγραφή **γ.** εξήγηση **δ.** επιχειρηματολογία **ε.** οδηγίες
2. Γράψε χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου κειμενικού τύπου που εντοπίζεις στο απόσπασμα (χρόνος, «δράστες», σκοπός, λόγος, ύφος).
3. Ποιο είναι το κυρίαρχο ρηματικό πρόσωπο στο κείμενο και γιατί; Να καταγράψεις μερικούς ρηματικούς τύπους.
4. Γιατί πιστεύεις ότι το επάγγελμα του/της εκπαιδευτικού θεωρείται «λειτουργήμα»; Ποια άλλα επαγγέλματα γνωρίζεις που χαρακτηρίζονται ως «λειτουργήματα»;
5. **α.** Να συντάξεις ένα ηλεκτρονικό μήνυμα (email) είτε προς τον/την υπεύθυνο/-η εκπαιδευτικό μιας μαθητικής εφημερίδας που εκδίδει το σχολείο σου είτε προς έναν/μία συμμαθητή/-τριά σου, στο οποίο να αφηγηθείς σύντομα ένα προσωπικό σου βίωμα από τη σχολική ζωή που θα ήθελες να μοιραστείς.
β. Ομαδική εργασία: Διαβάστε στην τάξη τα μηνύματά σας και συζητήστε ποιες διαφορές σε ύφος, γλώσσα κ.λπ. έχουν τα δύο ηλεκτρονικά μηνύματα και γιατί.

A2. Τα «μυστικά συστατικά» των κειμένων

1. Συμπλήρωσε τον παρακάτω πίνακα με τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς των Κειμένων 1 και 2. Σημείωσε το είδος τους και τι δηλώνουν, ακολουθώντας το παράδειγμα:

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί	Είδος	Δηλώνει
τότε	επίρρημα	χρόνο
καμιά φορά	επιρρηματική φράση	

Επιρρηματικοί
Προσδιορισμοί
Άσκηση
Αντιστοίχισης

2. Στις παρακάτω προτάσεις υπογράμμισε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς και προσδιόρισε τη μορφή (μονολεκτικοί, περιφραστικοί), το είδος (επιρρημ. φράσεις, επιρρήματα, μετοχές κ.λπ.) και τη σημασία τους (τόπος, χρόνος κ.λπ.).
α. Ήρθε γρήγορα, για να μας βοηθήσει.
β. Πηγαίνοντας στο σχολείο, συνάντησα μια παλιά συμμαθήτριά μου.
γ. Οι μαθητές βγήκαν στο προαύλιο, φωνάζοντας δυνατά.
δ. Περπατούσαν πλάι πλάι, πιασμένες χέρι χέρι και αγνάντευαν τη θάλασσα.
ε. Πέρασε μπροστά από το σπίτι, γελώντας δυνατά.
στ. Τον χειμώνα ανάβουμε το τζάκι και καθόμαστε χαρούμενοι κοντά στη φωτιά.
3. Εντόπισε στις παρακάτω φράσεις πώς δηλώνονται οι διάφορες επιρρηματικές έννοιες:
α. Τα παιδιά βγήκαν έξω αρκετά νωρίς, για να πάνε στο φροντιστήριο.
β. Έτρεχαν συνεχώς πάνω κάτω.
γ. Περπατούσε σκυφτός, γιατί μάλλον ήταν πολύ λυπημένος.
δ. Στον πόλεμο τα παιδιά πέθαιναν της πείνας και έτρεμαν από το κρύο.
ε. Το ταλέντο του στη ζωγραφική τον οδήγησε σε επιτυχία στις εξετάσεις Καλών Τεχνών.
στ. Αν και το έκανε παρά τη θέλησή της, δέχτηκε να εργαστεί υπό όρους.
ζ. Ίσως έρθουν σήμερα τα παιδιά, οπότε θα μαγειρέψω, για να φάνε.
η. Δουλεύοντας πολλές ώρες, κερδίζει, βεβαιότατα, πολλά χρήματα.

Επιρρηματικοί
Προσδιορισμοί
Άσκηση
Απόδρασης

Σημασία	Επιρρηματικοί προσδιορισμοί	Είδος
τόπος	έξω στο φροντιστήριο	τοπικό επίρρημα εμπρόθετος προσδιορισμός
χρόνος		
τρόπος		
ποσό	αρκετά	ποσοτικό επίρρημα
αιτία		
σκοπός	για να πάνε	επιρρηματική πρόταση του σκοπού
αποτέλεσμα		
αναφορά		
προϋπόθεση		
εναντίωση		
βεβαίωση		
δισταγμός ή πιθανότητα		

A3. Λεξιλόγιο

Λεξιλογικές ασκήσεις

Γλωσσάρι
Εκπαίδευση

1. Εντόπισε τις ακόλουθες λέξεις στο Κείμενο 2 και αντικατάστησέ τες με **συνώνυμες**: *χαρούμενοι, κυλούσαν, χορεύει, κρότο, εκκενωθεί, γρήγορο, ηρέμηση, ψάχνω.*

2. Εντόπισε τις ακόλουθες λέξεις στο Κείμενο 2 και αντικατάστησέ τες με **αντώνυμες**: *τεράστια, επιτυχία, χαρούμενοι, τυχεροί, ευτύχημα, σταμάτησε, παγώσει, παρέδωσα, εγκλωβισμένο, σίγουρος.*

3. Βρες τέσσερις μεταφορικές φράσεις στο Κείμενο 2 και φτιάξε δικές σου προτάσεις.

α. _____

β. _____

γ. _____

δ. _____

4. Κατάγραψε κάποια **υπώνυμα** του υπερώνυμου όρου *σχολείο*.

A4. Σημειωτικοί τρόποι

Κείμενο 3

«Δημοτικό Εμπρόσνερου - Λήξη σχολικού έτους 1969»

Μαθητές και δάσκαλοι με σημαία σε τελετή σχολείου.

[Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ]

Αναζήτηση: [ΒΙΝΤΕΟ / ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΕΜΠΡΟΣΝΕΡΟΥ - ΛΗΞΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ 1969]. Στοιχεία για το σχολείο μπορείς να διαβάσεις και στην ιστοσελίδα του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ.

Πριν από την παρακολούθηση

Τι πιστεύεις ότι θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν οι εκδηλώσεις λήξης του σχολικού έτους το 1969; Έχεις κάποια προσωπική εμπειρία από αφηγήσεις των παππούδων σου;

Κατά την παρακολούθηση

Το βίντεο που θα παρακολουθήσεις με αρχειακό υλικό του Μουσείου Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης του ΕΚΕΔΙΣΥ παρουσιάζει τις καλοκαιρινές σχολικές εκδηλώσεις στο Δημοτικό Σχολείο Εμπρόσνερου στην Κρήτη, κατά τη λήξη του σχολικού έτους 1969.

- α. Να καταγράψεις τις εκδηλώσεις που λάμβαναν χώρα.
- β. Ποια πρόσωπα βλέπεις να συμμετέχουν;
- γ. Τι σου έκανε μεγαλύτερη εντύπωση σε αυτό το βίντεο και γιατί;
- δ. Ποιες διαφορές εντοπίζεις στις τελετές λήξης σχολικού έτους σήμερα σε σχέση με το παρελθόν;

B. Εμβαθύνοντας στα κείμενα

Κείμενο 4

«Ανεστραμμένη τάξη: Μάθημα στο σπίτι, ασκήσεις στην... τάξη»

Η μέθοδος της ανεστραμμένης τάξης εφαρμόζεται σε διάφορες χώρες από τους εκπαιδευτικούς και στηρίζεται στην προετοιμασία των μαθητών στο σπίτι τους, πριν από το μάθημα. Εκεί παρακολουθούν, αρχικά, διαδραστικά βίντεο σχετικά με τη θεωρία του μαθήματος, ενώ, στη συνέχεια, στην τάξη, την ώρα του μαθήματος, λύνουν προβλήματα, επεξεργάζονται δύσκολες έννοιες, εκτελούν βιωματικές δραστηριότητες και μαθαίνουν συνεργατικά. Κατά συνέπεια, υπάρχει εξοικονόμηση χρόνου στην τάξη, επειδή αυτός διατίθεται για παραγωγικότερη εργασία των μαθητών. Στο πλαίσιο, επομένως, της μεθόδου αυτής, η πρακτική της παράδοσης της νέας γνώσης στη σχολική τάξη και η υλοποίηση δραστηριοτήτων εμβάθυνσης στη διδακτέα ύλη από τον μαθητή στο σπίτι αντιστρέφονται.

Ο μαθητής, με λίγα λόγια, αντί να παρακολουθεί την παράδοση του μαθήματος στην τάξη και να αναλαμβάνει εργασία για το σπίτι, παρακολουθεί την παράδοση από το σπίτι του μέσω ψηφιακού υλικού, κυρίως μέσω βίντεο. Κατά τη διάρκεια του μαθήματος στην αίθουσα διδασκαλίας διεκπεραιώνει μαθησιακές δραστηριότητες διερευνητικού και εποικοδομητικού χαρακτήρα σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές του.

Ανεστραμμένη
Τάξη -
Infoγράφημα

Ένα από τα βασικά στάδια της «ανεστραμμένης τάξης» είναι, επίσης, ότι οι μαθητές πριν πάνε στο σχολείο λαμβάνουν μέσω μιας πλατφόρμας το εκπαιδευτικό υλικό για μελέτη. Μπορούν, δηλαδή, να το δουν όσες φορές θέλουν, να εστιάσουν στα σημεία που επιθυμούν και μετά να λύσουν τις απορίες τους στο σχολείο. Το πρωτοποριακό στοιχείο αυτής της διαδικασίας είναι ότι, με αυτόν τον τρόπο, δημιουργείται μια μοναδική αλληλεπίδραση των μαθητών με το εκπαιδευτικό υλικό, κάτι που δε συμβαίνει κατά την παράδοση διαλέξεων στην τάξη. Με τη χρήση, επομένως, των Νέων Μέσων στην εκπαιδευτική διαδικασία επιχειρείται η αναζήτηση και εξεύρεση καινοτόμων μεθόδων διδασκαλίας που να είναι κοντά στα ενδιαφέροντα και τα βιώματα των μαθητών.

[Πηγή: Ν. Τρίγκα, Εφημερίδα Έθνος, 24/06/2021 (διασκευασμένο απόσπασμα)]

Δραστηριότητες

1. Τι είναι το μοντέλο της «ανεστραμμένης τάξης» που αναφέρεται στο δημοσιογραφικό άρθρο; Να παρουσιάσεις τα βασικά χαρακτηριστικά του.
2. Όπως έμαθες, η συνοχή του κειμένου επιτυγχάνεται με διάφορους δείκτες σύζευξης. Να καταγράψεις στην πρώτη στήλη λέξεις ή φράσεις του Κειμένου 4 που αποτελούν δείκτες σύζευξης και στην άλλη στήλη να σημειώσεις τι δηλώνουν.

Δείκτες σύζευξης	Τι δηλώνουν
αρχικά	χρόνος

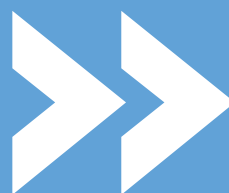
3. Τι παρατηρείς σχετικά με τη χρήση της δεικτικής αντωνυμίας **αυτός/-ή/-ό** και **εκείνος/-η/-ο**, όπως και του επιρρήματος **εκεί** και **εδώ** στις παρακάτω προτάσεις; Πώς συνδέονται με την έννοια της «εγγύτητας» ή της «απόστασης» που δηλώνει ο/η ομιλητής/-τρια για την επαφή ή τη σύνδεσή του/της με αυτό που αναφέρεται;
 - α. Θα είμαι **εκεί** στις 6 το απόγευμα.
 - β. **Αυτή** η πόρτα είναι κλειδωμένη.
 - γ. Η βιβλιοθήκη είναι **εδώ**, ακριβώς δίπλα στο σχολείο.
 - δ. **Εκείνη** η πλατεία είναι πολύ ήσυχη, μακριά από το κέντρο της πόλης.
4. Σχημάτισε δύο περιόδους στις οποίες το **εδώ** -ως στοιχείο τοπικής δείξης- να έχει διαφορετική σημασία ως προς την «εγγύτητα» που δηλώνει ο/η ομιλητής/-τρια.
5. Σχημάτισε δύο περιόδους στις οποίες το **τότε** -ως στοιχείο χρονικής δείξης- να αναφέρεται είτε στο παρελθόν ή στο μέλλον.
6. Εντόπισε σημεία **τοπικής** και **χρονικής δείξης** στο Κείμενο 1 και προσδιόρισε τον τρόπο εκφοράς τους.
7. Στο παρακάτω κείμενο υπογράμμισε τα στοιχεία **τοπικής** και **χρονικής δείξης** και προσδιόρισε τον τρόπο εκφοράς τους.

Γλωσσάρι -
Λέξεις από
θέματα των
Ενοτήτων

Η εκπαίδευση είναι το θεμέλιο για την ανάπτυξη κάθε κοινωνίας. Στη χώρα μας τα σχολεία ανοίγουν την 1η Σεπτεμβρίου και τότε τα μαθήματα ξεκινούν με ενθουσιασμό και νέες προσδοκίες. Από την πρώτη μέρα οι εκπαιδευτικοί καλωσορίζουν εκεί τους μαθητές και τους καθοδηγούν σχετικά με τις νέες γνώσεις που θα αποκτήσουν κατά τη διάρκεια της χρονιάς. Κάθε σχολική χρονιά οι μαθητές περνούν πολλές ώρες στο σχολείο. Εκεί μαθαίνουν και αναπτύσσουν τις δεξιότητές τους. Στα τέλη Ιουνίου, όμως, οι καλοκαιρινές διακοπές φέρνουν ανακούφιση στους μαθητές. Τότε, εκείνοι ξεκουράζονται και προετοιμάζονται για τη νέα σχολική χρονιά που θα αρχίσει σύντομα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Επικοινωνία

Η ανθρώπινη επικοινωνία είναι βασικός παράγοντας που καθορίζει τις σχέσεις του ατόμου τόσο με τον εαυτό του όσο και με το κοινωνικό περιβάλλον, συμβάλλοντας στη διαχείριση της καθημερινότητάς του. Επηρεάζεται από το βιοτικό επίπεδο και διαχρονικά αποδεικνύεται ότι αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εξέλιξη του ανθρώπου (κοινωνική, τεχνολογική, πολιτισμική) στον χώρο και στον χρόνο. Επειδή εξαρτάται από τα προσωπικά βιώματα και την καθημερινότητά του, η επικοινωνία μπορεί να είναι επίσημη, απλή, συναρπαστική και αναπόφευκτη. Χωρίς την επικοινωνία, η επιβίωση θα ήταν δυσχερής, ίσως και αδύνατη, διότι μέσω αυτής ο άνθρωπος μπορεί να μεταδώσει πληροφορίες και σκέψεις, να μοιραστεί γνώσεις και εμπειρίες.

Η επικοινωνία περιλαμβάνει τρία στοιχεία:

- τον **πομπό**
- τον **δέκτη/τη δέκτρια**
- το **μήνυμα**

Κεμενικοί
Τύποι -
Κεμενικά Είδη

- ▶ Ο **πομπός** είναι η πηγή που παράγει και μεταδίδει το μήνυμα.
- ▶ Ο **δέκτης/Η δέκτρια** είναι το άτομο που προσλαμβάνει το μήνυμα, διαμέσου των αισθητήριων οργάνων, το αποκωδικοποιεί και το αξιολογεί.
- ▶ Το **μήνυμα** είναι οι πληροφορίες, ειδοποιήσεις, σκέψεις, νοήματα, στάσεις, αιτήματα, ερωτήσεις, απαντήσεις, απορίες που επιθυμεί ο πομπός να μεταδώσει στον δέκτη ή τη δέκτρια.

Η επικοινωνία μπορεί να πραγματοποιηθεί με **λεκτικά** ή/και **μη λεκτικά** μηνύματα. Τα **λεκτικά** μηνύματα αποτελούν την ακουστική (στον προφορικό λόγο) ή οπτική (στον γραπτό λόγο) μεταφορά των ιδεών, εννοιών, σκέψεων και συναισθημάτων στον/στην ακροατή/-τρια. Το λεκτικό αυτό μήνυμα προσλαμβάνεται μέσω των αισθήσεων της δέκτριας ή του δέκτη και μετασχηματίζεται ανάλογα, βάσει των κοινών ή μη βιωμάτων, εμπειριών και παραστάσεων της δέκτριας ή του δέκτη.

Η επικοινωνία, όμως, δε σταματά, όταν ο πομπός σταματήσει να μιλά, διότι, ακόμη και όταν είναι σιωπηλός, συνεχίζει να επικοινωνεί με μη λεκτικά μηνύματα. Τα **μη λεκτικά** μηνύματα μπορούν να αποτελούν υποκατάστατα ή ενισχυτικά των λεκτικών μηνυμάτων. Αυτού του είδους η επικοινωνία είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς απελευθερώνει κρυμμένα συναισθήματα του ανθρώπου.

Το περιεχόμενο στην επικοινωνία

Η δημιουργία νοήματος στην επικοινωνία σχετίζεται άμεσα με το **περικείμενο**, δηλαδή με το επικοινωνιακό πλαίσιο στο οποίο συντελείται. Πρόκειται για κάθε στοιχείο (γλωσσικό ή εξωγλωσσικό) που σχετίζεται με την επικοινωνία.

Το περικείμενο περιλαμβάνει τον **τόπο** και τον **χρόνο** της επικοινωνίας, την **ταυτότητα**, τους **ρόλους** και τις **σχέσεις**, τις **προθέσεις** του ομιλητή ή της ομιλήτριας, τον **στόχο** και το **θέμα** της επικοινωνίας.

Κάθε φορά που παράγουμε ή ερμηνεύουμε ένα γλωσσικό μήνυμα, λαμβάνουμε υπόψη μας τις συνθήκες, μέσα στις οποίες το παράγουμε ή το ερμηνεύουμε. Για παράδειγμα, στις παρακάτω περιπτώσεις, μολοντί η πρόταση που χρησιμοποιείται είναι ακριβώς η ίδια, η ερμηνεία που αποδίδεται σε αυτήν κάθε φορά αλλάζει, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο παράγεται:

1ο παράδειγμα:

Στην κουζίνα, μια μητέρα βλέπει το παιδί της να κάθεται στο τραπέζι και να παίζει με ένα μαχαίρι, φέρνοντάς το κοντά στο πρόσωπό του. Του λέει: «**Μην το κάνεις αυτό, γιατί θα κοπείς**».

2ο παράδειγμα:

Μέσα στο αυτοκίνητο μιας σχολής οδηγών, την ώρα του μαθήματος, η μαθήτρια μόλις έχει περάσει ένα STOP, χωρίς να ελέγξει προσεκτικά μήπως έρχεται κάποιο άλλο όχημα. Ο δάσκαλος της λέει: «**Μην το κάνεις αυτό, γιατί θα κοπείς**».

Το γλωσσικό περικείμενο βοηθά, επίσης, στην αποσαφήνιση των **αμφίσημων λέξεων**:

Αυτή η γλώσσα είναι απίθανη!

Γλωσσικό περικείμενο 1: *Τη μαγείρεψα μόλις 10 λεπτά και είναι έτοιμη.*

Γλωσσικό περικείμενο 2: *Έχει ελεύθερη σειρά όρων και υπέροχη προφορά.*

Με βάση το περικείμενο επιλέγουμε το κειμενικό είδος, το επίπεδο ύφους ή/και τη διάλεκτο που θα χρησιμοποιήσουμε.

Κειμενικοί Τύποι

Αφήγηση

Αφήγηση είναι η προφορική ή η γραπτή παρουσίαση ενός γεγονότος ή μιας σειράς γεγονότων, πραγματικών ή φανταστικών. Παρουσιάζει ένα γεγονός και παρέχονται πληροφορίες για τον χρόνο, τον τόπο, την αιτία και τις συνθήκες του γεγονότος. Στοχεύει κυρίως στην πληροφόρηση, αλλά υπάρχουν περιπτώσεις που διεγείρει συναισθήματα, και στην περίπτωση αυτήν αποσκοπεί στην τέρψη και στην αισθητική απόλαυση. Η **έκταση** της **αφήγησης ποικίλλει** από μία φράση (π.χ. «*Πήγα, υπέγραψα και έφυγα*») μέχρι ένα πολυσέλιδο κείμενο (π.χ. η αφήγηση σε ένα μυθιστόρημα).

Η αφήγηση οργανώνεται με βάση τον χρόνο, αλλά και τα γεγονότα που παρουσιάζονται και σχετίζονται μεταξύ τους. Η δομή ενός κειμένου με αφήγηση είναι η ακόλουθη:

- ✓ Παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία της αφήγησης: τα πρόσωπα, ο χρόνος, ο χώρος, η αρχική κατάσταση.
- ✓ Αποτυπώνεται η εξέλιξη της αφήγησης, το πρόβλημα που εμφανίζεται, τα γεγονότα που ανατρέπουν την αρχική κατάσταση, καθώς και η δράση που υλοποιείται, για να επιλυθούν τα εμπόδια και να επιτευχθεί η λύση.
- ✓ Προβάλλεται το τέλος της ιστορίας (η λύση) και οι απόψεις του αφηγητή ή της αφηγήτριας για την έκβαση της αφήγησης, οι οποίες μπορεί και να ταυτίζονται μεταξύ τους (λύση και απόψεις του αφηγητή ή της αφηγήτριας). Συχνά, κυριαρχούν φράσεις ή λέξεις που αποτυπώνουν το συμπέρασμα, το επιμύθιο.

Επειδή η αφήγηση παρουσιάζει γεγονότα του παρελθόντος, κυριαρχούν οι παρελθοντικοί χρόνοι (κυρίως ο αόριστος) ή ο ιστορικός ενεστώτας, που δίνει ζωντάνια στα γεγονότα που παρουσιάζονται.

Στην αφήγηση χρησιμοποιούνται συνδετικές λέξεις ή φράσεις που δηλώνουν:

- **Χρονική** σειρά γεγονότων (π.χ. *ύστερα, μετά, στη συνέχεια* κ.λπ.)
- **Αιτιολογική** σχέση (π.χ. *επειδή, καθώς, αφού, ενώ, έτσι* κ.λπ.)

Στους **αφηγηματικούς κειμενικούς τύπους** περιλαμβάνεται η **ρεαλιστική** αφήγηση (αφήγηση πραγματικού γεγονότος), η **μυθοπλαστική** αφήγηση (αφήγηση φανταστικού γεγονότος), η

παραδειγματική/κατευθυντική αφήγηση (αφήγηση με σκοπό την πειθώ, για να συμβουλευόμαστε, να κατευθύνουμε, να πείσουμε κάποιον/-α), η **διαδικαστική** αφήγηση (αφήγηση μιας διαδικασίας). Στα αφηγηματικά κείμενα (ρεαλιστική/παραδειγματική αφήγηση) υπάρχει ο χρονικός άξονας, ενώ στα μυθοπλαστικά ο χωρικός άξονας. Η μυθοπλαστική αφήγηση συντίθεται με βάση την ακολουθία: προσανατολισμός – παρουσίαση των συμβάντων – αποτελέσματα. Στη μυθοπλαστική αφήγηση περιλαμβάνεται και η αξιολόγηση και το επιμύθιο. Στα αφηγηματικά κείμενα υπάρχει η ακόλουθη δομή: προσανατολισμός (τόπος, χρόνος, ήρωες/ηρωίδες, εξέλιξη γεγονότων) και η χρήση χρονικού άξονα στην παρουσίαση των γεγονότων.

Περιγραφή

Στην περιγραφή ο πομπός παρουσιάζει με παραστατικό και γλαφυρό τρόπο την αναπαράσταση χώρων, προσώπων, αντικειμένων και φαινομένων. Στόχο έχει να προκαλέσει την αισθητική απόλαυση, την τέρψη, τη συγκίνηση και να ενισχύσει την ευαισθησία του δέκτη.

Το αντικείμενο που περιγράφεται παρουσιάζεται στατικά μέσα στον χώρο, ενώ ο χρόνος φαίνεται και αυτός να έχει σταματήσει. Ακόμη και όταν περιγράφεται ένα κινούμενο αντικείμενο, δεν περιγράφεται η κίνησή του αλλά αποκλειστικά το αντικείμενο.

Η γλώσσα της περιγραφής διακρίνεται για τη σαφήνεια και την ακρίβειά της. Είναι έντονη η παρουσία επιθετικών προσδιορισμών, που αποδίδουν σταθερές ιδιότητες και ζωντανεύουν το αντικείμενο που περιγράφεται. Ο κυρίαρχος ρηματικός χρόνος είναι ο ενεστώτας αλλά και τα εξακολουθητικά ρήματα που δηλώνουν τη διαχρονικότητα και τη μονιμότητα του αντικειμένου που περιγράφει ο πομπός.

Η δομή ενός κειμένου, στο οποίο κυριαρχεί η περιγραφή, είναι η ακόλουθη:

- ✓ Αναφέρεται αρχικά το αντικείμενο που περιγράφεται.
- ✓ Ταξινομείται σε κάποια ευρύτερη κατηγορία γένους.
- ✓ Παρουσιάζονται οι ιδιότητες και οι λειτουργίες του με αξιοποίηση επιθέτων, ειδικού λεξιλογίου, επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

Στους **περιγραφικούς κειμενικούς τύπους** εντάσσονται η περιγραφή ενός τοπίου ή κτιρίου, η περιγραφή ενός αντικειμένου, ενός προσώπου ή άλλου έμψυχου όντος, ενός γεγονότος κ.λπ. Κι εδώ υπάρχουν διάφορες μορφές περιγραφής, όπως η **αφηγηματική περιγραφή**, η **κατευθυντική περιγραφή** κ.ά. Η περιγραφή δομείται με βάση την ακολουθία: περιγραφόμενο αντικείμενο ή πρόσωπο – κατηγορία ή γένος στο οποίο εντάσσεται – **γενικά** χαρακτηριστικά – **ειδικά** χαρακτηριστικά. Στα περιγραφικά κείμενα εντοπίζεται ο στόχος της περιγραφής και προβάλλονται οι μορφές εξειδίκευσης του ονόματος με χρήση επιθέτων περιγραφικών και ταξινομικών.

Οδηγίες

Ως κοινωνική διαδικασία οι οδηγίες είναι κάποιες ακολουθίες της λογικής που εξελίσσονται με συγκεκριμένη ιεραρχία και με τις οποίες καθοδηγούνται πράξεις ή συμπεριφορές. Διακρίνονται σε **διαδικαστικά κείμενα** (π.χ. οδηγίες χρήσης) και **μη διαδικαστικά κείμενα** (π.χ. συμβουλές για υποψήφιους/-ες, που μπορεί να ανήκουν και στην επιχειρηματολογία).

Η **γλώσσα** στα κείμενα οδηγιών έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Άμεσες ή έμμεσες προσφωνήσεις.

- Ρήματα που δηλώνουν δράση.
- Χρήση του ενεστώτα που δίνει διαχρονικότητα στις δράσεις.
- Χρήση προστακτικής ή προτρεπτικής υποτακτικής.
- Χρήση α' πληθυντικού προσώπου.
- Αξιοποίηση επιρρημάτων που διασαφηνίζουν τον τρόπο υλοποίησης της δράσης.
- Χρήση χρονικών, διαρθρωτικών λέξεων ή φράσεων που δηλώνουν προϋπόθεση.
- Φράσεις πιθανολόγησης (*μπορεί, ενδέχεται, ίσως*) και παρουσία ρητορικών ερωτημάτων.
- Παρουσία κοινών ουσιαστικών που ορίζουν τα μέσα, τα υλικά, τα συστατικά κ.λπ.

Στους **διαδικαστικούς κειμενικούς τύπους** εντάσσονται οι οδηγίες χρήσης συσκευής ή κατασκευής αντικειμένου, οι συνταγές, οι κανόνες, τα πρωτόκολλα και οι νόμοι. Στα κείμενα οδηγιών είναι ευδιάκριτη η σειρά των οδηγιών, η χρήση αναφορικής λειτουργίας γλώσσας, η χρήση δεοντικής τροπικότητας και το εξειδικευμένο λεξιλόγιο. Οι πληροφορίες οργανώνονται από τις γενικές στις ειδικές ή το αντίστροφο, από τις υποθετικές στις πραγματικές ή το αντίστροφο.

Εξήγηση

Η εξήγηση συναντάται κυρίως σε επιστημονικά κείμενα και σε πραγματείες. Η δομή της εξήγησης έχει την ακόλουθη μορφή:

- 1. Εισαγωγικό στάδιο:** Κατηγοριοποιείται και περιγράφεται το φαινόμενο, το γεγονός ή η έννοια.
- 2. Κυρίως επεξηγηματικό μέρος:** Παρουσιάζονται τα στάδια που οργανώνονται σε χρονική ή αιτιολογική σειρά (*πώς, γιατί*).
- 3. Τελευταίο στάδιο (προαιρετικό):** Παρουσιάζονται οι προσωπικές παρατηρήσεις, οι κρίσεις και οι ερμηνείες του πομπού.

Στις γλωσσικές επιλογές της εξήγησης κυριαρχούν:

- ✓ Τα *κοινά ουσιαστικά* (συνήθως *αφηρημένα*), καθώς η εξήγηση αναφέρεται σε διαδικασίες που αφορούν ευρύτερες κατηγορίες φαινομένων, γεγονότων ή εννοιών.
- ✓ Τα *ρήματα* που βρίσκονται συνήθως σε ενεστωτικό χρόνο και δηλώνουν δράση ή σκέψη.
- ✓ Οι *συνδετικές/διαρθρωτικές λέξεις* ή *φράσεις* που δηλώνουν χρονικές και αιτιολογικές σχέσεις.
- ✓ Οι φράσεις που εκφράζουν πιθανότητα (π.χ. *μπορεί, ενδέχεται, ίσως*). Χρησιμοποιούνται λέξεις που δηλώνουν το **πώς**, το **γιατί**, καθώς συχνά η εξήγηση χρησιμοποιείται στις οδηγίες, αλλά και παραδείγματα, όταν συναντάται και στην επιχειρηματολογία.

Στους **εξηγητικούς κειμενικούς τύπους** περιλαμβάνεται:

- α) η **ακολουθιακή εξήγηση**, η παρουσίαση, δηλαδή, μιας ακολουθίας συμβάντων που προσδιορίζουν ή οδηγούν σε ένα φαινόμενο.
- β) η **παραγοντική εξήγηση**, θεωρούμενη ως ανάλυση των αιτιών και των παραγόντων ενός φαινομένου και
- γ) η **συνεπαγωγική εξήγηση**, νοούμενη ως ανάλυση των συνεπειών ενός φαινομένου. Εάν είναι παραγοντική εξήγηση, ακολουθεί το δομικό σχήμα του τύπου αυτού (φαινόμενο – αίτια), αν είναι συνεπαγωγική εξήγηση, ακολουθεί το σχήμα φαινόμενο – αποτελέσματα και εάν είναι ακολουθιακή εξήγηση, παρουσιάζει την ακολουθία γεγονότων που οδηγούν σε συγκεκριμένο φαινόμενο. Στα εξηγητικά κείμενα παρουσιάζονται τα αίτια ή τα αποτελέσματα ενός φαινομένου.

Επιχειρήματα - Αντεπιχειρήματα

Στην καθημερινότητά μας υιοθετούμε τη διαλογική αντιπαράθεση, με σκοπό να αναδείξουμε τις θέσεις μας και να αντικρούσουμε (αφού τα επισημάνουμε) τα αντεπιχειρήματα των άλλων.

Επιχείρημα είναι ένα σύνολο ιδεών που συγκροτείται από μία ή περισσότερες βάσιμες υποθέσεις/προκείμενες, οι οποίες με τεκμηριωμένο και σαφή τρόπο οδηγούν σε μια διατύπωση.

Δεν είναι, όμως, πάντα αποδεκτά όλα τα επιχειρήματα και γι' αυτό υπάρχουν και αυτά που αμφισβητούν κάποιο προηγούμενο, τα **αντεπιχειρήματα**. Αυτά είτε αντικρούουν το επιχείρημα που παρουσιάστηκε και αμφισβητούν την εγκυρότητα και την ορθότητά του είτε υποσκάπτουν ορισμένες πτυχές του συλλογισμού (υποθέσεις/προκείμενες). Κάθε επιχείρημα μπορεί να λειτουργήσει ως η βάση για μια νέα προκείμενη και κατ' επέκταση να δομήσει ένα νέο επιχείρημα. Γι' αυτόν τον λόγο, πρέπει και η δέκτρια ή ο δέκτης του μηνύματος να επισημάνει τα επιχειρήματα και τα αντεπιχειρήματα όλων των πλευρών.

Η επισήμανση των επιχειρημάτων και των αντεπιχειρημάτων γίνεται και στην περίπτωση που ο πομπός παρουσιάζει εκτός από τη θέση του και τις θέσεις και τα αντεπιχειρήματα των αντίθετων σε αυτόν συνομιλητών/-τριών. Αφήνει δηλαδή τον/την αναγνώστη/-στρια να βγάλει τα δικά του/της συμπεράσματα, όταν ακούσει τα επιχειρήματα και των δύο πλευρών.

Ο πομπός οφείλει να προβλέψει πιθανά αντεπιχειρήματα κατά της θέσης του και ανάλογα να τα απορρίψει άμεσα ή έμμεσα. Ο πομπός προσπαθεί να πείσει τον δέκτη ή τη δέκτρια να υιοθετήσει τη σκέψη και την άποψή του και κάποιες φορές να τον/την κάνει να αλλάξει την επιλογή του/της. Τα επιχειρηματολογικά κείμενα περιγράφουν αφηρημένες έννοιες, καταστάσεις, δεδομένα, ιδιότητες, μορφές, αιτίες, αποτελέσματα. Το επιχείρημα ως τρόπος πειθούς συναντάται σε κάθε κειμενικό είδος και δεν εξαντλείται μόνο με λογικά επιχειρήματα ή τεκμήρια. Είναι δυνατόν ένα σύνθημα, μια εικόνα, μια διαφήμιση και άλλα μέσα να υποστηρίζουν και να ενισχύουν τα επιχειρήματα της δέκτριας ή του δέκτη.

Στους **επιχειρηματολογικούς κειμενικούς τύπους** εκτίθενται επιχειρήματα για την υποστήριξη μιας συγκεκριμένης θέσης, μιας ανάλυσης/συζήτησης, μιας θέσης που έχει τη μορφή παρουσίασης υποστηρικτικών επιχειρημάτων και αποσκοπούν στην ανασκευή των αντίθετων απόψεων. Εάν είναι επιχειρηματολογικό κείμενο (**έκθεση**), πρέπει να ακολουθεί το πιο κάτω δομικό σχήμα: θέση συγγραφέα – επιχειρήματα – συμπέρασμα. Εάν είναι επιχειρηματολογικό κείμενο (**ανάλυση/συζήτηση**), πρέπει να περιλαμβάνει και την ανασκευή της επιχειρηματολογίας όσων υποστηρίζουν αντίθετες ιδέες ή απόψεις. Στα επιχειρηματολογικά κείμενα οργανώνονται τα επιχειρήματα και τα πληροφοριακά δεδομένα με διάταξη αύξουσας ή φθίνουσας σπουδαιότητας. Τα επιχειρηματολογικά κείμενα εστιάζουν στον εντοπισμό του ισχυρισμού, των πληροφοριακών δεδομένων (προκείμενων) και των μαρτυριών.

Κειμενικά σχήματα

Κειμενικά σχήματα είναι οι οργανωτικές δομές των κειμένων που επαναλαμβάνονται σε διαφορετικά κείμενα. Τα κειμενικά σχήματα είναι βασικός άξονας κατανόησης, ανάλυσης και ερμηνείας του κειμένου και αντιστοιχούν στις ρητορικές τεχνικές με τις οποίες δηλώνονται οι νοηματικές σχέσεις μεταξύ των εννοιών ενός κειμένου και οι λειτουργίες τους (π.χ. σύνοψη, συμπέρασμα). Στην ουσία, είναι οργανωτικά σχήματα, όπως τα *γενικό-ειδικό, ισχυρισμός-ανασκευή, υποθετικό-πραγματικό, αντιπαραβολή εννοιών ή στοιχείων, αίτιο-αποτέλεσμα, πρόβλημα-επίλυση-αξιολόγηση*, τα οποία συναντώνται σε όλα τα κειμενικά είδη, διασφαλίζουν τη συνοχή και τη συνεκτικότητα ενός κειμένου και περιλαμβάνουν κειμενικούς τύπους (όπως η περιγραφή αντικειμένου, η αφήγηση ενός γεγονότος κ.λπ.). Συχνά ταυτίζονται με τα λεξικογραμματικά στοιχεία (π.χ. χρήση της παθητικής έναντι της ενεργητικής σύνταξης για την ενίσχυση

ση της αποδεικτικής ισχύος ενός επιχειρήματος ή για την αποσιώπηση της οπτικής του ομιλητή/της ομιλήτριας ή του/της συγγραφέα), καθώς και τα δύο αποτελούν επιλογές του πομπού/δημιουργού ενός κειμένου με συγκεκριμένο επικοινωνιακό στόχο.

Ενδεικτικά, με κειμενικά σχήματα ο πομπός του μηνύματος μπορεί να:

- ✓ περιγράφει εξωτερικά τόπο, αντικείμενο ή πρόσωπο,
- ✓ δίνει οδηγίες σε σχέση με μια διαδικασία,
- ✓ ορίζει μια έννοια,
- ✓ κατηγοριοποιεί ή ταξινομεί (διαίρεση),
- ✓ διευκρινίζει, αναδιατυπώνει, παραφράζει,
- ✓ προτείνει λύσεις ή συμβουλεύει,
- ✓ αιτιολογεί τη θέση του,
- ✓ παραθέτει αποτελέσματα (σχήμα αιτίου-αποτελέσματος),
- ✓ δηλώνει προσθήκη, εισάγει μια νέα ιδέα ή θέση, επιχειρεί μια επιμέρους επισήμανση,
- ✓ συμπεραίνει,
- ✓ παραθέτει αριθμητικά ή στατιστικά δεδομένα,
- ✓ παραπέμπει σε δεδομένα άλλων κειμένων ή σχετική βιβλιογραφία,
- ✓ εκφράζει μια αξιολογική κρίση,
- ✓ επικαλείται ηθικά ή λογικά αξιώματα (αυταπόδεικτες αλήθειες),
- ✓ δηλώνει τη συμφωνία-επιδοκιμασία ή τη διαφωνία-αποδοκιμασία του κ.λπ.

Με τον όρο κειμενικά σχήματα αποδίδονται έτσι οι επιλογές του ομιλητή/της ομιλήτριας ή του/της συγγραφέα στο επίπεδο της οργάνωσης του κειμένου, όπως πραγματοποιούνται με διαφορετικούς συνδυασμούς και σε διαφορετικές αναλογίες σε όλα τα κειμενικά είδη. Στον όρο αυτόν συνενώνονται οι ρητορικές τεχνικές, τα συστατικά της επιχειρηματολογίας, οι κειμενικοί τύποι, οι τρόποι ανάπτυξης μιας παραγράφου, οι νοηματικές σχέσεις κ.λπ.

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται ενδεικτικά ο τρόπος με τον οποίο μπορούν να συνδέονται τα λεξικογραμματικά στοιχεία με τα κειμενικά σχήματα και με το περιεχόμενο:

ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΡΙΚΕΙΜΕΝΟΥ
Ο ομιλητής/η ομιλήτρια ή ο/η συγγραφέας:		
Τι επιλέγει;	Τι κάνει;	Σε τι στοχεύει;
- χρονικούς προσδιορισμούς, χρονικές προτάσεις, - χρονικές μετοχές, - γραμματικός χρόνος του ρήματος	- κάνει ιστορική αναδρομή, παρουσιάζει ένα φαινόμενο/στοιχείο στη διαχρονία του	- να ενημερώσει, - να διδάξει (π.χ. σε μια επιστημονική αναφορά, σε ένα σχολικό εγχειρίδιο)
- περιγραφικά επίθετα	- περιγράφει ένα άτομο (προσωπικότητα)	- να αυτοπροβληθεί, - να επιτεθεί στο ήθος του αντιπάλου (π.χ. σε ένα νομικό κείμενο)
- ρηματικούς τύπους, όπως: <i>σημαίνει, εννοούμε ως... ορίζεται το...</i>	- ορίζει	- να ενημερώσει (π.χ. σε ένα άρθρο), - να πείσει με επιχειρήματα
- λέξεις/φράσεις, όπως: <i>αρκεί να, υπό προϋποθέσεις</i>	- θέτει προϋποθέσεις ή περιορισμούς	- να προλάβει τον αντίλογο, - να διατυπώσει ενστάσεις στο πλαίσιο ενός επιχειρήματος

Γλωσσικοί και Σημειωτικοί πόροι

1. Σώματα κειμένων

Η εμφάνιση και η ευρεία χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών κατά τις τελευταίες δεκαετίες του προηγούμενου αιώνα έχει επιτρέψει να ανακαλύψουμε μια επιπλέον πτυχή της γλώσσας, την ποσοτική της διάσταση, το γεγονός δηλαδή ότι η οργάνωση της γλώσσας προκύπτει σε σημαντικό βαθμό από τη συσσώρευση ιδιοτήτων και χαρακτηριστικών που επαναλαμβάνονται με σημαντική συχνότητα.

Τα σώματα κειμένων μπορούν να χρησιμοποιηθούν, για να αναζητηθεί αυθεντικό υλικό για τη διδασκαλία ενός λεξικογραμματικού στοιχείου ή για να ελεγχθεί έτοιμο διδακτικό υλικό.

Μπορούν, επίσης, να εισαγάγουν τους/τις μαθητές/-τριες στην αναζήτηση στοιχείων από σώματα κειμένων, για να ελέγξουν τη γλωσσική τους διαίσθηση, για να πληροφορηθούν για μια χρήση ή για να μάθουν περισσότερα για μια γλωσσική ποικιλία. Στην περίπτωση αυτή, υιοθετείται μια ανακαλυπτική διαδικασία, στην οποία οι μαθητές/-τριες αναλαμβάνουν την κύρια πρωτοβουλία για την αναζήτηση και την ανάλυση των γλωσσικών δεδομένων.

Τα σώματα κειμένων μπορούν να αξιοποιηθούν σε όλα τα επίπεδα ανάλυσης της γλώσσας (λεξιλόγιο, μορφολογία, σύνταξη κ.ά.).

2. Παγκόσμιος Ιστός/Διαδίκτυο

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την κυριαρχία του παγκόσμιου ιστού, οι γλωσσικοί πόροι είναι αυτοί που συνδέονται με τη γλώσσα, αποκτούν άλλη δυναμική και μπορούν να αξιοποιηθούν στην επεξεργασία της. Ο Παγκόσμιος Ιστός είναι μια τεράστια συλλογή από ψηφιακά έγγραφα (τις ιστοσελίδες), που βρίσκονται αποθηκευμένα σε υπολογιστές του Διαδικτύου. Οι περισσότερες πληροφορίες στο διαδίκτυο είναι δωρεάν. Οι ιστοσελίδες στον παγκόσμιο ιστό είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους και μπορεί να πλοηγηθεί ο/η χρήστης/-στρια εύκολα ανάμεσά τους.

Οι γλωσσικοί πόροι μπορεί να είναι:

1. πόροι με **πρωτογενές** περιεχόμενο (λόγος σε ψηφιακή ή ψηφιοποιημένη μορφή, βιβλία, κείμενα, διάφορες σημειώσεις, σημειώσεις από τα μαθήματα, κείμενα που προέρχονται από το διαδίκτυο, εφημερίδες, συνεντεύξεις, εκπομπές, βιντεοσκοπημένο υλικό, περιγραφές μαθημάτων κ.λπ.) και
2. **επεξεργασμένοι** πόροι (υποσημειώσεις που έχουν δημιουργηθεί αυτόματα ή από τον χρήστη/τη χρήστρια, μεταγραφές ηχογραφημένων ή βιντεοσκοπημένων αρχείων, ηλεκτρονικά εγχειρίδια κ.λπ.), πόροιοργανωμένης μορφής της γνώσης (μονόγλωσσα ή πολύγλωσσα λεξικά, γλωσσάρια, λίστες λέξεων, θησαυροί κ.λπ.) ή διάφορες εφαρμογές και εργαλεία γλωσσικής τεχνολογίας.

Ο Παγκόσμιος Ιστός είναι ιδανικός για την άντληση αυθεντικού υλικού, όπως κειμένων, εικόνων, ήχων, video clips, παρουσιάσεων εικονικής πραγματικότητας. Εκτός από την αναζήτηση πληροφοριών, το διαδίκτυο παρέχει τη δυνατότητα να προβληθούν δραστηριότητες και μηνύματα των μαθητών/-τριών μέσα από σχολικές ιστοσελίδες.

3. Συστήματα επεξεργασίας της γλώσσας

Από τα πιο σύγχρονα και αξιόλογα συστήματα επεξεργασίας της γλώσσας είναι τα Εργαλεία Γλωσσικού Ελέγχου. Επιτρέπουν στους χρήστες και τις χρήστριες (δακτυλογράφους, στοιχειοθέτες/-τριες, συγγραφείς, μεταφραστές/-στριες, επιμελητές/-τριες κ.λπ.) να διεξαγάγουν αυτόματα μια σειρά ενεργειών επεξεργασίας κειμένου, όπως συλλαβισμό, διόρθωση ορθογραφικών λαθών, διόρθωση γραμματικών και υφολογικών λαθών, εξαγωγή περιλήψεων, μετάφραση από μια φυσική γλώσσα σε μια άλλη κ.λπ.

Εργαλεία γλωσσικού ελέγχου [[neurolingo](#)] για την επεξεργασία νεοελληνικών κειμένων είναι τα εξής:

- 1. Συλλαβιστής:** Υποδεικνύει τα σημεία συλλαβισμού μιας λέξης, ώστε να μπορεί το σύστημα στοιχειοθεσίας να συλλαβίσει αυτόματα αυτήν τη λέξη, όταν τείνει να υπερβεί το εκτυπώσιμο περιθώριο. Οι κανόνες χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: σε αυτούς που υλοποιήθηκαν με ανθρώπινη επιμέλεια σε αντιστοιχία με τους κανόνες συλλαβισμού της Νέας Ελληνικής και σε εκείνους που παρήχθησαν αυτόματα με βάση την πληροφορία συλλαβισμού που υπήρχε σε ένα Ηλεκτρονικό Υπολογιστικό Λεξικό. Το σύνολο των κανόνων της δεύτερης κατηγορίας εκφράζει την «εκπαίδευση» που έχει υποστεί ο Συλλαβιστής, για να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει με ορθότητα 24 συνδυασμούς φωνηέντων, οι οποίοι άλλοτε χωρίζονται κατά τον συλλαβισμό και άλλοτε όχι (φαινόμενο συνίζησης).
- 2. Ορθογράφος:** Εντοπίζει λέξεις με ορθογραφικά λάθη και προτείνει στον/στη χρήστη/-στρια εναλλακτικές, ορθογραφικά σωστές λέξεις. Συμβουλευεται περισσότερα του ενός λεξικά, γενικού και ειδικού λεξιλογίου, καθώς και ξενόγλωσσα. Το κυρίως λεξικό προέρχεται από το Μορφολογικό Λεξικό (~1.200.000 λεκτικοί τύποι), το οποίο εμπλουτίζεται διαρκώς, παράλληλα με τον εμπλουτισμό του σώματος δημοσιογραφικών και λογοτεχνικών κειμένων, καθώς επίσης και με τη βοήθεια αναφορών από τους χρήστες του Ορθογράφου.
- 3. Θησαυρός:** Προτείνει συνώνυμα και αντίθετα για περισσότερες από 22.000 λέξεις (ανεξάρτητα από την κλιτική μορφή των λέξεων αυτών). Είναι ένα ειδικού τύπου λεξικό, το οποίο επιχειρεί να αποδώσει τη σημασία λέξεων ή εκφράσεων της νέας ελληνικής μέσω συνωνύμων, αντωνύμων και παραδειγμάτων χρήσης. Οι λημματικοί τύποι, οι σημασίες τους και τα συνώνυμα/αντίθετα (ανά σημασία) συνοδεύονται από υφολογικές και πραγματολογικές πληροφορίες. Ο Περιηγητής του Θησαυρού επιτρέπει την αναζήτηση λημμάτων και την πλοήγηση στην ηλεκτρονική έκδοση του Θησαυρού. Το λήμμα κάθε λέξης είναι προσπελάσιμο μέσω οποιουδήποτε κλιτικού της τύπου, ακόμα και αν αυτός εισάγεται ανορθόγραφα.
- 4. Ληματοποιητής:** Είναι το γλωσσικό εργαλείο που δέχεται ως είσοδο έναν οποιοδήποτε λεκτικό τύπο και επιστρέφει τον λημματικό τύπο στον οποίο αντιστοιχεί, π.χ. για τον τύπο *κατέστη* επιστρέφει τον λημματικό τύπο *καθιστώ*. Στην περίπτωση που ο τύπος που έχει δοθεί για αναζήτηση αντιστοιχεί σε περισσότερους του ενός λημματικούς τύπους, ο Ληματοποιητής τους επιστρέφει όλους, π.χ. για τον τύπο *απαντήσεις* επιστρέφει *απαντώ* και *απάντηση*. Η λειτουργία του Ληματοποιητή της Neurolingo βασίζεται σε ευρετήριο που περιέχει όλους τους λεκτικούς τύπους όλων των λημμάτων του Μορφολογικού Λεξικού.
- 5. Γραμματικός Διορθωτής:** Ο Γραμματικός Διορθωτής είναι ένα ηλεκτρονικό εργαλείο σχολιασμού των σημείων του κειμένου στα οποία ενδέχεται:

- α.** να υπάρχει απόκλιση από κανόνα του τελικού -ν, π.χ. στη χρήση του τελικού -ν στον γραπτό λόγο ή στον τονισμό (*ο δάσκαλος μας αντί του ορθού ο δάσκαλός μας*)
- β.** να χρησιμοποιείται λανθασμένη γραμματική μορφή λέξης, π.χ. ο τύπος του επιθέτου να μη συμφωνεί με το ουσιαστικό που προσδιορίζει (π.χ. *το αγχώδη άτομο αντί το αγχώδες*)
- γ.** να εμφανίζεται λανθασμένη χρήση μιας λέξης λόγω σύγχυσης με άλλη (π.χ. *πραγματεύομαι – διαπραγματεύομαι*)
- δ.** να υπάρχει λανθασμένη χρήση λέξης στο εσωτερικό μιας φράσης (π.χ. *απορώ και εξανίσταμαι αντί του ορθού εξίσταμαι*)
- ε.** να αποκλίνει από μια συντακτική δομή (π.χ. *αποποιήθηκε της περιουσίας αντί την περιουσία*)
- στ.** να μην ταιριάζει ένας γλωσσικός τύπος με το ύφος του κειμένου (π.χ. *θεωρούσανε σε επίσημο ύφος αντί για θεωρούσαν*)

4. Εικόνα

Σε ένα πολυτροπικό κείμενο υπάρχει συνδυασμός εικόνας και λόγου. Προκειμένου να επιτευχθεί ο σχολιασμός της εικόνας και να παρουσιαστεί το μήνυμα του/της συγγραφέα, μπορούμε να ακολουθήσουμε ενδεικτικά τα παρακάτω βήματα:

Βήμα 1ο: Περιγραφικό στάδιο στο οποίο εντοπίζουμε τους οπτικούς δείκτες της εικόνας/του σκίτσου/της γελοιογραφίας και παρουσιάζουμε τον συμβολισμό τους. Με προσοχή παρατηρούμε τις λεπτομέρειες της εικόνας, τα πρόσωπα, τα αντικείμενα, τα σχήματα, τα χρώματα, το μέγεθος, το ύφος, την έκφραση του προσώπου, τους μορφασμούς, την αμφίεση, προσπαθώντας να ανακαλύψουμε τις πληροφορίες της εικόνας και να διαβάσουμε το μήνυμά της.

Βήμα 2ο: Παρουσίαση της γενικής ιδέας, του θεματικού κέντρου με βάση τα δεδομένα που παρουσιάζονται.

Βήμα 3ο: Προβολή του στόχου, της πρόθεσης του πομπού (να παροτρύνει, να καταγγείλει, να σατιρίσει, να καυτηριάσει, να επιβραβεύσει, να ευαισθητοποιήσει, να αποτρέψει, να αναδείξει κ.ά.).

Βήμα 4ο: Αποκαλύπτουμε τον απώτερο στόχο, τη βαθύτερη επιδίωξη του/της δημιουργού/πομπού.

Για τη μελέτη και κατανόηση των κειμένων, δεν εστιάζουμε μόνο στα γλωσσικά στοιχεία αλλά και στα μη γλωσσικά. Στο κείμενο που υπάρχει εικόνα ένα μεγάλο μέρος του γραπτού και προφορικού λόγου έχει αντικατασταθεί από εικόνα, για να δώσει τη δυνατότητα μετάδοσης μεγάλου αριθμού «εύκολων» μηνυμάτων με χαμηλό «πληροφοριακό φορτίο».

Κειμενικά είδη, όπως οι γελοιογραφίες, είναι υβρίδια λόγου και εικόνας. Στη γελοιογραφία η εικόνα μπορεί να είναι σκίτσο ή φωτομοντάζ και ο λόγος να είναι τίτλος, μονόλογος ή διάλογος. Όταν απουσιάζει ο λόγος, το μήνυμα του κειμένου απαιτεί τη γνώση του κόσμου, των περιστάσεων και των υπονοουμένων μεταφορών.

5. Σχήμα

Τα σχήματα είναι τα δομικά στοιχεία για όλα όσα βλέπουμε. Οι περισσότεροι καλλιτέχνες μαθαίνουν πρώτα πώς να σχεδιάζουν μέσα από την κατασκευή ή να διασπούν εικόνες σε βασική γεωμετρία. Τα σχήματα είναι κάτι περισσότερο από πρακτικά εργαλεία κι αυτό γιατί οι έννοιές τους είναι αυτές που επιτρέπουν στους/στις σχεδιαστές/-στριες να επικοινωνούν οπτικά. Έτσι, επιτρέπουν στον/στην σχεδιαστή/-στρια να μεταφέρει πολύ ουσιαστικά και σημαντικά μηνύματα με μη λεκτικό τρόπο. Υπάρχουν διάφοροι τύποι σχημάτων και, κατά συνέπεια, μηνυμάτων.

Απλά σχήματα είναι αυτά που διαμορφώνονται από βασικές γεωμετρικές μορφές (τρίγωνο, κύκλος, τετράγωνο) ή από τις αντίστοιχες τρισδιάστατες (κύβος, κύλινδρος, κώνος, σφαίρα). Ο συμβολισμός τους είναι καθοριστικός στην πρόσληψη του μηνύματος ενός κειμένου. Τα τετράγωνα συνεπάγονται τόσο αξιοπιστία όσο και αυστηρότητα. Οι κύκλοι υποδηλώνουν ότι είναι πάντα σε κίνηση και είναι δύσκολο να εντοπιστούν. Το γεγονός ότι δεν έχουν αρχή ή τέλος τούς κάνει να συνδέονται με υψηλές έννοιες, όπως η αιωνιότητα. Το τρίγωνο κυρίως συνδέεται με τον κίνδυνο.

Σύνθετα είναι αυτά που είναι μεγαλύτερα και πιο πολύπλοκα σχήματα και έχουν στη σύνθεσή τους από λίγα, έως αρκετά απλά σχήματα.

Οργανικά είναι τα σχήματα που εμφανίζονται τακτικά στη φύση (το άκρο ενός δέντρου, μια πλαγιά). Αποτελούνται από πιο χαλαρές γραμμές και είναι λιγότερο συμμετρικά από τα απλά σχήματα. Καθώς συνήθως δεν είναι συμμετρικά, δίνουν έναν πιο ελεύθερο τόνο σε ό,τι αποτυπώνουν και δημιουργούν την εντύπωση ότι μπορούν εύκολα να ανατραπούν.

Τα **αφηρημένα** σχήματα, ενώ συχνά είναι γεωμετρικά και σύνθετα, τείνουν να λειτουργούν ως συμβολική αναφορά. Βασίζονται, συνήθως, σε συμβολισμούς ή αναφορές που αφορούν εξωτερικές γνώσεις, ενώ η σημασία τους μπορεί να ποικίλει σημαντικά ανάλογα με την ψυχολογία του δέκτη/της δέκτριας ή τις εμπειρίες που έχει ο αναγνώστης ή η αναγνώστριά τους.

6. Γράφημα

Το γράφημα –ως σημειωτικός πόρος– είναι μια οπτική αναπαράσταση δεδομένων που δείχνει πληροφορίες σε μορφή εικόνας, χρησιμοποιώντας συνήθως μπάρες, γραμμές και κομμάτια πίτας, ράβδους, δακτυλίου, για να συγκρίνει και να παρουσιάσει δεδομένα. Τα γραφήματα, συνήθως, χρησιμοποιούνται, για να εμφανίσουν και να συγκρίνουν πληροφορίες σε σχέση με τη συνολική αξία ή την ποσοστιαία αύξηση ή μείωση των δεδομένων. Τα γραφήματα είναι εύληπτα και λειτουργούν υποστηρικτικά στο κείμενο, για να τεκμηριώσουν και να επιβεβαιώσουν τα στοιχεία του.

Είναι μια αντικειμενική και αξιόπιστη πηγή και με τον κατάλληλο χρωματισμό δίνει μια απλοποιημένη και δομημένη οπτική παρουσίαση εννοιών, ιδεών, κατασκευών, σχέσεων, στατιστικών δεδομένων, ανατομίας κ.λπ. Τα γραφήματα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο, όταν είναι απαραίτητα, για να αποφευχθεί η υπερφόρτωση του κοινού με πολλές πληροφορίες. Τα διαγράμματα είναι χρήσιμα, γιατί μπορούμε να διακρίνουμε στοιχεία που δε φαίνονται με την πρώτη ματιά και για να μελετάμε καταστάσεις εκεί που δεν μπορούμε να καταλάβουμε τι συμβαίνει. Παράλληλα, είναι αυτά που προσελκύουν τον/την αναγνώστη/-στρια και τον/την ωθούν να μελετήσει το κείμενο και να διατηρήσει το ενδιαφέρον της ανάγνωσης αμείωτο.

7. Πίνακες

Οι πίνακες είναι συλλογές δεδομένων ή στατιστικών στοιχείων που είναι τοποθετημένα με εύληπτο τρόπο, ώστε ο/η αναγνώστης/-στρια να συγκρίνει και να λάβει την πληροφορία. Κάθε πίνακας πρέπει να έχει τα παρακάτω στοιχεία:

- τον τίτλο, που γράφεται, συνήθως, στο επάνω μέρος του πίνακα και δηλώνει το περιεχόμενο του,
- την κεφαλίδα σε κάθε στήλη που περιγράφει συνοπτικά τα στοιχεία των μετρήσεων,
- το κύριο σώμα (κορμό), που περιέχει τα στατιστικά δεδομένα,
- την πηγή, που γράφεται στο κάτω μέρος του πίνακα και δείχνει την προέλευση των στατιστικών στοιχείων, ώστε ο/η αναγνώστης/-στρια να μπορεί να ανατρέξει σ' αυτήν και να επαληθεύσει τα δεδομένα ή να λάβει περισσότερα στοιχεία. Η πηγή είναι το στοιχείο που τεκμηριώνει την αξιοπιστία του πίνακα.

Οι πίνακες διακρίνονται σε:

α) γενικούς πίνακες, οι οποίοι περιέχουν όλες τις πληροφορίες που προκύπτουν από μια έρευνα (συνήθως με αναλυτικά και λεπτομερή στοιχεία)

β) ειδικούς πίνακες, οι οποίοι είναι συνοπτικοί και σαφείς. Τα στοιχεία τους συνήθως έχουν ληφθεί από τους γενικούς πίνακες.

Και ο πίνακας ως σημειωτικός πόρος λειτουργεί και αυτόνομα αλλά και υποστηρικτικά του λόγου. Ο/Η αναγνώστης/-στρια πρέπει στη σύγχρονη εποχή να είναι ικανός/-ή να αντιληφθεί τις νέες μορφές που ενδέχεται να έχουν οι σημειωτικοί τρόποι των κειμένων και των πληροφοριών που αυτοί εκπέμπουν, με σκοπό να μπορεί να επεξεργάζεται αποτελεσματικά και κριτικά τις συγκεκριμένες πληροφορίες.

Κλιτικά παραδείγματα

1. ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ								
	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική
ΑΡΘΡΑ								
Αρσενικό	ο	του	τον	-	οι	των	τους	-
Θηλυκό	η	της	τη(ν)	-	οι	των	τις	-
Ουδέτερο	το	του	το	-	τα	των	τα	-
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ								
Αρσενικά								
αρσ. σε -ας ισοσύλλ.	ο κανόνας	του κανόνα	τον κανόνα	κανόνα	οι κανόνες	των κανόνων	τους κανόνες	κανόνες
	ο μήνας	του μήνα	τον μήνα	μήνα	οι μήνες	των μηνών	τους μήνες	μήνες
	ο κήρυκας	του κήρυκα	τον κήρυκα	κήρυκα	οι κήρυκες	των κηρύκων	τους κήρυκες	κήρυκες
αρσ. σε -άς ανισοσύλλ.	ο αμαξάς	του αμαξά	τον αμαξά	αμαξά	οι αμαξάδες	των αμαξάδων	τους αμαξάδες	αμαξάδες
αρσ. σε -ης ισοσύλλ.	ο πολίτης	του πολίτη	τον πολίτη	πολίτη	οι πολίτες	των πολιτών	τους πολίτες	πολίτες
αρσ. σε -ής ισοσύλλ.	ο μαθητής	του μαθητή	τον μαθητή	μαθητή	οι μαθητές	των μαθητών	τους μαθητές	μαθητές
αρσ. σε -τής με διπλό πληθ.	ο βουτηχτής	του βουτηχτή	τον βουτηχτή	βουτηχτή	οι βουτηχτές βουτηχτάδες	των βουτηχτών βουτηχτάδων	τους βουτηχτές βουτηχτάδες	βουτηχτές βουτηχτάδες
αρσ. σε -ής ανισοσύλλ.	ο βιολιτζής	του βιολιτζή	τον βιολιτζή	βιολιτζή	οι βιολιτζήδες	των βιολιτζήδων	τους βιολιτζήδες	βιολιτζήδες
αρσ. σε -ης ανισοσύλλ.	ο τσοπάνης	του τσοπάνη	τον τσοπάνη	τσοπάνη	οι τσοπάνηδες	των τσοπάνηδων	τους τσοπάνηδες	τσοπάνηδες
	ο φούρναρης	του φούρναρη	τον φούρναρη	φούρναρη	οι φουρνάρηδες	των φουρνάρηδων	τους φουρνάρηδες	φουρνάρηδες
αρσ. σε -ές ανισοσύλλ.	ο λεκές	του λεκέ	τον λεκέ	λεκέ	οι λεκέδες	των λεκέδων	τους λεκέδες	λεκέδες
αρσ. σε -ούς ανισοσύλλ.	ο παπούς	του παπού	τον παπού	παπού	οι παπούδες	των παπούδων	τους παπούδες	παπούδες
αρσ. σε -ός ισοσύλλ.	ο καιρός	του καιρού	τον καιρό	καιρέ	οι καιροί	των καιρών	τους καιρούς	καιροί
αρσ. σε -ος ισοσύλλ.	ο τόπος	του τόπου	τον τόπο	τόπε	οι τόποι	των τόπων	τους τόπους	τόποι
	ο ανήφορος	του ανήφορου	τον ανήφορο	ανήφορε	οι ανήφοροι	των ανήφορων	τους ανήφορους	ανήφοροι
	ο έμπορος	του εμπόρου	τον έμπορο	έμπορε	οι έμποροι	των εμπόρων	τους εμπόρους	έμποροι
αρσ. σε -έας ιδιόκλιτα	ο κουρέας	του κουρέα	τον κουρέα	κουρέα	οι κουρείς	των κουρέων	τους κουρείς	κουρείς

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική

Θηλυκά								
θηλ. σε -ά ισοσύλλ.	η αγκαλιά	της αγκαλιάς	την αγκαλιά	αγκαλιά	οι αγκαλιές	των αγκαλιών	τις αγκαλιές	αγκαλιές
θηλ. σε -α ισοσύλλ.	η πένα	της πένας	την πένα	πένα	οι πένες	των πενών	τις πένες	πένες
	η μέλισσα	της μέλισσας	τη μέλισσα	μέλισσα	οι μέλισσες	των μελισσών	τις μέλισσες	μέλισσες
	η ακτίνα	της ακτίνας	την ακτίνα	ακτίνα	οι ακτίνες	των ακτίνων	τις ακτίνες	ακτίνες
	η αθλιότητα	της αθλιότητας	την αθλιότητα	αθλιότητα	οι αθλιότητες	των αθλιότητων	τις αθλιότητες	αθλιότητες
θηλ. σε -ά ανισοσύλλ.	η γιαγιά	της γιαγιάς	τη γιαγιά	γιαγιά	οι γιαγιάδες	των γιαγιάδων	τις γιαγιάδες	γιαγιάδες
θηλ. σε -ή ισοσύλλ.	η τιμή	της τιμής	την τιμή	τιμή	οι τιμές	των τιμών	τις τιμές	τιμές
θηλ. σε -η ισοσύλλ.	η γνώμη	της γνώμης	τη γνώμη	γνώμη	οι γνώμες	των γνωμών	τις γνώμες	γνώμες
	η ζέστη	της ζέστης	τη ζέστη	ζέστη	οι ζέστες	-	τις ζέστες	ζέστες
θηλ. σε -η αρχαιοκλ.	η φύση	της φύσης φύσεως	τη φύση	φύση	οι φύσεις	των φύσεων	τις φύσεις	φύσεις
	η αίτηση	της αίτησης αιτήσεως	την αίτηση	αίτηση	οι αιτήσεις	των αιτήσεων	τις αιτήσεις	αιτήσεις
θηλ. σε -ος αρχαιοκλ.	η διάλεκτος	της διαλέκτου	τη διάλεκτο	διάλεκτε	οι διάλεκτοι	των διαλέκτων	τις διαλέκτους	διάλεκτοι
θηλ. σε -ού ανισοσύλλ.	η μαϊμού	της μαϊμούς	τη μαϊμού	μαϊμού	οι μαϊμούδες	των μαϊμούδων	τις μαϊμούδες	μαϊμούδες

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική

Ουδέτερα								
ουδ. σε -ό ισοσύλλ.	το γλυκό	του γλυκού	το γλυκό	γλυκό	τα γλυκά	των γλυκών	τα γλυκά	γλυκά
ουδ. σε -ο ισοσύλλ.	το φρούτο	του φρούτου	το φρούτο	φρούτο	τα φρούτα	των φρούτων	τα φρούτα	φρούτα
	το σίδηρο	του σίδηρου	το σίδηρο	σίδηρο	τα σίδηρα	των σίδερων	τα σίδηρα	σίδηρα
	το θέατρο	του θεάτρου	το θέατρο	θέατρο	τα θέατρα	των θεάτρων	τα θέατρα	θέατρα

	το θέατρο	του θεάτρου	το θέατρο	θέατρο	τα θέατρα	των θεάτρων	τα θέατρα	θέατρα
ουδ. σε -ί ισοσύλλ.	το αυτί	του αυτιού	το αυτί	αυτί	τα αυτιά	των αυτιών	τα αυτιά	αυτιά
ουδ. σε -ι ισοσύλλ.	το αμπέλι	του αμπελιού	το αμπέλι	αμπέλι	τα αμπέλια	των αμπελιών	τα αμπέλια	αμπέλια
ουδ. σε -ος ισοσύλλ.	το βάθος	του βάθους	το βάθος	βάθος	τα βάθη	των βαθών	τα βάθη	βάθη
	το έλεος	του ελέους	το έλεος	έλεος	τα ελέη	των ελεών	τα ελέη	ελέη
ουδ. σε -μα ανισοσύλλ	το αίμα	του αίματος	το αίμα	αίμα	τα αίματα	των αιμάτων	τα αίματα	αίματα
	το άγαλμα	του αγάλματος	το άγαλμα	άγαλμα	τα αγάλματα	των αγαλμάτων	τα αγάλματα	αγάλματα
ουδ. σε -ιμο ανισοσύλλ.	το ράψιμο	του ραψίματος	το ράψιμο	ράψιμο	τα ραψίματα	των ραψιμάτων	τα ραψίματα	ραψίματα
ουδ. σε -ας ανισοσύλλ.	το τέρας	του τέρατος	το τέρας	τέρας	τα τέρατα	των τεράτων	τα τέρατα	τέρατα
ουδ. σε -ως ανισοσύλλ.	το φως	του φωτός	το φως	φως	τα φώτα	των φώτων	τα φώτα	φώτα
ουδ. σε -ον ιδιόκλιτα	το ον	του όντος	το ον	ον	τα όντα	των όντων	τα όντα	όντα
	το μέλλον	του μέλλοντος	το μέλλον	μέλλον	τα μέλλοντα	των μελλόντων	τα μέλλοντα	μέλλοντα
ουδ. σε -αν ιδιόκλιτα	το παν	του παντός	το παν	παν	τα πάντα	των πάντων	τα πάντα	πάντα
ουδ. σε -έν ιδιόκλιτα	το μηδέν	του μηδενός	το μηδέν	μηδέν				
ουδ. σε -εν ιδιόκλιτα	το φωνήεν	του φωνήεντος	το φωνήεν	φωνήεν	τα φωνήεντα	των φωνηέντων	τα φωνήεντα	φωνήεντα
ουδ. σε -ύ ιδιόκλιτα	το οξύ	του οξέος	το οξύ	οξύ	τα οξέα	των οξέων	τα οξέα	οξέα
ουδ. σε -υ ιδιόκλιτα	το δόρυ	του δόρατος	το δόρυ	δόρυ	τα δόρατα	των δοράτων	τα δόρατα	δόρατα

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική

Επίθετα								
Επίθ. σε -ός, -ή, -ό	ο ξηρός η ξηρή το ξηρό	του ξηρού της ξηρής του ξηρού	τον ξηρό την ξηρή το ξηρό	ξηρέ ξηρή ξηρό	οι ξηροί οι ξηρές τα ξηρά	των ξηρών των ξηρών των ξηρών	τους ξηρούς τις ξηρές τα ξηρά	ξηροί ξηρές ξηρά

Επίθ. σε -ος, -η, -ο	ο άβαφος η άβαφη το άβαφο	του άβαφου της άβαφης του άβαφου	τον άβαφο την άβαφη το άβαφο	άβαφε άβαφη άβαφο	οι άβαφοι οι άβαφες τα άβαφα	των άβαφων των άβαφων των άβαφων	τους άβαφους τις άβαφες τα άβαφα	άβαφοι άβαφες άβαφα
Επίθ. σε -ος, -α, -ο	ο νέος η νέα το νέο	του νέου της νέας του νέου	τον νέο τη νέα το νέο	νέε νέα νέο	οι νέοι οι νέες τα νέα	των νέων των νέων των νέων	τους νέους τις νέες τα νέα	νέοι νέες νέα
Επίθ. σε -ος, -ια, -ο	ο νότιος η νότια το νότιο	του νότιου της νότιας του νότιου	τον νότιο τη νότια το νότιο	νότιε νότια νότιο	οι νότιοι οι νότιες τα νότια	των νότιων των νότιων των νότιων	τους νότιους τις νότιες τα νότια	νότιοι νότιες νότια
Επίθ. σε -ός, -ιά, -ό	ο γλυκός η γλυκιά το γλυκό	του γλυκού της γλυκιάς του γλυκού	τον γλυκό τη γλυκιά το γλυκό	γλυκέ γλυκιά γλυκό	οι γλυκοί οι γλυκιές τα γλυκά	των γλυκών των γλυκών των γλυκών	τους γλυκούς τις γλυκιές τα γλυκά	γλυκοί γλυκιές γλυκά
Επίθ. σε -ύς, -ιά, -ύ	ο βαρύς η βαριά το βαρύ	του βαριού της βαριάς του βαριού	τον βαρύ τη βαριά το βαρύ	βαρύ βαριά βαρύ	οι βαριοί οι βαριές τα βαριά	των βαριών των βαριών των βαριών	τους βαριούς τις βαριές τα βαριά	βαριοί βαριές βαριά
Επίθ. σε -ής, -ιά, -ί	ο σταχτής η σταχτιά το σταχτί	του σταχτιού της σταχτιάς του σταχτιού	τον σταχτή τη σταχτιά το σταχτί	σταχτή σταχτιά σταχτί	οι σταχτιοί οι σταχτιές τα σταχτιά	των σταχτιών των σταχτιών των σταχτιών	τους σταχτιούς τις σταχτιές τα σταχτιά	σταχτιοί σταχτιές σταχτιά
Επίθ. σε -ης, -α, -ικο	ο γκρινιάρης η γκρινιάρη το γκρινιάρικο	του γκρινιάρη της γκρινιάρης του γκρινιάρη του γκρινιάρη του γκρινιάρη του γκρινιάρη	τον γκρινιάρη τη γκρινιάρη το γκρινιάρη το γκρινιάρη το γκρινιάρη το γκρινιάρη	γκρινιάρη γκρινιάρη γκρινιάρη γκρινιάρη γκρινιάρη γκρινιάρη	οι γκρινιάρηδες οι γκρινιάρηδες οι γκρινιάρηδες οι γκρινιάρηδες οι γκρινιάρηδες οι γκρινιάρηδες	των γκρινιάρηδων των γκρινιάρηδων των γκρινιάρηδων των γκρινιάρηδων των γκρινιάρηδων των γκρινιάρηδων	τους γκρινιάρηδες τις γκρινιάρηδες τα γκρινιάρηδες τα γκρινιάρηδες τα γκρινιάρηδες τα γκρινιάρηδες	γκρινιάρηδες γκρινιάρηδες γκρινιάρηδες γκρινιάρηδες γκρινιάρηδες γκρινιάρηδες
Επίθ. σε -ής, -ής, -ές	ο διεθνής η διεθνής το διεθνές	του διεθνούς της διεθνούς του διεθνούς	τον διεθνή τη διεθνή το διεθνές	διεθνή διεθνής διεθνές	οι διεθνείς οι διεθνείς τα διεθνή	των διεθνών των διεθνών των διεθνών	τους διεθνείς τις διεθνείς τα διεθνή	διεθνείς διεθνείς διεθνή
Επίθ. σε -ος, -ος & -η, -ο	ο διάδικος η διάδικος ο διάδικος η διάδικη το διάδικο	του διαδίκου ο διαδίκου της διαδίκου ο διαδίκου της διαδίκου του διαδίκου ο διαδίκου της διαδίκου του διαδίκου ο διαδίκου	το διάδικο τη διάδικο ο διάδικο τη διάδικη το διάδικο	διάδικε διάδικε διάδικη διάδικη διάδικο	οι διάδικοι οι διάδικοι οι διάδικες οι διάδικες τα διάδικα	των διαδίκων ο διαδίκων των διαδίκων των διαδίκων ο διαδίκων των διαδίκων ο διαδίκων των διαδίκων ο διαδίκων των διαδίκων	τους διαδίκους ο διαδίκους των διαδίκους τις διαδίκους ο διαδίκους των διαδίκους ο διαδίκους τις διαδίκους ο διαδίκους των διαδίκους	διάδικοι διάδικοι διάδικες διάδικες διάδικα
Επίθετο πολύς, πολλή, πολύ	ο πολύς η πολλή το πολύ	του πολύ/πολλού της πολλής του πολύ/πολλού	τον πολύ την πολλή το πολύ		οι πολλοί οι πολλές τα πολλά	των πολλών των πολλών των πολλών	τους πολλούς τις πολλές τα πολλά	(πολλοί) (πολλές) (πολλά)

ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ				ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική	Ονομαστική	Γενική	Αιτιατική	Κλητική

Αριθμητικά							
ένας	ένος	ένα(ν)					
μία	μίας, μιας	μία, μια					
ένα	ένος	ένα					

					τρεις τρεις τρία	τριών τριών τριών	τρεις τρεις τρία	
					τέσσερις τέσσερις τέσσερα	τεσσάρων τεσσάρων τεσσάρων	τέσσερις τέσσερις τέσσερα	

Αντωνυμίες								
	εγώ	εμένα, μου	εμένα, με		εμείς	εμάς, μας	εμάς, μας	
	εσύ	εσένα, σου	εσένα, σε	εσύ	εσείς	εσάς, σας	εσάς, σας	εσείς
	αυτός, τος	αυτού, του	αυτόν, τον		αυτοί, τοι	αυτών, των	αυτούς, τους	
	αυτή, τη	αυτής, της	αυτή(ν), τη(ν)		αυτές, τες	αυτών, των	αυτές, τες, τις	
	αυτό, το	αυτού, του	αυτό, το		αυτά, τα	αυτών, των	αυτά, τα	

Ρηματικό Σύστημα								
		είμαι						
ενεστ.	ορ. / υπ.	είμαι	είσαι	είναι	είμαστε	είστε	είναι	
	μτχ.	όντας						
πρτ.	οριστ.	ήμουν	ήσουν	ήταν	ήμαστε & ήμασταν	ήσαστε & ήσασταν	ήταν	
μέλλ.	οριστ.	θα είμαι	θα είσαι	θα είναι	θα είμαστε	θα είστε & θα είσαστε	θα είναι	
		έχω						
ενεστ.	ορ. / υπ.	έχω	έχεις	έχει	έχουμε	έχετε	έχουν	
	μτχ.	έχοντας						
πρτ.	οριστ.	είχα	είχες	είχε	είχαμε	είχατε	είχαν	
μέλλ.	οριστ.	θα έχω	θα έχεις	θα έχει	θα έχουμε	θα έχετε	θα έχουν	
		βάφω						
ενεστ.	ορ. / υπ.	βάφω	βάφεις	βάφει	βάφουμε	βάφετε	βάφουν(ε)	
	προστ.		βάφε			βάφετε		
	μτχ.	βάφοντας						
πρτ.	οριστ.	έβαφα	έβαφες	έβαφε	βάφαμε	βάφατε	έβαφαν βάφανε	
αόρ.	οριστ.	έβαψα	έβαψες	έβαψε	βάψαμε	βάψατε	έβαψαν βάψανε	
	υποτ.	βάψω	βάφεις	βάφει	βάψουμε	βάψτε βάψετε	βάψουν	
	προστ.		βάψε			βάψτε		
εξακολ. μέλλ.		θα βάφω	θα βάφεις	θα βάφει	θα βάφουμε	θα βάφετε	θα βάφουν	
συνοπτ. μέλλ.		θα βάψω	θα βάψεις	θα βάψει	θα βάψουμε	θα βάψετε	θα βάψουν	
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω βάψει	έχεις βάψει	έχει βάψει	έχουμε βάψει	έχετε βάψει	έχουν βάψει	
υπερο.		είχα βάψει	είχες βάψει	είχε βάψει	είχαμε βάψει	είχατε βάψει	είχαν βάψει	

μέλλ. συντελ.		θα έχω βάψει	θα έχεις βάψει	θα έχει βάψει	θα έχουμε βάψει	θα έχετε βάψει	θα έχουν βάψει
βάφομαι							
ενεστ.	ορ. / υπ.	βάφομαι	βάφεσαι	βάφεται	βαφόμαστε	βάφεστε	βάφονται
	προστ.		(βάφου)			(βάφεστε)	
πρτ.	οριστ.	βαφόμουν	βαφόσουν	βαφόταν	βαφόμασταν	βαφόσασταν, -αστε	βάφονταν
αόρ.	οριστ.	βάφτηκα	βάφτηκες	βάφτηκε	βαφτήκαμε	βαφτήκατε	βάφτηκαν
	υποτ.	βαφτώ	βαφτείς	βαφτεί	βαφτούμε	βαφτείτε	βαφτούν
	προστ.		βάψου			βαφτείτε	
εξακολουθ. μέλλ.		θα βάφομαι	θα βάφεσαι	θα βάφεται	θα βαφόμαστε	θα βάφεστε	θα βάφονται
συνοπτ. μέλλ.		θα βαφτώ	θα βαφτείς	θα βαφτεί	θα βαφτούμε	θα βαφτείτε	θα βαφτούν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω βαφτεί (ή είμαι βαμμένος)	έχεις βαφτεί	έχει βαφτεί	έχουμε βαφτεί	έχετε βαφτεί	έχουν βαφτεί
	μτχ.	βαμμένος, -η, -ο					
υπερσ.		είχα βαφτεί (ή ήμουν βαμμένος)	είχες βαφτεί	είχε βαφτεί	είχαμε βαφτεί	είχατε βαφτεί	είχαν βαφτεί
μέλλ. συντελ.		θα έχω βαφτεί (ή θα είμαι βαμμένος)	θα έχεις βαφτεί	θα έχει βαφτεί	θα έχουμε βαφτεί	θα έχετε βαφτεί	θα έχουν βαφτεί
δηλώνω							
ενεστ.	ορ. / υπ.	δηλώνω	δηλώνεις	δηλώνει	δηλώνουμε	δηλώνετε	δηλώνουν
	προστ.		δήλωνε			δηλώνετε	
	μτχ.	δηλώνοντας					
πρτ.	οριστ.	δήλωνα	δήλωνες	δήλωνε	δήλωναμε	δήλωνατε	δήλωναν
αόρ.	οριστ.	δήλωσα	δήλωσες	δήλωσε	δήλωσαμε	δήλώσατε	δήλωσαν
	υποτ.	δηλώσω	δηλώσεις	δηλώσει	δηλώσουμε	δηλώσετε	δηλώσουν
	προστ.		δήλωσε			δήλώστε	
εξακολ. μέλλ.		θα δηλώνω	θα δηλώνεις	θα δηλώνει	θα δηλώνουμε	θα δηλώνετε	θα δηλώνουν
συνοπτ. μέλλ.		θα δηλώσω	θα δηλώσεις	θα δηλώσει	θα δηλώσουμε	θα δηλώσετε	θα δηλώσουν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω δηλώσει (ή έχω δηλωμένο)	έχεις δηλώσει	έχει δηλώσει	έχουμε δηλώσει	έχετε δηλώσει	έχουν δηλώσει
υπερ.		είχα δηλώσει (ή είχα δηλωμένο)	είχες δηλώσει	είχε δηλώσει	είχαμε δηλώσει	είχατε δηλώσει	είχαν δηλώσει
μέλλ. συντελ.		θα έχω δηλώσει (ή θα έχω δηλωμένο)	θα έχεις δηλώσει	θα έχει δηλώσει	θα έχουμε δηλώσει	θα έχετε δηλώσει	θα έχουν δηλώσει
δηλώνομαι							
ενεστ.	ορ. / υπ.	δηλώνομαι	δηλώνεσαι	δηλώνεται	δηλωνόμαστε	δηλώνεστε	δηλώνονται
	προστ.					(δηλώνεστε)	
πρτ.	οριστ.	δηλωνόμουν	δηλωνόσουν	δηλωνόταν	δηλωνόμασταν, -αστε	δηλωνόσασταν, -αστε	δηλώνονταν
αόρ.	οριστ.	δηλώθηκα	δηλώθηκες	δηλώθηκε	δηλωθήκαμε	δηλωθήκατε	δηλώθηκαν

	υποτ.	δηλωθώ	δηλωθείς	δηλωθεί	δηλωθούμε	δηλωθείτε	δηλωθούν
	προστ.		δηλώσου			δηλωθείτε	
εξακολ. μέλλ.		θα δηλώνομαι	θα δηλώνεσαι	θα δηλώνεται	θα δηλώνομαστε	θα δηλώνεστε	θα δηλώνονται
συνοπτ. μέλλ.		θα δηλωθώ	θα δηλωθείς	θα δηλωθεί	θα δηλωθούμε	θα δηλωθείτε	θα δηλωθούν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω δηλωθεί (ή είμαι δηλωμένος)	έχεις δηλωθεί	έχει δηλωθεί	έχουμε δηλωθεί	έχετε δηλωθεί	έχουν δηλωθεί
	μτχ.	δηλωμένος, -η, -ο					
υπερσ.		είχα δηλωθεί (ή ήμουν δηλωμένος)	είχες δηλωθεί	είχε δηλωθεί	είχαμε δηλωθεί	είχατε δηλωθεί	είχαν δηλωθεί
μέλλ. συντελ.		θα έχω δηλωθεί (θα είμαι δηλωμένος)	θα έχεις δηλωθεί	θα έχει δηλωθεί	θα έχουμε δηλωθεί	θα έχετε δηλωθεί	θα έχουν δηλωθεί
καταδιώκω							
ενεστ.	ορ. / υπ.	καταδιώκω	καταδιώκεις	καταδιώκει	καταδιώκουμε	καταδιώκετε	καταδιώκουν
	προστ.		καταδίωκε			καταδίωκετε	
	μτχ.	καταδιώκοντας					
πρτ.	οριστ.	καταδίωκα	καταδίωκες	καταδίωκε	καταδίωκαμε	καταδίωκατε	καταδίωκαν
αόρ.	οριστ.	καταδίωξα	καταδίωξες	καταδίωξε	καταδίωξαμε	καταδίωξατε	καταδίωξαν
	υποτ.	καταδίωξω	καταδίωξεις	καταδίωξει	καταδίωξουμε	καταδίωξετε	καταδίωξουν
	προστ.		καταδίωξε			καταδίωξετε	
εξακολ. μέλλ.		θα καταδιώκω	θα καταδιώκεις	θα καταδιώκει	θα καταδιώκουμε	θα καταδιώκετε	θα καταδιώκουν
συνοπτ. μέλλ.		θα καταδίωξω	θα καταδίωξεις	θα καταδίωξει	θα καταδίωξουμε	θα καταδίωξετε	θα καταδίωξουν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω καταδίωξει	έχεις καταδίωξει	έχει καταδίωξει	έχουμε καταδίωξει	έχετε καταδίωξει	έχουν καταδίωξει
υπερσ.		είχα καταδίωξει	είχες καταδίωξει	είχε καταδίωξει	είχαμε καταδίωξει	είχατε καταδίωξει	είχαν καταδίωξει
μέλλ. συντελ.		θα έχω καταδίωξει	θα έχεις καταδίωξει	θα έχει καταδίωξει	θα έχουμε καταδίωξει	θα έχετε καταδίωξει	θα έχουν καταδίωξει
καταδιώκομαι							
ενεστ.	ορ. / υπ.	καταδιώκομαι	καταδιώκεσαι	καταδιώκεται	καταδιωκόμαστε	καταδιώκεστε	καταδιώκονται
	προστ.		-----			(καταδιώκεστε)	
πρτ.	οριστ.	καταδιωκόμουν	καταδιωκόσου	καταδιωκόταν	καταδιωκόμασταν	καταδιωκόσασταν	καταδιωκόταν
αόρ.	οριστ.	καταδιώχτηκα	καταδιώχτηκες	καταδιώχτηκε	καταδιώχτηκαμε	καταδιώχτηκατε	καταδιώχτηκαν(ε)
	υποτ.	καταδιωχτώ	καταδιωχτείς	καταδιωχτεί	καταδιωχτούμε	καταδιωχτείτε	καταδιωχτούν(ε)
	προστ.		καταδίωξου			καταδιωχτείτε	
εξακολ. μέλλ.		θα καταδιώκομαι	θα καταδιώκεσαι	θα καταδιώκεται	θα καταδιωκόμαστε	θα καταδιώκεστε	θα καταδιώκονται
συνοπτ. μέλλ.		θα καταδιωχτώ	θα καταδιωχτείς	θα καταδιωχτεί	θα καταδιωχτούμε	θα καταδιωχτείτε	θα καταδιωχτούν(ε)

πρκ.	ορ. / υπ.	έχω καταδιωχτεί (ή είμαι καταδιωγμένος)	έχεις καταδιωχτεί	έχει καταδιωχτεί	έχουμε καταδιωχτεί	έχετε καταδιωχτεί	έχουν(ε) καταδιωχτεί
	μτχ.	καταδιωγμένος, -η, -ο					
υπερσ.		είχα καταδιωχτεί (ή ήμουν καταδιωγμένος)	είχες καταδιωχτεί	είχε καταδιωχτεί	είχαμε καταδιωχτεί	είχατε καταδιωχτεί	είχαν καταδιωχτεί
μέλλ. συντελ.		θα έχω καταδιωχτεί (ή θα είμαι καταδιωγμένος)	θα έχεις καταδιωχτεί	θα έχει καταδιωχτεί	θα έχουμε καταδιωχτεί	θα έχετε καταδιωχτεί	θα έχουν καταδιωχτεί
χτενίζω							
ενεστ.	ορ. / υπ.	χτενίζω	χτενίζεις	χτενίζει	χτενίζουμε	χτενίζετε	χτενίζουν(ε)
	προστ.		χτένιζε			χτενίζετε	
	μτχ.	χτενίζοντας					
πρτ.	οριστ.	χτένιζα	χτένιζες	χτένιζε	χτενίζαμε	χτενίζατε	χτένιζαν(ε)
αόρ.	οριστ.	χτένισα	χτένισες	χτένισε	χτενίσαμε	χτενίσατε	χτένισαν(ε)
	υποτ.	χτενίσω	χτενίσεις	χτενίσει	χτενίσουμε	χτενίσετε	χτενίσουν
	προστ.		χτένισε			χτενίστε	
εξακολ. μέλλ.		θα χτενίζω	θα χτενίζεις	θα χτενίζει	θα χτενίζουμε	θα χτενίζετε	θα χτενίζουν(ε)
συνοπτ. μέλλ.		θα χτενίσω	θα χτενίσεις	θα χτενίσει	θα χτενίσουμε	θα χτενίσετε	θα χτενίσουν(ε)
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω χτενίσει (ή έχω χτενισμένο)	έχεις χτενίσει	έχει χτενίσει	έχουμε χτενίσει	έχετε χτενίσει	έχουν χτενίσει
υπερσ.		είχα χτενίσει (ή είχα χτενισμένο)	είχες χτενίσει	είχε χτενίσει	είχαμε χτενίσει	είχατε χτενίσει	είχαν χτενίσει
μέλλ. συντελ.		θα έχω χτενίσει (θα έχω χτενισμένο)	θα έχεις χτενίσει	θα έχει χτενίσει	θα έχουμε χτενίσει	θα έχετε χτενίσει	θα έχουν χτενίσει
χτενίζομαι							
ενεστ.	ορ. / υπ.	χτενίζομαι	χτενίζεσαι	χτενίζεται	χτενιζόμαστε	χτενίζεστε	χτενίζονται
	προστ.		(χτενίζου)			(χτενίζεστε)	
πρτ.	οριστ.	χτενιζόμουν	χτενιζόσουν	χτενιζόταν	χτενιζόμασταν, -αστε	χτενιζόσασταν, -αστε	χτενιζόνταν
αόρ.	οριστ.	χτενίστηκα	χτενίστηκες	χτενίστηκε	χτενιστήκαμε	χτενιστήκατε	χτενίστηκαν(ε)
	υποτ.	χτενιστώ	χτενιστείς	χτενιστεί	χτενιστούμε	χτενιστείτε	χτενιστούν
	προστ.		χτενίσου			χτενιστείτε	
εξακολ. μέλλ.		θα χτενίζομαι	θα χτενίζεσαι	θα χτενίζεται	θα χτενιζόμαστε	θα χτενίζεστε	θα χτενίζονται
συνοπτ. μέλλ.		θα χτενιστώ	θα χτενιστείς	θα χτενιστεί	θα χτενιστούμε	θα χτενιστείτε	θα χτενιστούν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω χτενιστεί (ή είμαι χτενισμένος)	έχεις χτενιστεί	έχει χτενιστεί	έχουμε χτενιστεί	έχετε χτενιστεί	έχουν χτενιστεί
	μτχ.	χτενισμένος, -η, -ο					
υπερσ.		είχα χτενιστεί (ή ήμουν χτενισμένος)	είχες χτενιστεί	είχε χτενιστεί	είχαμε χτενιστεί	είχατε χτενιστεί	είχαν χτενιστεί

υπερσ.		είχα χτενιστεί (ή ήμουν χτενισμένος)	είχες χτενιστεί	είχε χτενιστεί	είχαμε χτενιστεί	είχατε χτενιστεί	είχαν χτενιστεί
μέλλ. συντελ.		θα έχω χτενιστεί (ή θα είμαι χτενισμένος)	θα έχεις χτενιστεί	θα έχει χτενιστεί	θα έχουμε χτενιστεί	θα έχετε χτενιστεί	θα έχουν χτενιστεί
κρατώ							
ενεστ.	ορ. / υπ.	κρατώ κρατάω	κρατάς κρατείς	κρατά (ή κρατάει) κρατεί	κρατάμε (ή κρατούμε)	κρατάτε κρατείτε	κρατούν, -άν(ε)
	προστ.			κράτα		κρατάτε	
	μτχ.	κρατώντας					
πρτ.	οριστ.	κρατούσα	κρατούσες	κρατούσε	κρατούσαμε	κρατούσατε	κρατούσαν
αόρ.	οριστ.	κράτησα	κράτησες	κράτησε	κρατήσαμε	κρατήσατε	κράτησαν(ε)
	υποτ.	κρατήσω	κρατήσεις	κρατήσει	κρατήσουμε	κρατήσετε	κρατήσουν
	προστ.		κράτησε			κρατήστε	
εξακολ. μέλλ.		θα κρατώ	θα κρατάς	θα κρατά	θα κρατάμε	θα κρατάτε	θα κρατούν -άν(ε)
συνοπτ. μέλλ.		θα κρατήσω	θα κρατήσεις	θα κρατήσει	θα κρατήσουμε	θα κρατήσετε	θα κρατήσουν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω κρατήσει (ή έχω κρατημένο)	έχεις κρατήσει	έχει κρατήσει	έχουμε κρατήσει	έχετε κρατήσει	έχουν κρατήσει
υπερσ.		είχα κρατήσει (ή είχα κρατημένο)	είχες κρατήσει	είχε κρατήσει	είχαμε κρατήσει	είχατε κρατήσει	είχαν κρατήσει
μέλλ. συντελ.		θα έχω κρατήσει (ή θα έχω κρατημένο)	θα έχεις κρατήσει	θα έχει κρατήσει	θα έχουμε κρατήσει	θα έχετε κρατήσει	θα έχουν κρατήσει
κρατιέμαι							
ενεστ.	ορ. / υπ.	κρατιέμαι	κρατιέσαι	κρατιέται	κρατιόμαστε	κρατιέστε	κρατιούνται
	προστ.						
πρτ.	οριστ.	κρατιόμουν	κρατιόσουν	κρατιόταν	κρατιόμασταν (ή κρατιόμαστε)	κρατιόσασταν (ή κρατιόσαστε)	κρατιόνταν (ή κρατιόντουσαν, κρατιούνταν)
αόρ.	οριστ.	κρατήθηκα	κρατήθηκες	κρατήθηκε	κρατηθήκαμε	κρατηθήκατε	κρατήθηκαν
	υποτ.	κρατηθώ	κρατηθείς	κρατηθεί	κρατηθούμε	κρατηθείτε	κρατηθούν
	προστ.		κρατήσου			κρατηθείτε	
εξακολ. μέλλ.		θα κρατιέμαι	θα κρατιέσαι	θα κρατιέται	θα κρατιόμαστε	θα κρατιέστε	θα κρατιούνται
συνοπτ. μέλλ.		θα κρατηθώ	θα κρατηθείς	θα κρατηθεί	θα κρατηθούμε	θα κρατηθείτε	θα κρατηθούν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω κρατηθεί (ή είμαι κρατημένος)	έχεις κρατηθεί	έχει κρατηθεί	έχουμε κρατηθεί	έχετε κρατηθεί	έχουν κρατηθεί
	μτχ.	κρατημένος, -η, -ο					
υπερσ.		είχα κρατηθεί (ή ήμουν κρατημένος)	είχες κρατηθεί	είχε κρατηθεί	είχαμε κρατηθεί	είχατε κρατηθεί	είχαν κρατηθεί
μέλλ. συντελ.		θα έχω κρατηθεί (ή θα είμαι κρατημένος)	θα έχεις κρατηθεί	θα έχει κρατηθεί	θα έχουμε κρατηθεί	θα έχετε κρατηθεί	θα έχουν κρατηθεί
θεωρώ							
ενεστ.	ορ. / υπ.	θεωρώ	θεωρείς	θεωρεί	θεωρούμε	θεωρείτε	θεωρούν(ε)
	προστ.					θεωρείτε	
	μτχ.	θεωρώντας					
πρτ.	οριστ.	θεωρούσα	θεωρούσες	θεωρούσε	θεωρούσαμε	θεωρούσατε	θεωρούσαν(ε)
αόρ.	οριστ.	θεώρησα	θεώρησες	θεώρησε	θεωρήσαμε	θεωρήσατε	θεώρησαν (ή θεωρήσανε)
	υποτ.	θεωρήσω	θεωρήσεις	θεωρήσει	θεωρήσουμε	θεωρήσετε	θεωρήσουν
	προστ.		θεώρησε			θεωρήστε	

εξακολ. μέλλ.		θα θεωρώ	θα θεωρείς	θα θεωρεί	θα θεωρούμε	θα θεωρείτε	θα θεωρούν(ε)
συνοπτ. μέλλ.		θα θεωρήσω	θα θεωρήσεις	θα θεωρήσει	θα θεωρήσουμε	θα θεωρήσετε	θα θεωρήσουν(ε)
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω θεωρήσει (ή έχω θεωρημένο)	έχεις θεωρήσει	έχει θεωρήσει	έχουμε θεωρήσει	έχετε θεωρήσει	έχουν θεωρήσει
υπερσ.		είχα θεωρήσει (ή είχα θεωρημένο)	είχες θεωρήσει	είχε θεωρήσει	είχαμε θεωρήσει	είχατε θεωρήσει	είχαν θεωρήσει
μέλλ. συντελ.		θα έχω θεωρήσει (ή θα έχω θεωρημένο)	θα έχεις θεωρήσει	θα έχει θεωρήσει	θα έχουμε θεωρήσει	θα έχετε θεωρήσει	θα έχουν θεωρήσει
θεωρούμαι							
ενεστ.	ορ. / υπ.	θεωρούμαι	θεωρείσαι	θεωρείται	θεωρούμαστε	θεωρείστε	θεωρούνται
	προστ.						
πρτ.	οριστ.	θεωρούμουν	θεωρούσουν	θεωρούνταν	θεωρούμαστε θεωρούμασταν	θεωρείστε θεωρούσατε θεωρούσασταν	θεωρούνταν
αόρ.	οριστ.	θεωρήθηκα	θεωρήθηκες	θεωρήθηκε	θεωρηθήκαμε	θεωρηθήκατε	θεωρήθηκαν(ε)
	υποτ.	θεωρηθώ	θεωρηθείς	θεωρηθεί	θεωρηθούμε	θεωρηθείτε	θεωρηθούν
	προστ.		θεωρήσου			θεωρηθείτε	
εξακολ. μέλλ.		θα θεωρούμαι	θα θεωρείσαι	θα θεωρείται	θα θεωρούμαστε	θα θεωρείστε	θα θεωρούνται
συνοπτ. μέλλ.		θα θεωρηθώ	θα θεωρηθείς	θα θεωρηθεί	θα θεωρηθούμε	θα θεωρηθείτε	θα θεωρηθούν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω θεωρηθεί (ή είμαι θεωρημένος)	έχεις θεωρηθεί	έχει θεωρηθεί	έχουμε θεωρηθεί	έχετε θεωρηθεί	έχουν θεωρηθεί
	μτχ.	θεωρημένος, -η, -ο					
υπερσ.		είχα θεωρηθεί (ή ήμουν θεωρημένος)	είχες θεωρηθεί	είχε θεωρηθεί	είχαμε θεωρηθεί	είχατε θεωρηθεί	είχαν θεωρηθεί
μέλλ. συντελ.		θα έχω θεωρηθεί (ή θα είμαι θεωρημένος)	θα έχεις θεωρηθεί	θα έχει θεωρηθεί	θα έχουμε θεωρηθεί	θα έχετε θεωρηθεί	θα έχουν θεωρηθεί
κοιμούμαι							
ενεστ.	ορ. / υπ.	κοιμούμαι & κοιμάμαι	κοιμάσαι	κοιμάται	κοιμόμαστε & κοιμούμαστε	κοιμάστε	κοιμούνται
πρτ.	οριστ.	κοιμόμουν	κοιμόσουν	κοιμόταν	κοιμόμασταν (ή κοιμόμαστε)	κοιμόσασταν (ή κοιμόσατε)	κοιμόνταν & κοιμόνταν
αόρ.	οριστ.	κοιμήθηκα	κοιμήθηκες	κοιμήθηκε	κοιμηθήκαμε	κοιμηθήκατε	κοιμήθηκαν
	υποτ.	κοιμηθώ	κοιμηθείς	κοιμηθεί	κοιμηθούμε	κοιμηθείτε	κοιμηθούν
	προστ.		κοιμήσου			κυμηθείτε	
εξακολ. μέλλ.		θα κοιμάμαι	θα κοιμάσαι	θα κοιμάται	θα κοιμόμαστε	θα κοιμάστε	θα κοιμούνται
συνοπτ. μέλλ.		θα κοιμηθώ	θα κοιμηθείς	θα κοιμηθεί	θα κοιμηθούμε	θα κοιμηθείτε	θα κοιμηθούν
πρκ.	ορ. / υπ.	έχω κοιμηθεί	έχεις κοιμηθεί	έχει κοιμηθεί	έχουμε κοιμηθεί	έχετε κοιμηθεί	έχουν κοιμηθεί
υπερσ.		είχα κοιμηθεί	είχες κοιμηθεί	είχε κοιμηθεί	είχαμε κοιμηθεί	είχατε κοιμηθεί	είχαν κοιμηθεί
μέλλ. συντελ.		θα έχω κοιμηθεί	θα έχεις κοιμηθεί	θα έχει κοιμηθεί	θα έχουμε κοιμηθεί	θα έχετε κοιμηθεί	θα έχουν κοιμηθεί

- Βαλιαντή, Σ. & Νεοφύτου, Λ. (2017).** *Διαφοροποιημένη διδασκαλία*. Αθήνα: Πεδίο.
- Γούτσος, Δ. (2020).** *Γλώσσα. Κείμενο, ποικιλία, σύστημα* (2η έκδοση). Αθήνα: Κριτική.
- Γούτσος, Δ. (2012).** Αφήγηση. Γλωσσάρι γλωσσολογικών όρων που χρησιμοποιούνται στα σχολικά εγχειρίδια. *Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα* (Νέα Ελληνικά). Ανακτήθηκε από greek-language.gr.
- Κανάκης, Κ. (2002).** *Πραγματολογία και γνωστική σημασιολογία. Συλλογή κειμένων* (στην αγγλική). Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τμήμα Αγγλικής Γλώσσας και Φιλολογίας.
- Κλαίρης, Χ. & Μπαμπινιώτης, Γ. (σε συνεργασία με Α. Μόζερ, Α. Μπακάκου-Ορφανού, Σ. Σκοπετέα) (2005).** *Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Δομολειτουργική - Επικοινωνιακή*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κουτσογιάννης, Δ., Παυλίδου, Μ. & Χαλσιάνη, Ι. (2012).** *Μελέτη για την αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: γενικό πλαίσιο και ιδιαιτερότητες*. Θεσ/νικη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
- Μιχάλης, Α. (2019).** Γραμματική της παραγράφου: άξονας της κειμενικής γραμματικής ή κενή περιχομένου έννοια της παραδοσιακής διδασκαλίας; *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 39, 671-687. Ανακτήθηκε από ins web auth gr.
- Μιχάλης, Α. (2020).** *Γλωσσική Διδασκαλία και Πρακτικές Γραμματισμού στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Χαραλαμπόπουλος, Α. & Χατζησαββίδης, Σ. (1997).** *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Tomlinson, C.-A. (2014).** *Πώς να διαφοροποιήσουμε τη διδασκαλία σε τάξεις μεικτής ικανότητας* (Ε. Κορρέ, επιμ., μτφρ). Αθήνα: Γρηγόρης.
- Wilson, S. M. & Peterson, P. L. (2006).** *Theories of learning and teaching: what do they mean for educators?*. Washington, DC: National Education Association.

